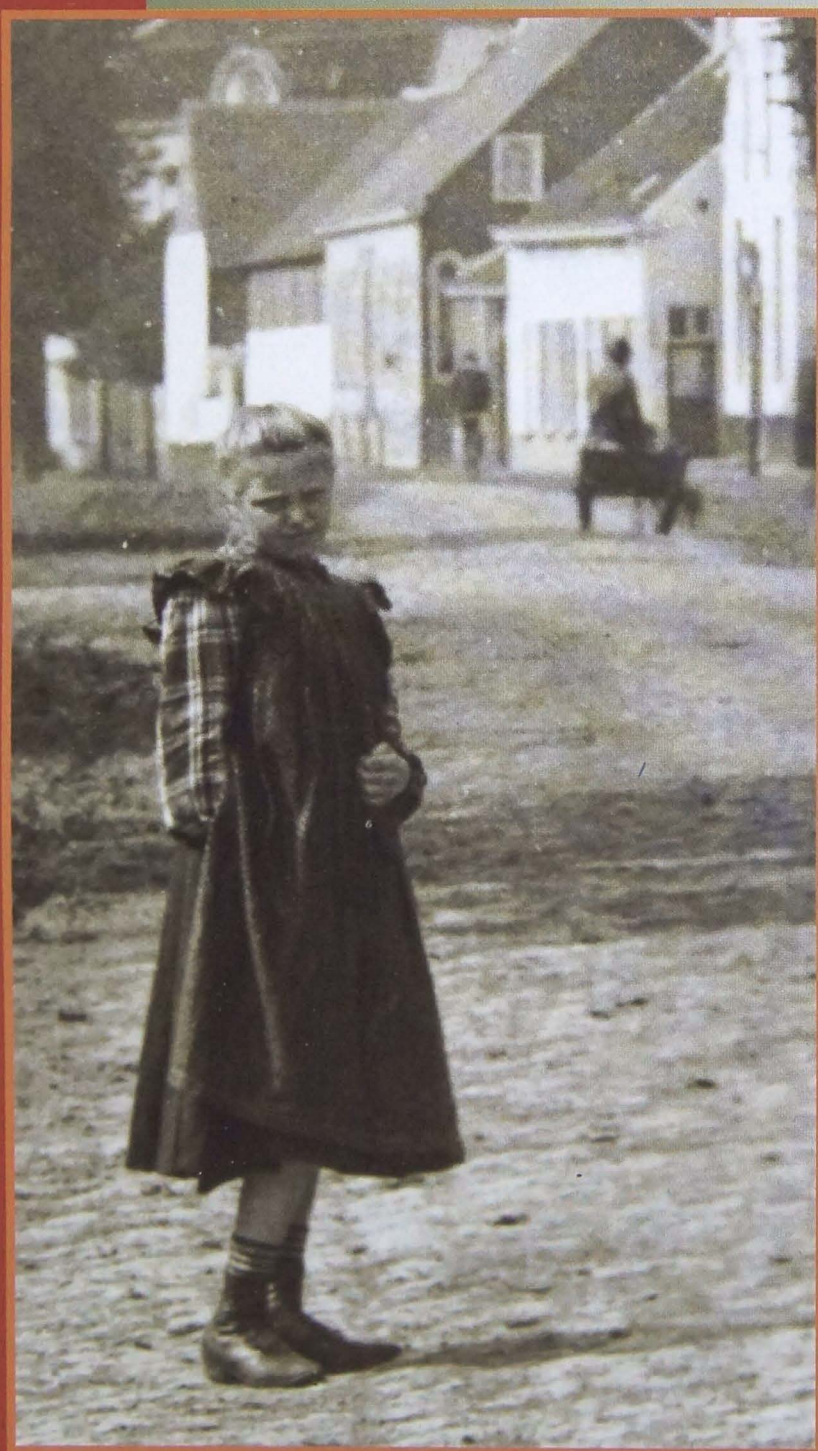

HEEMKUNDIGE KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter	p. 1
<i>Guy Hoebeke</i>	
Afscheid van Karel Coppens	p. 2
<i>Guy Hoebeke</i>	
In memoriam Rita Veldeman (1945-2013)	p. 5
<i>Wies Creve</i>	
Afscheid van Ghislain Van Bambost	p. 6
<i>Jef Van Kerckhove</i>	
Nieuws van de Redactie	p. 7
<i>Wies Creve</i>	
Een nieuwe kافت vraagt een beetje uitleg	p.10
<i>Eddy Van Acker</i>	
Archeologisch onderzoek Persynplein	p.12
<i>Bvba BAAC</i>	

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

VIERING OVERSLAG 300

Op 9 september 2012 werd het 300-jarig bestaan gevierd van de parochie **O.L.V. Geboorte** van Overslag. We werden gecontacteerd door ons medelid **Cyriel De Bruyne**, die de organisatie van de viering op zich nam en die een fotograaf zocht om een en ander fotografisch vast te leggen. De keuze lag voor de hand. De heer **Jacques Van den Berghe** had inderijd schitterende foto's gemaakt van het patrimonium van de Sint-Catharinakerk en we hoopten dat hij ook hieraan zou willen meewerken. De hoop werd bewaarheid en zoals gewoonlijk waren de foto's prachtig. Waarvoor oprechte dank.

Er was die dag een gans programma op punt gesteld, hierna in het klein weergegeven:

09.00u.: Eucharistieviering verzorgd door KVLV-Overslag, ons kerkkoor en Muziek-maatschappij Concordia, voorgedaan door onze bisschop Mgr. Luc Van Looy. Aansluitend: Opening tentoonstelling kerkschatten en bezienswaardigheden.

10.00u.: Aperitief aangeboden aan alle aanwezigen, achteraan de kerk

10.30-11.30u.: Aperitiefconcert door Concordia Overslag, op kerkplein of in kerk

12.00u.: BBQ in Snoopy, ingericht door Concordia t.g.v. hun Ceciliafeest, voor leden en sympathisanten.

14.00-17.00u.: Tentoonstelling kerkschatten - Ballonwedstrijd met 10 prijzen (gratis voor kinderen tot 12 jaar) + gratis ijs voor elke deelnemer - Gratis schminkstand voor kinderen tot 12 jaar - Wafelbak, vlaaien en rijstap: door KVLV

14.30u.: Alle aanwezigen vormen '300' op het kerkplein (foto)

14.00/15.00/16.00u. Geleid bezoek aan de kerk

14.30/15.30/16.30u. Geleid bezoek aan de kerktoren

15.00u.: Snoepworp met 10 prijzen, vanuit de kerktoren (door onze pastoor)

15.30u.: Wandelconcert door muziek Concordia

16.00u.: Optreden en initiatie volksdans door volksdansgroep 'Harimon'

We waren aanwezig in de gezellige goedgevulde kerk, waar de muziekvereniging Concordia op voortreffelijke wijze het muzikaal gedeelte verzorgde en de mis, geleid door onze bisschop Mgr Van Looy, nog feestelijker maakte. Het aperitief sloegen we uiteraard niet over en toen werden we naar buiten gelokt door het aperitief-

concert door Concordia. Een voltreffer daarbij was het optreden van Mgr Van Looy, die verschillende deuntjes op accordeon speelde. Van een verrassing gesproken! De barbecue in de zaal Snoopy was lekker en goed verzorgd en zo gezellig dat we enkel nog de snoepworp door E.H. Laureys vanuit de kerktoren meemaakten. De pastoor deed dat op voortreffelijke wijze. Hij mag dat nog doen.

GIFTEN

- Via bestuurslid Hilair kregen we een 140-tal Sint-Laurensklokken van dhr **Raoul Verhoeven** uit Zelzate. Ondertussen hebben we al zoveel dubbels en tripels dat we enkel nog kandidaat zijn voor klokken van de jaargangen 1 t.e.m. 32. Als er bij iemand van onze lezers klokken ontbreken, mag hij ons contacteren. De kans is groot dat we hem kunnen helpen.

- Van ons medelid mevrouw **Marie-Louise Van Assel** uit de Groenstraat kregen we voor ons museum volgende stukken: een brasstamper, een oude rekenm/c type Victor Premier van Victor Comptometer Corporation. Chicago 18, Illinois en een kaasmolen. De laatste twee stukken stammen nog uit de tijd dat ze winkel hield in Gent.

- Ons medelid, dhr. **Omer Stevens** uit de Stationstraat schonk ons het vaandel van de schuttersclub Handboogmaatschappij De Ware Vrienden. (zie artikel in Jaarboek 2012)

- Op zondag 6 januari kregen we in den Dhust bezoek van dhr **Robert De Block** van de HK de Turfsteker van Zelzate. Hij schonk ons o.a. een pak kadastrale plans van Wachtebeke, afkomstig van landmeter **Willy Seghers**.

MUSEUM

Onze medewerker dhr **Roger Creve** heeft de leiding van het museum overgenomen van Jacques De Smet. Uit zijn artikel "Het leven zoals het was" bleek overduidelijk dat hij de geknipte man was om deze taak op

zich te nemen, vooral daar ons museum zich toespitst op het ambachtelijke.

JAARBOEK 2012

Op vrijdag 8 maart werd het Jaarboek 2012 geleverd. Door omstandigheden buiten onze wil had dit vertraging opgelopen, want normaal wordt het jaarboek al in december aangeboden. Gezien het winterse weer (11 maart e.v.) zal de bedeling nog wel enige bijkomende vertraging opgelopen hebben. Het bevat vier artikels: een over de zaak Staelens-Vervaet door Eddy Van Acker, een over “Winkel vertelt” (met Martha Van Loo en Omer Stevens) door ondergetekende, een authentieke weergave van een schoolschrift uit 1897 van Valerie Willems door Wies Creve verzorgd en een over Theofiel Scheire door zijn kleinzoon Chris.

Het mag wel eens uitdrukkelijk vermeld worden dat elk van die artikels tot stand kwam door samenwerking van

meerdere personen. Voor het eerste artikel tekende behalve **Eddy** ook mw. **Mimi Staelens**, voor het tweede werkten ook mw. **Maria Stevens**, zuster van **Omer**, en **Luc Bauwens**, zoon van **Martha**, mee en voor het derde leverde mw. **Christiane Willems** de stof aan **Wies**. Het vierde artikel is een speciaal geval, in die zin dat er zes mensen bij betrokken waren. Eerst was er de tekst over de geschiedenis van Wachtebeke, geschreven door **Theofiel Scheire**, tekst die gerecupeerd werd door achterkleinzoon **Tom Scheire**. Kleinzoon **Chris** bezorgde hem aan **schrijver dezes** ter publicatie. We vroegen Chris – om de tekst beter te situeren - of hij iets over zijn grootvader wilde schrijven. Dit werd met groot enthousiasme aanvaard en met uitgebreid opzoekingswerk van **Guido Van Kerckhove**, onze familiedeskundige, tot een goed einde gebracht. Uiteindelijk zorgde **Eddy** dat het artikel voorzien werd van de nodige verhelderende commentaar en tot een gaaf geheel gesmeed.

AFSCHIED IN SCHOONHEID KAREL COPPENS – VOORZITTER FEESTCOMITE SINT- KRUIS-WINKEL 2003-2012

Guy Hoebeke

Hoe het begon

Karel Coppens werd, komende van Kieldrecht, einde 1985 ingeschreven in Sint-Kruis-Winkel. Eén van zijn veelvuldige contacten met getogen Winkelnaars was met **Marcel Claeysens**. Dit was in 2000. Weinig bevroedde hij toen wat dit voor gevolgen zou hebben. In het najaar van 2003 belde M. Claeysens hem op i.v.m. de Winkelse feesten. Tot dan toe waren die gedragen door de baas van het Salzburgerhof, maar toen die ermee stopte dreigde de ganse zaak dood te bloeden. M. Claeysens moet een onuitwisbare goede herinnering aan Karel overgehouden hebben, want nadat hij uiteengezet had dat SKW kermis op sterven na dood was, vroeg hij of Karel wilde aanwezig zijn op de stichtingsvergadering van een nieuw

feestcomité in het najaar van 2003. Karel stemde toe, maar hij was niet alleen. Wonden ook de vergadering bij: **Natasja Waterschoot**, **Marcel Claeysens**, **John De Pauw**, **Antoine De Smet**, **Marnix De Smet**, **Victor Ongenaë** (bestuurslid fanfare SKW) en **Johan Van Hove**. Voor de stad Gent: Daniël Van Der Sypt, Marijke Bekaert, Frans Clottens en Erwin Van der Beke (Dienst Feestelijkheden en Technische dienst). (**Bea Auman** trad bijna onmiddellijk na de stichtingsvergadering toe als bestuurslid.) Onder de negen “Winkelnaars” was wel enig vreemd bloed te bespeuren: Karel Coppens was van Kieldrecht, Johan Van Hove kwam van Moerbeke-Waas en zat in het bestuur van F.C. Winkel, Marnix De Smet was een Zelzatenaar en Natasja Waterschoot was afkomstig van Moerzeke. Er moesten een voorzitter, een

onder-voorzitter, een secretaris en een penningmeester gekozen worden. Door de bezieling van Marcel werd Karel gebombardeerd tot voorzitter. Voorts werd Antoine De Smet penningmeester (hij werd later opgevolgd door **Anita Van Hyfte**), Marnix De Smet ondervoorzitter en Natasja Waterschoot secretaresse. Op die stichtingsvergadering speelde de Gentse groep een cruciale rol. Ze hadden veel ervaring met plaatselijke feesten en haalden de Winkelaars over de brug door wat ze allemaal als hulp toezegden: logistieke steun (tent, terrein, geluidsinstallatie, lijst van artiestenburo's), financiële steun (gage van de artiesten, ...). Zo werd de "**Stuurgroep feestelijkheden Sint-Kruis-Winkel**" gesticht.

Uitwerking

Van meet af aan was het de bedoeling zo veel mogelijk Winkelse verenigingen bij de feestelijkheden te betrekken. Daarom werden voorzitter en secretaris van elke Winkelse vereniging uitgenodigd om deel te nemen aan een voorbereidende vergadering voor eventuele deelname aan de Winkelse feesten. Een kermis door en voor het volk hield in dat alle bevolkingscategorieën bereikt moesten worden: de schoolgaande jeugd, de kleutertjes, de derde leeftijd (55+) en alle categorieën er tussenin. Er werd gekozen voor een vierdaags programma. De algemene organisatie en coördinatie gebeurden uiteraard door de **Stuurgroep** zelf.

Van vierdaags naar driedaags feest

's **Vrijdagsavonds** begon het feest met een receptie voor alle inwoners van Winkel, die allemaal persoonlijk uitgenodigd werden. De Koninklijke Fanfare Sint-Cecilia van Sint-Kruis-Winkel luisterde de eerste jaren de receptie op. Nadien was er een optreden voor iedereen. Kris Hageland trad op bij het eerste feest (**2004**). Andere optredende artiesten waren o.a. Eddy Wally, Kristof & Lindsey, de Romeo's, Paul Severs, Jimmy Frey, Jacky Lafon, Danny Fabry, Danny Wuyts, Denny Christian, ...

De bekroning van **Jonas Geirnaert** op het filmfestival van Cannes in 2004 met zijn animatiefilm "Flatlife" was een godsgeschenk voor het eerste feest. Zijn uitspraak "Don't vote for Bush" had hem nog bekender gemaakt. Hij werd gehuldigd en opgenomen in de Orde van de Scheeweidrinkers. Daardoor was er enorm veel volk op de receptie. Jonas was ook de eerste winnaar van de "Jan-Pier Dale prijs".

's **Zaterdagnamiddags** waren er een koetsentocht en ponyritjes en 's **avonds** een kip- en ribfestijn door ruitclub **De Moervaart-ruiters** met aansluitend muziekoptredens.

's **Zondagsvoormiddags** was er een schieting op de liggende wip en een gezinsfiets-tocht van een 20-tal kilometer. 's **Namiddags** was er speelpleinwerking voor de kleuters door **Kwetu** en muziekfestival. Een vijftal fanfares namen deel en verzorgden wandel- en zitconcerten. Dit ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de fanfare Sint-Cecilia. 's **Avonds** hield **F.C. Sint-Kruis-Winkel** een jeugdfuif.

's **Maandags**: seniorendag met pannenkoekenbak en er werd een paardenjaarmarkt gehouden.

De duivenbond richtte vluchten in, de kaartclub kaartingen en de **Torenbolders** een gaai-bolling. Vanaf het begin was er een rommelmarkt.

De overgang van vierdaags naar driedaags feest gebeurde door het afschaffen van de jeugdfuif. Die was verschoven naar 's vrijdagsavonds, maar het enthousiasme was daar telkenmale zodanig groot, dat het niet meer houdbaar was. Zo viel men terug op een driedaags feest van zaterdag tot en met maandag. Het **nieuwe programma** ziet er nu uit als volgt:

's **Zaterdags**: openingsreceptie, eetfestijn en muziekoptredens. Dit jaar is er een speciale avond waarin het Winkelse talent uitgebreid de kans krijgt om zich te bewijzen.

's **Zondags**: familiedag, schieting, kaarting, rommelmarkt, kinderanimatie, schlagerfestival en een fietstocht gespreid over twee dagen.

's **Maandags**: in de voormiddag paardenjaarmarkt en in de namiddag seniorendag met

pannenkoekenbak en diverse optredens.

Evolutie

De stuurgroep doet nu alles zelf. Buiten de kermis organiseren ze ook elk jaar de nieuwjaarsreceptie op de eerste zaterdag na 1 januari. Dit houdt in dat de taak van voorzitter, gecombineerd met beroeps- en gezinsleven meer dan een voltijdse job is. Een aflossing van de wacht drong zich dan ook op. Het was tijd voor nieuw bloed. Karel Coppens besloot reeds na het feest van 2012 de fakkel door te geven en op 1 januari 2013 was het zover. **Wim Van den Hende** nam over. In de loop van de jaren verlieten volgende leden het bestuur: Antoine De Smet, Bea Auman, Natasja Waterschoot, Victor Ongenae en Marnix De Smet. Vervoegden het bestuur sinds 2005: **William Helskens** (chef tapper & logistiek). **Anita Van Hyfte** (penningmeesteres). Het kernbestuur van de laatste jaren bestond uit: Karel Coppens, Anita Van

Hyfte, Marcel Claeysens, Johan Van Hove, John De Pauw en William Helskens. Het huidige bestuur telt naast de nieuwe voorzitter nog twee nieuwe leden: **Sabine Claeysens** en **Wim De Meurichy**.

Afscheid en viering

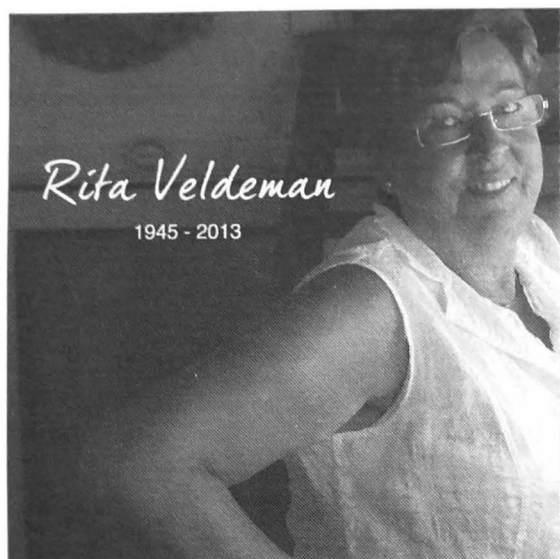
Tijdens de nieuwjaarsreceptie op zaterdag 5 januari werd Karel Coppens gehuldigd door de Stuurgroep en de stad Gent. Dit gebeurde in het lokaal van de vroegere gemeenteschool. Er was veel volk aanwezig, o.a. burgemeester Termont van Gent, met echtgenote, en Marijke Bekaert van de dienst Evenementen en Feestelijkheden. Van het stadsbestuur mocht Karel het zeer mooie boek "Gent lichtstad" ontvangen (een primeur) en vanwege de Stuurgroep een zeer leuke culinaire attentie. Mevrouw Coppens, Carine De Cock, werd in de bloemetjes gezet door haar blijvende steun aan haar echtgenoot, gedachtig de spreuk "Achter elke sterke man, staat een nog sterkere vrouw".

Karel Coppens, ex-voorzitter, en echtgenote Carine De Cock

In memoriam Rita Veldeman (1945-2013)

Wies Creve

We hebben een dame verloren. Dat we er een onvermoeibare vrouwelijke kracht bijkregen hebben we geweten zodra ze het bestuur van onze Heemkundige Kring kwam vervoegen. Want ze is daar niet gekomen alleen maar om te zetelen.

Vanaf het fameuze jaar 2000 was er in ons nieuw lokaal heel wat op te knappen. We zijn pas in 1999 in het oude Godshuis ingetrokken. We hadden daar heel wat te doen. Vooral de inrichting en de aankleding van die toen nog verlaten ruimtes vroegen van de bestuursleden die uitblonken door hun verbeeldingskracht en ook nog handigheid, een niet aflatende toewijding. Onze secretaris, ook nog penningmeester toen, Guy Trangez zaliger, heeft daarbij een primaire rol gespeeld. Voorzitter Cesar was dan de duivel-doet-al. Die is er nu ook al niet meer om te getuigen over de hulp en toewijding die ze kregen bij de omvangrijke taak die ze op zich hadden genomen. We zijn hier nu niet samen om al die namen op te noemen: ze waren met velen en die vinden het wel niet nodig om allemaal vermeld te worden. Iemand die er altijd bij was kunnen we hier toch even voor het voetlicht brengen: Margriet, de echtgenote van Guy. En ja, van dichtbij ook familie van Rita...

Het duurde niet lang of Rita werd ook ingeschakeld. Wij beseften toen nog niet dat er eigenlijk geen betere keuze kon gemaakt worden. Het leven is jammer genoeg niet transpa-

rant. Pas later, zelfs nog bij haar recente uitvaart, hebben we kunnen vernemen welke ongelooflijk diverse taken ze in haar veel te korte leven heeft opgenomen. Bij vele verenigingen en bijeenkomsten stond ze in de voorste linie. Ook in onze Heemkundige Kring heeft ze de handen uit de mouwen gestoken.

Er werd nog meer van haar gevraagd toen "nonkel Guy" stilaan voelde dat zijn gezondheid achteruit aan het lopen was. Hij gaf er een duwtje aan om haar niet alleen meer als "werkend lid" aan te zien, maar om ze in het eigenlijke bestuur op te nemen. De eenentwintigste eeuw was nog maar een paar jaren oud toen Rita al in ons midden "zetelde"! En toen Guy er vaak niet meer kon bij zijn, was Rita daar toch altijd, of er moest wel iets ergs gebeuren!...

Wat meer is: ze had het zodanig op de soepele werking van ons heel gezelschap begrepen, dat ze er haar echtgenoot André om zo te zeggen toe dwong om ook al zijn vrije tijd in de arena te gooien. Het echtpaar werd om zo te zeggen onmisbaar bij alle praktische zaken die moesten geregeld worden, en waarbij anderen – ikzelf inbegrepen – niet zo handig waren...

Het lot kan soms wrede verrassingen in petto hebben. Precies in 2011, het jaar dat Guy ons voorgoed heeft verlaten, manifesteerde zich bij Rita ook opnieuw de onvermurwbare kwaal die ze enkele jaren voordien met zoveel doorzettingsvermogen had teruggedrongen. Het gebeurde meer dan we voor mogelijk hielden dat we voor een bestuursvergadering een excuus moesten noteren. Toch konden we haar tot voor kort nog bij elk eerstezondagscafé op haar vertrouwde plaats begroeten. Tot het onvermijdelijke is gebeurd... Hoe groot de indruk was, die Rita op haar omgeving heeft gehad, bleek uit de massale toeloop bij haar uitvaartplechtigheid op paaszaterdag 30 maart, nu pas voorbij.

We zullen nog veel aan u denken, Rita. We weten dat we dank zij u op André zullen kunnen blijven rekenen. Daarvoor hebt ge zeker gezorgd. Want ge waart echt, een dame!

Sint-Kruis-Winkel neemt afscheid van orgelist GHISLAIN VAN BAMBOST

Jef Van Kerckhove

Het lijkt wel alsof de parochie Heilig Kruis van Sint-Kruis-Winkel gedurende het voorbije anderhalf jaar in een spiraal van veranderingen en afscheid nemen zit. Na het afscheid van pastoor Willy Van Nieuwenhove, gevolgd door de verkoop van de pastorie en het afscheid van de kloostergemeenschap van de H. Jozef met daaraan gekoppeld de verkoop van de kloostergebouwen nemen we op 29 december 2012 afscheid van orgelist Ghislain Van Bambost.

Ghislain begon zijn carrière als orgelist toen hij pas 18 jaar was en nog op het conservatorium les volgde. De muziek zat hem in de genen want hiermee trad hij in de voetsporen van zijn vader die koster-orgelist was in de parochie Onze Lieve Vrouw Geboorte te Wachtebeke-Overslag. Op de vooravond van het Allerheiligenfeest van 1 november 1954 nam Ghislain de taak op zich om het 'Heilig Lof' muzikaal te verzorgen in Sint-Kruis-Winkel. Ghislain herinnert zich nog heel goed hoe hij als jonge snaak op het doksaal omringd werd door de volwassenen van het koor die als haringen op elkaar geperst stonden. 58 jaar lang heeft Ghislain trouw alle vieringen opgeluisterd en daarnaast nam hij ook nog tal van kostertaken op zich. Het was voor hem nooit een last maar een eer dit alles te mogen doen, trouw aan hetgeen hij zijn vader beloofde toen die hem op de vooravond van 1 november 1954 vroeg: "Ghislain, zie dat ge altijd uw werk trouw vervult!" Ghislain was orgelist onder niet minder dan 7 pastoors!

Voor Ghislain en alle orgelisten...

Er zit een hart en een ziel in orgelmuziek gebracht door instrument en mensenhand glorievol, zacht of tristesse indien nodig ach, muziek is steeds een dubbel gebed

de orgelist deint mee op het ritme
van toetsen en pedalen
volgt sopraan, alt, tenor en bas
en alles vloeit in elkaar
tot een bede aan de Vader
of tot Maria, moeder der moeders

de orgelist brengt de hemel en aarde
nader tot elkaar
steeds weer
elke keer...

De herinnering blijft aan zoveel trouwe liefde

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

HET JAAR 2012 IS NET VOORBIJ... EN HET IS WEL EEN BIJZONDER JUBILEUMJAAR GEWEEST !

Voor onze geliefde dorpen Wachtebeke en Sint-Kruis-Winkel was dat zeker het geval. Vijfenvertig jaar geleden begroetten wij het "eerste staal in Vlaanderen" in wat wij toen nog Sidmar noemden, een reusachtig bedrijf dat de hele streek grondig veranderd heeft en dat wij nu met enige moeite in de mond als Arcelor-Mittal moeten aanspreken.

In datzelfde jaar 1967 werd het Jeugdclubhuis OKEE te Wachtebeke opgericht. Ondertussen heet dat nu weeral het Kasseiken. Maar niemand kan ontkennen dat ondertussen ten minste twee jeugdige generaties daar een vertrouwd en nog steeds doorwerkend ontmoetingscentrum gevonden hebben. In september 2012 werd die verjaardag trouwens uitgebreid gevierd.

En sedert 10 december 2012 bestaat onze eigen Heemkundige Kring ook precies 45 jaar. Hij werd in het leven geroepen op zondag 10 december 1967 ! Dat memorabele jaar hebben wij op een typisch heemkundige manier gevierd. Wij openden namelijk in mei ons nieuw ingericht ontmoetingscafé "Den Dhust". Wij blijven tenslotte Boergondiërs ! Dat bleek voldoende uit de massale opkomst bij onze nieuwjaarsreceptie op Driekoningenzondag laatstleden.

Een niet gering aantal leden deed mij opmerken dat 45 jaar nu eigenlijk toch geen ècht jubileumjaar is! Ik trok me uit de slag door te zeggen dat dit toch wel het 9e lustrumjaar is. Een lustrum, zoals iedereen weet, beslaat vijf jaar. Wij waren dus aan ons 9e lustrum toe!

Toch was ik er niet gerust in. Ik ging verder zoeken. En jawel hoor, 45 jaar is een *vermeille* jubileum. Zilver kennen we, goud ook, zelfs diamant, maar vermeille?

Het woord komt niet voor in het 'Groene Boekje', wel in de dikke Van Dale, en betekent: verguld zilver. Welnu, hoewel dit zilver pas nu verguld geworden is, hoop ik van harte dat wij er nog altijd bij zullen zijn als het ècht goud zal zijn! (AC)

ONTMOETINGSCAFÉ "DEN DHUST"

Ons café is open voor al onze leden en voor hun eventuele gasten, elke eerste zondag van elke maand, van 10 tot 13 uur. Op de zondagen van Wachtebeke-kermis (laatste zondag van juni), van de jaarlijkse Safarkesmarkt (2e zondag van augustus) en van Wachtebeke-Jaarmarkt (1e zaterdag na Allerheiligen) is ons café ook nog in de namiddag open.

Een vraag die ons soms (vooral door niet-inboorlingen) gesteld wordt: vanwaar de naam "Dhust"?

Nogal eenvoudig voor wie ons dialect kent: "dhust" is gewoon het woord voor (grote) dorst.

Wellicht was het wel dorstig in de zandvlakte die hier al in 1644 "hurst" en in 1652 "dhust" genoemd werd. Als Heemkundige Kring waren we het aan onze eer verplicht die naam toch even op te zoeken. In de Wachtebeekse volksmond is "den dhust" nog steeds het stuk weg dat vanaf de eerste grote bocht naar links in de Melkerijstraat rechtdoor naar de Langelede loopt. In 1656 noemde men dat in het Fonds Sint-Pietersabdij "... een magher stuck... ghenaeft den hurst, ghelegghen op den kerkweghel van de langerleede". In het Rijksarchief wordt "d'husten in vyandstraettien" gesitueerd (1789). En zoals iedereen van onze lezers die onze jaarboeken gelezen hebben weet, werd dat Vijandstraatje later Melkerijstraat genoemd... (AC)

NIEUWE STRAATNAMEN TE WACHTEBEKE

Sedert enkele jaren zijn te Wachtebeke niet weinig nieuwe straten opengesteld, die alle

ook een naam moesten krijgen en dus ook nog weinig bekend zijn, zelfs bij de sinds jarenlange bewoners van de gemeente. Het moet gezegd dat het gemeentebestuur bij het zoeken naar een straatnaam in een bepaald gebied steeds beroep doet op onze Kring om na te gaan of in die aangegeven plaats ooit een of andere historische benaming heeft bestaan. Als die er is, wordt die altijd vlot overgenomen.

De bestuursleden van onze Heemkundige Kring "De Vierschaar" die deze opdracht meestal uitvoeren, en specialisten terzake genoemd kunnen worden, zijn onze vice-voorzitter Eddy Van Acker en onze secretaris Luc. De Maesschalck. Zij geven de lezers in dit mededelingsblad dan ook tekst en uitleg over voor de meesten van ons soms nog vreemd klinkende benamingen.

EEN REEKS BEDANKINGEN...

Het klassiek "Reglement voor de Wip-schutters" zoals dat algemeen gold vanaf de twintiger jaren van de vorige eeuw en dat zelfs onder het tanende aantal schutters nog altijd van kracht is, werd ons in luxe-uitvoering bezorgd door Luc Bauwens. Het gaat hier om het reglement dat opgehangen was in de zaal Van Loo (het ouderlijk nest van zijn moeder Martha Van Loo) te Sint-Kruis-Winkel. De tekst is voor niet-ingewijden niet altijd zo helder... bij gelegenheid hopen wij hem in een van onze tijdschriften te kunnen publiceren. Hartelijk dank, Luc, voor deze bijdrage! (AC)

Mevrouw Yvette Baers, dochter van ons onlangs overleden trouw medelid René Baers en van de jammer genoeg reeds sinds juli 1989 overleden Margriet Van Rompu, heeft ons de omvangrijke verzameling rouwprentjes, foto's, huwelijksaankondigingen en feestmenu's – en wat vergeet ik misschien nog? – van haar moeder geschonken. Dit bijna onvervangbaar archief, dat mama Margriet zorgvuldig bijhield in de jaren dat zij verantwoorde-

lijk was voor de parochiale kring in de Kerkstraat, geeft ons, fraai verpakt, een soms onverwacht inzicht in plaatselijke kleine geschiedenis en dito anekdotes. We kunnen Yvette niet genoeg dankbaar zijn! (AC)

Mevrouw Rita Van de Voorde, dochter van René en van Paula Acke, vond het ook aangewezen de hele verzameling rouwgedachtenissen van haar mama aan onze Kring cadeau te doen. Nogal evident is dit een onverwachte aanvulling van ons eigen archief, waarin ons naarstig werkend lid Guido Van Kerckhove reeds lang onvermoeibaar bezig is. Het begint er naar uit te zien dat we op die wijze wellicht een bijna compleet overzicht zullen krijgen van de overlijdens in Wachtebeke en in Sint-Kruis-Winkel in de loop van de twintigste eeuw en daarna. Hartelijk dank, Rita! (AC)

Mevrouw Gerda Helskens kwam in het bezit van een aantal fotopostkaarten die personen en landschap laten zien van het toenmalige Belgisch Congo en van Ruanda/Urundi, die ook onder Belgisch protectoraat beheerd werden na de Eerste Wereldoorlog. Wij kregen ze van haar cadeau en ze zijn voor de Kring in zoverre van belang dat ze ofwel door Wachtebekenaren werden verzonden, ofwel aan mensen van hier gericht waren. Bedankt, Gerda! (AC)

Niet voor de eerste keer kwam ons medelid Robert De Bock uit Zelzate, samen met zijn vrouw, aanzetten met een aantal voorwerpen die een plaats verdienen in ons klein "museum" of bij de aankleding van ons zo antiek mogelijk gehouden praatherberg. Nu waren daar drie (natuurlijk door mevrouw mooi gepoetste en glanzende) koperen oorlogskanonhulzen bij. Ze staan op een vensterbank in ons café te kijk. Kan iemand ons misschien vertellen – je mag ze aan alle kanten bekijken – vanwaar ze komen en voor welk vreselijk geschut te zouden gediend hebben? (AC)

Ons bestuurslid Margriet Trangez-Bouvry is niet alleen bedrijvig bij alles wat voor de

Kring van nut kan zijn... Bij de inrichting en de opkuis van onze lokalen is ze steeds present, samen met Yvonne en met Jacqueline. Niet verwonderlijk, zegt ze zelf... Vaneigens, ze heeft het al jààren zo gedaan. En van wie zou ze dat meegekregen hebben? Haar echtgenoot, onze betreurde onvermoeibare secretaris en penningmeester Guy Trangez, heeft haar die microbe meegegeven, maar daarvoor heeft hij echt niet veel moeite moeten doen! Zijn verzamelingen (ja, in het meervoud!) waren zó onoverzichtelijk uitgebreid dat Margriet er in haar nieuw verblijf, hier dicht bij ons lokaal, echt geen blijf meer mee wist. Maar natuurlijk: ze houdt ze hier bij de hand. Alles is nu hier opgeslagen. Waar elders zou onze onvergetelijke Guy ze anders willen bewaard zien, Margriet? (AC)

In de recente succesvolle kunsttentoonstelling die het Davidsfonds heeft ingericht met de deelname van onze plaatselijke artiesten, was ook ons medelid Gaston Van Gaever uit de Stationsstraat prominent aanwezig. Hij is reeds jaren bekend door zijn dorspgezichten, zowel geschilderd als geschetst. Hij heeft nu twee van zijn werken aan onze Heemkundige Kring gewoon als cadeau overgemaakt ! De gebouwen die we daarop zullen zien kent iedereen van ons. Ze zullen opgehangen worden in ons praatcafé, waar iedereen ze zal kunnen bewonderen. Een mooie geste, Gaston, waarvoor onze hartelijke dank! (AC)

ONS JAARBOEK NR. 45 / 2012

Door diverse oorzaken, die meestal niet zomaar te voorzien waren, is ons Jaarboek 45 ditmaal wel iets te laat onder de ogen van onze leden gekomen. We zijn die lezers dankbaar voor het begrip dat sommigen onder hen daarvoor reeds getoond hebben.

Maar dat enkelen onder hen het boek dan ook zeer grondig doornemen, blijkt wel uit enkele terechte opmerkingen die ik reeds

kon aantekenen. We zullen maar best doen opnieuw maar eens de klassieke excuses gebruiken: de volmaaktheid is niet van deze wereld.

Een overbuurman maakte mij direct attent op de enigszins verwarde indruk die hij overhield toen hij de inhoudsopgave op bladzijde 3 bekeek. En inderdaad, bij nader toezien is de schikking van het deel nr. 3, Vervaeet-Ducarmon, wel wat verwarrend. Wat mijzelf bij de lezing van dit artikel op bladzijde 54 wèl opviel: op de foto van de voorgevel van het ouderlijk huis van Rosalie Ducarmon, staat haar familienaam in grote letters wel als DUCARMONT (ja, met een T!) aangegeven. Eigenaardig genoeg vinden we deze schrijfwijze elders nooit meer terug.

Bij "De Geschiedenis van Wachtebeke" (blz. 17 en volgende) zoals zij door Theofiel Scheire zelf geschreven is, valt volgens mijn zoon toch wel op dat de niet genoemde kopiïst van dit handschrift (de zogenaamde "overtyper") de oorspronkelijke tekst niet zó precies gevolgd kan hebben. Men kan zich toch moeilijk voorstellen dat een geletterd man, die zeker 80 jaar oud was toen de zogenaamde "nieuwe spelling" werd ingevoerd, nog de twee spellingen door mekaar zou gebruikt hebben. De contradicties in het artikel zijn legio. Zie b.v. pagina 19: als we daar aantreffen: "drij delen", "Wynkel", "eene laag", "verdeeling", dan kunnen we met reden aannemen dat de kopiïst zelf, en niet de eigenlijke auteur, de hele tekst door spelt: "Langelede" (waar het vroeger altijd "Langeleede" is geweest), "Fransen tijd" (waar de auteur nooit iets anders dan "Fransch" heeft gekend). Het blijft een sportieve bezigheid voor de lezer om zelf de ontelbare andere anomalieën op te sporen... Een drukfout die de attente lezer wel zelf zal corrigeren, vinden we op blz. 11: hier kan het echt niet gaan om de "Orde van Leopold III". Die orde heeft nooit bestaan. Als men op blz. 16 ook maar even de fotokopie van het rouwbericht doorneemt, ziet men onmiddellijk dat het om "Leopold II" gaat! (AC)

Een nieuwe kافت vraagt een beetje uitleg.

Eddy Van Acker

Sinds ongeveer 10 jaar houden we eraan om na een drietal jaar de kaften van onze tijdschriften in een nieuw kleedje te steken. Meteen vonden we het aangewezen om ook onze vereniging van een logo te voorzien. En met onze interesse voor geschiedenis in het algemeen, is het dan ook geen verrassing dat het gekozen logo de vorm van een wapenschild heeft aangenomen. Voor het totaalontwerp konden we beroep doen op Tom en Ellen De Vliegheer-Van de Gehuchte, zoon en schoondochter van onze bestuursleden André De Vliegheer en Rita Veldeman. Zij wisten op eenvoudige wijze de herkenbare trapgevel van de Vierschaar in dit logo te verwerken.

Maar naast dit logo prijken nog twee wapenschilden op de vernieuwde kافت. En ook deze vragen een woordje uitleg.

Deze beide wapenschilden vinden hun oorsprong in het 'Hollands tijdvak' (1815 – 1830), dat na de nederlaag van Napoleon te Waterloo in 1815, tot stand kwam. Na de Franse Revolutie werden alle eerder bestaande wapenschilden afgeschaft. Zij refereerden immers naar het feodale stelsel en dienden vervangen te worden door de wapenbeelden van de Republiek en van het latere Keizerrijk. Maar onder het nieuwe Hollandse bestuur werden de oude wapenschilden in ere hersteld. De gemeenten die reeds een eigen wapen voerden tijdens het ancien régime, werden verplicht dit door Willem I te laten bevestigen. De nieuw ontstane gemeenten, die meestal nog geen eigen wapen hadden, kregen de mogelijkheid om er een aan te vragen. In beide gevallen moest er contact opgenomen worden met de "Hoge Raad van Adel" in 's Gravenhage. Hij trad op als adviesorgaan.

Tussen 1817 en 1827 werd enerzijds een groot aantal nieuwe Oost-Vlaamse gemeentewapens aangevraagd en bevestigd. Anderzijds werden er ook vele afgewimpeld. Reden hiervoor was dat de voorstellingen van de aangevraagde wapens op zijn minst als heel kleurrijk kunnen omschreven worden, maar heraldisch niet aanvaardbaar. De lokale besturen kozen soms op goed geluk een wapen van een voormalige feodale heer, of stelden een wapen samen waarin ze de verklaring van hun nieuwe gemeente trachtten weer te geven.

En het is in deze laatste categorie dat we beide wapenschilden op de kافت moeten catalogeren.

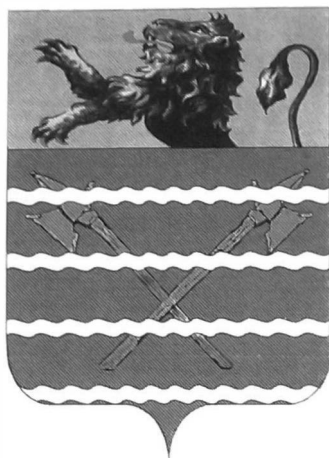
Wapen van het Ambacht Assenede

Zowel Wachtebeke als Sint-Kruis-Winkel behoorden tijdens het ancien régime tot het Ambacht Assenede, dat een eigen wapen droeg. Hierdoor konden beide nieuw ontstane gemeenten een nieuw, eigen wapen aanvragen.

In Wachtebeke werd hiervoor op 22 maart 1816 een buitengewone gemeenteraad gehouden. Hier werd voorgesteld om als wapenschild te nemen:

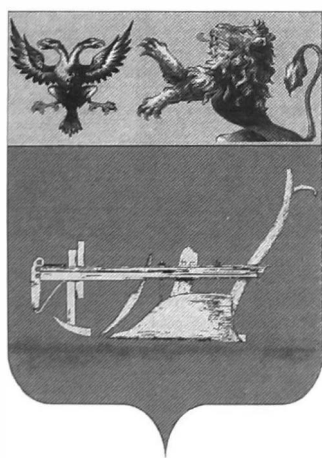
Van azuur met twee hellebaarden van goud, schuinkruiselings geplaatst, met een rivier van zilver er over heen, met een schildhoofd

van goud met een uitkomende leeuw van sabel, gebekt en gepoot van keel in het eerste kwartier².

Ook voor Winkel werd diezelfde 22 maart 1816 een nieuw gemeentewapen samengesteld, dat omschreven werd als:

Van lazuur met een gouden ploeg, met het schildhoofd van Assenede dat van goud is, met een halve leeuw van sabel, geklauwd en getongd van keel en een tweekoppige adelaar met gespreide vleugels van sabel, gepoot en gebekt van keel, staande in de eerste schildhoek, opmerkende dat de eerste schildhoek een deel is van ons oude wapenschild³.

In beide ontwerpen vinden we een leeuw, zij het een uitkomende en een halve, gebekt en gepoot van keel. Voor Winkel vinden we zelfs de tweekoppige adelaar terug. Beide symbolen vinden we ook terug op het wapen van het Ambacht Assenede, wat bij de aanvraag van Winkel zelfs aangehaald wordt. De hellebaarden en de ri-

vier in het wapen van Wachtebeke mogen geïnterpreteerd worden als een verklaring voor de naam 'Wachtebeke' als een wachtpost, gesymboliseerd met de gekruiste hellebaarden, aan een beek. Het Winkelse wapen werd met minder inspiratie samengesteld. De ploeg laat vermoeden dat men aangaf dat het hier over een uitgesproken landbouwgemeente ging.

Voor beide aanvragen werd echter nooit een antwoord ontvangen, althans er is er tot nu toe geen teruggevonden. We kunnen dus aannemen dat beide nooit officieel gebruikt werden. Maar het gemeentewapen van Winkel echter vinden we wel terug op het in 1942 gebouwde gemeentehuis van Winkel. Als deelgemeente van Gent draagt Winkel nu het Gentse wapenschild

Het officiële Wachtebeekse gemeentewapen dateert van 1954. Bij die aanvraag werd uitdrukkelijk opgemerkt dat Wachtebeke eertijds tot het Ambacht Assenede behoorde. Als eigen gemeentewapen werd aangeraden het wapen van Ambacht Assenede te nemen, maar dit dan gehouden door de Wachtebeekse patroonheilige Catharina.

Heraldische kleuren:	Metalen:
Azuur of lazuur: blauw	Goud: geel
Keel: rood	Zilver: wit
Sinopel: groen	
Sabel: zwart	

¹ MEURIS, W.: Vreedzame wapens voor onze gemeenten, in: Driemaandelijks tijdschrift van het Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen; jg. 24, nr. 1 – 2000, p.20.

² VANBLAERE L.P.: Het gemeentewapen van Wachtebeke, in: Uitgave van de Heemkundige Kring "Oud-Wachtebeke", nr 1 – 1972, p.8.

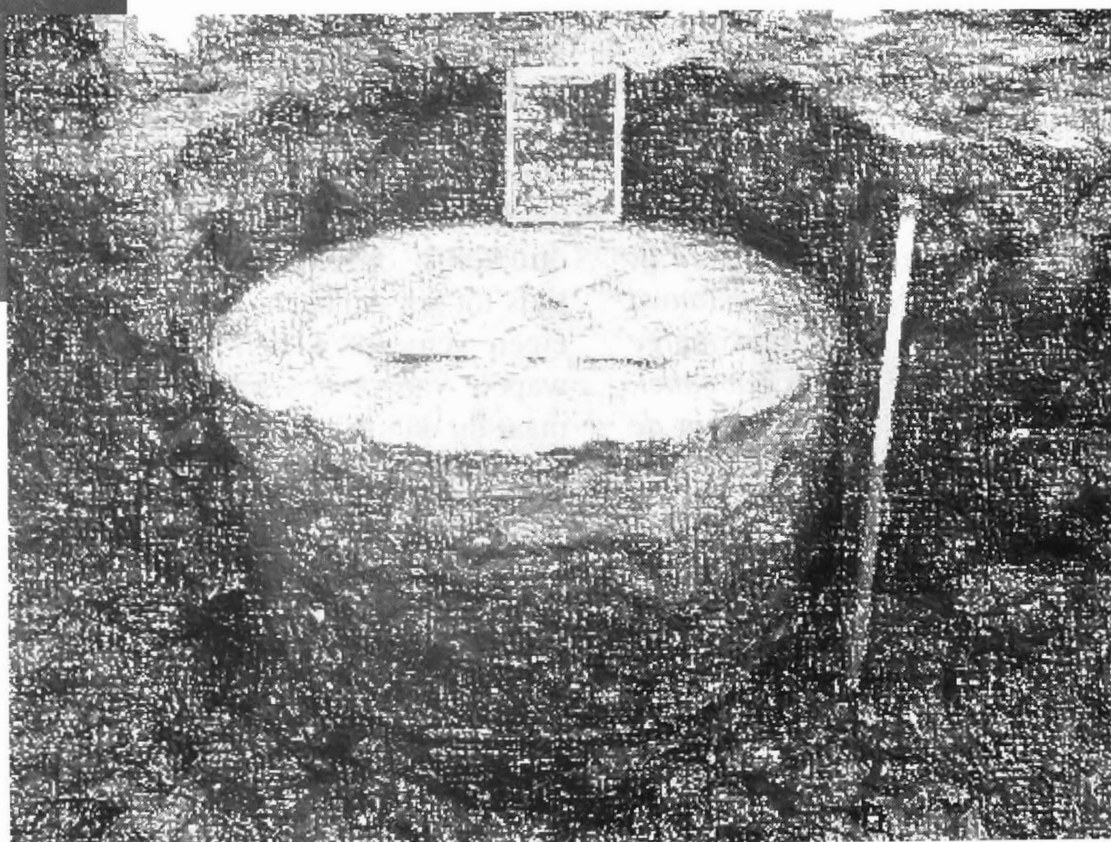
³ HOEBEKE G.: Brief aan Willem I, Koning der Nederlanden, van de burgemeester van Winkel over het gemeentewapen, in: Tijdschrift van de H.K. Oud Wachtebeke, jg. 28, nr.1 – 2001, p.7.

Rapport
Nr. 22

BAAC

ARCHEOLOGIE EN

BOUWHISTORIE

**Archeologische prospectie met ingreep in
de bodem aan het Dr. Jules Persynplein,
Wachtebeke**

Bvba BAAC
Baarledorpstraat 31 A
9031 Drogen
info@baac.be
0474/82.92.44

Titel

Archeologische Prospectie met ingreep in de bodem aan het
Dr. Jules Persynplein, Wachtebeke

Auteurs

David Janssens, Niels Janssens, Nick Krekelbergh

Opdrachtgever

Aquafin

Projectnummer

2011-52

Plaats en datum

Gent, mei 2012

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 22
ISSN 2033-6898

Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

<i>Inhoud</i>	3
1 Technische fiche	4
2 Samenvatting	5
3 Inleiding	6
3.1 Algemeen	6
3.2 Doel van het onderzoek	7
3.3 Opzet van het rapport	7
3.4 Methode	7
3.5 Aard van de bedreiging	7
4 Bodemkundige en archeologische gegevens	8
4.1 Bodemkundige gegevens	8
4.2 Beknopte historiek en archeologische gegevens	9
4.3 Cartografische gegevens	15
4.4 Verwachtingen	20
5 Resultaten	21
5.1 Stratigrafie	21
5.2 Sporen	22
6 Besluit en waardering	28
7 Bijlagen	32

1 Technische fiche

Naam site:	Wachtebeke, Dr. Jules Persynplein
Ligging:	Dr. Jules Persynplein te Wachtebeke, Provincie Oost-Vlaanderen.
Centrumcoördinaat:	x= 114272.210 en y= 206841.407
Kadaster:	Wachtebeke, afdeling 1, sectie D
Percelen:	openbaar domein
Onderzoek:	Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
Projectcode:	2011-52
Opdrachtgever:	Aquafin, Dijkstraat 8, 2630 Aartselaar
Uitvoerder:	BAAC bvba
Vergunningsnummer:	2012/136
Projectleiding:	Jeroen Vanden Borre
Naam aanvrager:	Jeroen Vanden Borre
Terreinwerk:	Jeroen Vanden Borre, Nick Krekelbergh, David Janssens, Jeroen Tempelaere
Verwerking:	Niels Janssens, David Janssens
Wetenschappelijke begeleiding:	nvt
Trajectbegeleiding:	Stany Vandecatsye (Agentschap Onroerend Erfgoed)
Bewaarplaats archief:	BAAC Vlaanderen bvba
Grootte projectgebied:	47 m ²
Grootte onderzochte oppervlakte:	47 m ²
Termijn:	Terrein: 1 werkdag Verwerking: 3 werkdagen

2 *Samenvatting*

In opdracht van Aquafin heeft BAAC bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op het terrein gelegen aan het Dr. Jules Persynplein te Wachtebeke. Binnen het onderzoeksgebied wordt dit plein heraangelegd. Het gehele plangebied is ca. 47 m² groot en momenteel onbebouwd. Het gaat om het plein en een aantal straten.

Gezien er geweten is dat op deze locatie het zogenaamde kasteel van Maelstede gelegen was, was het nodig dit gebied archeologisch te onderzoeken. Behalve sporen die in verband kunnen worden gebracht met dit kasteel kunnen er ook sporen van oudere bewoning aangesneden worden.

Dit rapport vormt de schriftelijke neerslag van het voorafgaande bureaonderzoek en van het verloop van het archeologisch onderzoek en de resultaten hiervan.

Na afronding van het veldwerk en de uitwerking van de resultaten kan worden geconcludeerd dat er restanten gevonden zijn van het 17^e eeuwse kasteel. Voorafgaand aan dit kasteel zijn er 4 muurtjes gevonden die vermoedelijk ouder zijn en mogelijks een voorloper van dit kasteel aankondigen. Over de datering van deze muurtjes is er echter nog geen duidelijkheid. Aan de hand van het aardewerk dat in de ophopingslaag boven de muurtjes gevonden is, kunnen we stellen dat het ouder moet zijn dan eind 16^e eeuw. Met grote voorzichtigheid kunnen we aan de hand van het bouwmetaal stellen dat deze 14^e of 15^e eeus zijn.

3 Inleiding

3.1 Algemeen

In opdracht van Aquafin heeft BAAC bvba een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan het Dr. Jules Persynplein te Wachtebeke. Op de betreffende locatie heeft men een herinrichting van dit plein gepland.

Het plangebied bevindt zich op de plaats waar eertijds het zogenaamde kasteel van maelstede stond, waarvoor de vroegste vermelding teruggaat tot 1612. Dit kasteel werd op het einde van de jaren 70' in de 20ste eeuw afgebroken. Resten van het hoofdgebouw kunnen echter nog wel aangetroffen worden. Ook resten van mogelijke bijgebouwen, evenals resten van de gracht en de wal kunnen aangetroffen worden. Oudere resten kunnen eveneens aangetroffen worden, mede door het feit dat door de aanleg van de wal deze werden afgedekt.

De kans op aanwezigheid van archeologische resten is dan ook zeer groot.

Afbeelding 1: Lokalisatie van het projectgebied (in rood omlijnd) (bron: www.gisoost.be)

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met Onroerend Erfgoed Vlaanderen, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de heraanleg van het plein. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem werd uitgevoerd op 11 april 2012.

Projectverantwoordelijke was Jeroen Vanden Borre. Nick Krekelbergh, David Janssens en Jeroen Tempelaere werkten mee aan het onderzoek.

Contactpersoon bij Onroerend Erfgoed Vlaanderen was Stany Vandecatseye. Bij de opdrachtgever Aquafin was dit Matthew Geirnaert.

3.2 **Doel van het onderzoek**

Doel van de opdracht is het vaststellen en waarderen van eventueel aanwezige sporen. Hiertoe wordt voorafgaand aan de ontwikkeling een onderzoek door middel van proefputten uitgevoerd op het hele plangebied, om zo tot een archeologische evaluatie van het terrein te komen.

Bij de prospectie moeten volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig ?
- Wat is de aard en de datering van de sporen ?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd,...) ?
- In welke mate heeft de sloop van het kasteel en de aanleg van het plein de aanwezige archeologische waarden verstoord ?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief? In welke mate is een behoud in situ mogelijk ?
- Is een vervolgonderzoek relevant en zo ja, welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek ?

3.3 **Opzet van het rapport**

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk wordt de toegepaste methode geschetst, gevolgd door de archeologische bedreiging. Vervolgens wordt stilgestaan bij de bekende archeologische en bodemkundige gegevens betreffende het plangebied en haar omgeving. Daarna worden de resultaten van de archeologische prospectie met ingreep in de bodem gepresenteerd.

3.4 **Methode**

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 47m². Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werd 1 proefput aangelegd met een totale oppervlakte van 47 m². De afgraving gebeurde met behulp van een mobiele kraan 21 ton met tandeloze graafbak, waarvan de bakbreedte minstens 2m bedroeg.

Tijdens de prospectie werd 1 sleuf (zie puttenplan) aangelegd op het archeologisch relevante niveau; dit onder permanente begeleiding van drie archeologen. Het maaiveld bevond zich op een hoogte van gemiddeld 6,30m +TAW. Alle sporen werden ingetekend door middel van een Robotic Total Station en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Enkele sporen werden gecoupeerd om tot een goede interpretatie en waardering te komen. Met behulp van een metaaldetector werden eventuele metaalvondsten opgespoord.

De hoogtes, vlakken en sporen zijn ingemeten tegenover exacte meetpunten, die door een beëdigd landmeter zijn uitgezet.

Na afloop van het onderzoek werd de werkput met instemming van Onroerend Erfgoed Vlaanderen gedicht.

3.5 **Aard van de bedreiging**

De opdrachtgever Aquafin wil op de kadastrale percelen (openbaar domein) aan het Dr. Jules Persynplein een heraanleg van dit plein doorvoeren. Gezien deze werken gepaard gaan met bodemverstorende activiteiten werd door het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgeschreven, om zo het archeologisch potentieel van deze zone in te schatten en te vrijwaren.

Volgens de quartargeologische kaart komt in het plangebied afzettingen uit het Weichselien bovenop sedimenten uit het Tertiair voor. Meer bepaald gaat het om eolische afzettingen van het Weichselien (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (ELPw) en/of hellingsafzettingen van het quartair (HQ) voor. Het gaat hierbij met name om fluvioperiglaciale afzettingen. Het tertiair substraat wordt er gevormd door het Lid van Bassevelde, dat bestaat uit donkergrijs fijn tot matig fijn, silthoudend zand. Dit zand is tevens glauconiet- tot glimmerhoudend. Ten zuiden van de bebouwde kom van Wachtebeke wordt het tertiair substraat gevormd door het Lid van Onderbeke. Dit bestaat uit grijsblauwe klei.

4.2 ***Beknopte historiek en archeologische gegevens***

Over de oorsprong van de naam Wachtebeke bestaat er nog discussie. Sommige bronnen zeggen dat Wachtebeke zijn naam dankt aan de friezen. Wachtebeke en Sint-Kruis-winkel vormden namelijk in de 7de eeuw het meest zuidelijke punt van het toenmalige rijk van dit volk. De naam zou hierbij verwijzen naar een wachtpost bij een rivier of beek. Deze grensligging zou belangrijk kunnen geweest zijn voor de vroegste ontwikkeling van het dorp. Ook was Wachtebeke reeds in deze periode gelegen aan de belangrijke verkeersas tussen Brugge en Antwerpen. Deze positie was dus zeker gunstig voor verdere ontwikkeling van het dorp². De vraag blijft dan echter wel wanneer men het ontstaan van Wachtebeke moet plaatsen.

Over de periode tussen de 7de en de 12de eeuw is er niet veel geweten over de streek rond Wachtebeke. Traditioneel wordt wel aangenomen dat er zich in Europa een zeer grote bevolkingsgroei voordeed van de 10de tot en met de 13de eeuw. Er kan echter evenzeer een theorie naar voren geschoven worden waarin er een meer gestage netto bevolkingsaanwas waar te nemen is vanaf de 7de eeuw, die tussen 1000 en 1300 een kritieke massa bereikt. Hierdoor kwamen processen zoals commercialisering, urbanisatie en staatsvorming in een stroomversnelling³.

Feit is wel dat de bevolking aangroeide tot in de 14de eeuw. Deze bevolkingsgroei bracht met zich mee dat eveneens de productie van levensmiddelen de hoogte in moest. Dit kon men doen op twee manieren, namelijk ten eerste door in intensificatie van de bewerking van de bestaande arealen of door het in gebruik nemen van voorheen niet gebruikte arealen⁴. In de eerste fase van deze ontginningen ging het nog vooral om kleine boeren en nieuw ontstane dorpsgemeenschappen die deze ontginningen gingen doorvoeren. Tot in de 11de eeuw vestigden de nieuwe dorpsgemeenschappen zich vooral in het zuidoosten van het land en in de rivieralleen. In de 11de eeuw zouden ook andere gebieden aan de beurt komen. Pas aan het einde van de 11de eeuw namen de graven van Vlaanderen zelf het heft in handen en promootten de ontginningen⁵. Ook enkele abdijen en de adel gingen een prominente rol spelen in de ontginning van deze gebieden, vooral omdat ze sterk bevoordeeld werden door de graaf van Vlaanderen, die nog steeds de eerste bezitter bleef van de gronden⁶.

² De Maesschalck 1999, 22-23

³ Blockmans & Hoppenbrouwers 2009, 151

⁴ Blockmans & Hoppenbrouwers 2009, 152

⁵ De Maesschalck 1999, 23-24

⁶ Van Bocxstaele 1978, 80 & De Maesschalck 1999, 24

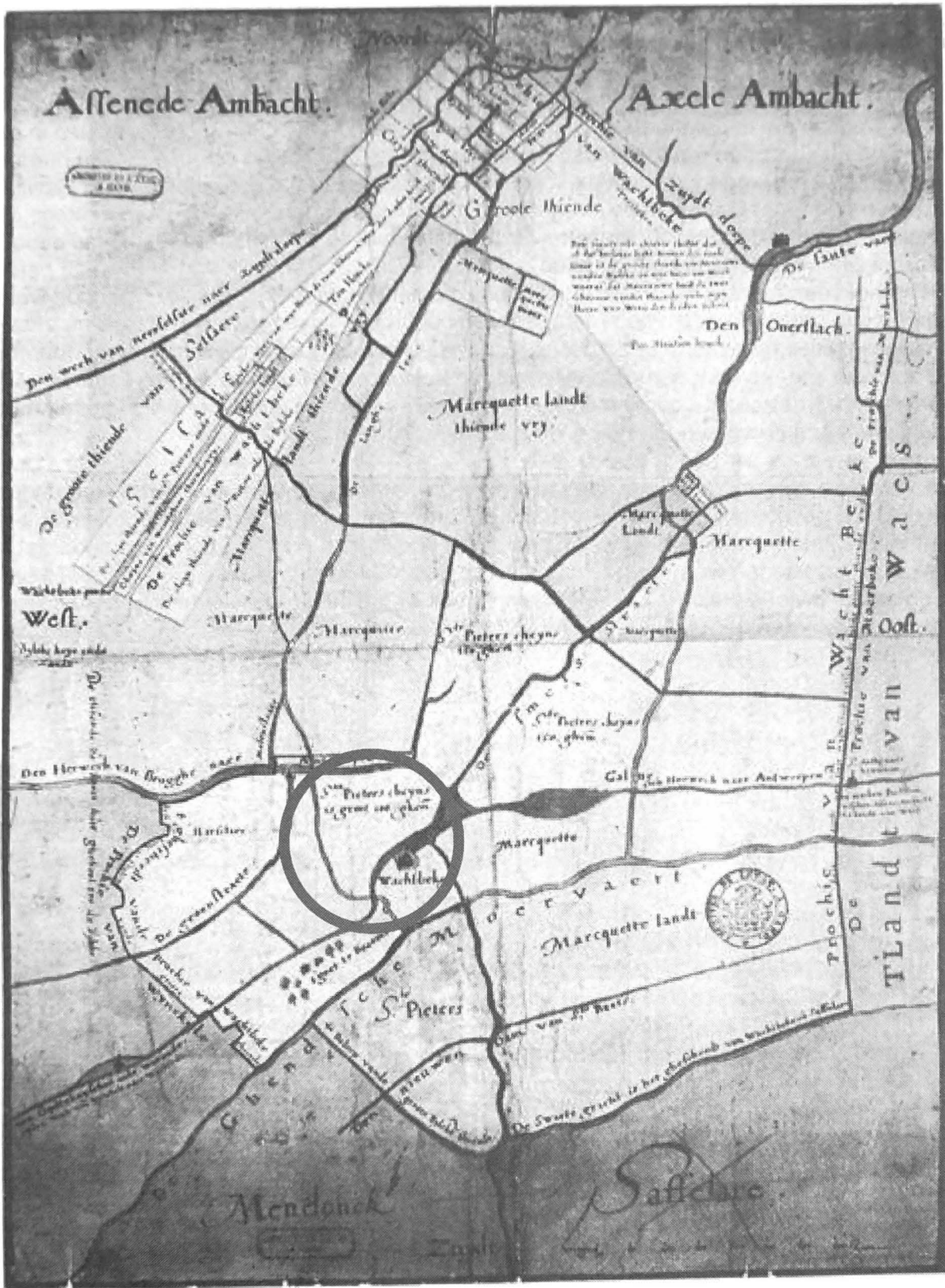

Fig.3: Bezitsstructuur Wachtebeke anno 1531 (bron: De Smet 1981)

Een gevolg van deze grote ontginningsbeweging was een sterk doorgevoerde ontbossing. Deze bleek zo sterk te zijn dat Fillips van de Elzas reeds aan het einde van de 12de eeuw beperking oplegde voor deze ontbossing. Deze ontbossing had tot gevolg dat de beschikbare brandstof sterk daalde op korte tijd, waardoor een tekort dreigde. Zo werden er alternatieve brandstoffen gezocht, en gevonden in o.a. veen. Het is in deze context dat Wachtebeke voor het eerst opduikt. In 1175 schenkt Fillips van den Elzas 100 bunder moer aan de sint-Pietersabdij. Volgens de beschrijving was dit moer gelegen tussen Kalve en Wulfsschoot. In 1198 bevestigt graaf Boudewijn IX deze schenking en spreekt eveneens van een 'wastine', of woeste grond, gelegen tussen dit moer en Wachtebeke. Er zijn nog verschillende vermeldingen van schenkingen en dergelijke van gronden gelegen rond Wachtebeke⁷. Vooral de

⁷ De Maesschalck 1999, 25-26

eerder vermelde Fillips van den Elzas en Boudewijn IX spelen hierin een belangrijke rol, evenals de dochters van Boudewijn IX Johanna en Margareta⁸.

Men kan hieruit waarschijnlijk begrijpen dat Wachtebeke ontstaan is als ontginningsdorp voor veen. Ook kunnen we zien dat in deze eerste fase vooral abdijen en de adel een grote rol spelen in de ontginning van de gronden rond Wachtebeke. Pas rond de 13de eeuw zouden ook rijke burgers uit Gent, Aardenburg en Brugge turf gaan exploiteren. Dit is vooral zo na 1278, het jaar dat Gewijde van Dampierre aan de macht komt in deze streken. Er wordt namelijk dan enkel nog aan verkoop gedaan, en niet meer aan schenkingen. Wachtebeke verdwijnt wel wat op de achtergrond in deze periode. Vooral de moergronden rond Zelzate worden ontgonnen. Dit waarschijnlijk omwille van de betere kwaliteit van het veen hier ten opzichte van dit aanwezig in Wachtebeke⁹. Uit deze periode weten we, via het *liber inventarius*, dat de curtis Wachtebeke in pacht was gegeven aan ene Egidius Vitse¹⁰. Deze verkoopspolitiek moest ervoor zorgen dat de grafelijke kas gespeisd werd. De voortdurende oorlogen zorgden immers voor een chronisch geldgebrek. Deze tactiek werd gedurende de 14de eeuw en de 15de eeuw verder gezet door verschillende heersers van deze streek. Pas aan het einde van de 15de eeuw spreekt men van een uitputting van de moergronden¹¹.

Een bron voor de bezitsstructuur voor Wachtebeke is in de 17de eeuw zijn de landboeken opgesteld in 1662-1663. Deze geven de bezitsstructuur aan per belopen en per gemet. Wachtebeke wordt in dit document verdeeld in 64 belopen, verdeeld over twee boekdelen. Het is het eerste beloop dat het onderzoeksgebied gelegen was. De gegevens uit dit eerste beloop geven aan dat de abdijen nog steeds een sterke invloed hielden. De eigenaars van de percelen 11 tot en met 17 waren cijnsplichtig aan de abdij van Marquette, en de eigenaars van percelen 18 tot 82 waren dit aan de abdij van Sint-Pieters te Gent¹².

⁸ Van Bocxstaele 1978, 80

⁹ De Maesschalck 1999, 24,39-40

¹⁰ Van Bocxstaele 1978, 84

¹¹ De Maesschalck 1999, 41-57

¹² De Coninck 1989, 7,15

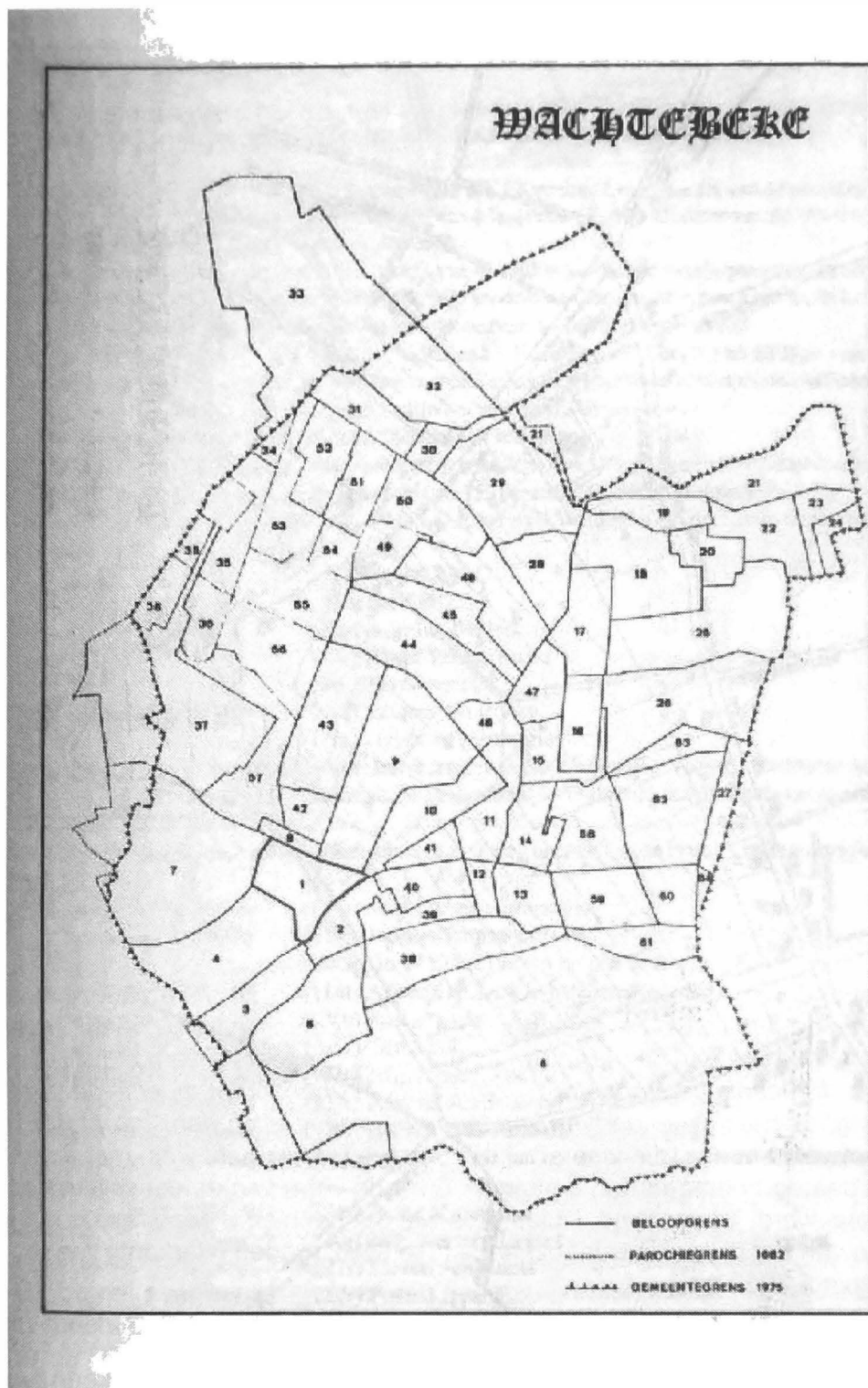

Fig.4: Verdeling van Wachtebeke in belopen (Bron: De Coninck 1989, 13)

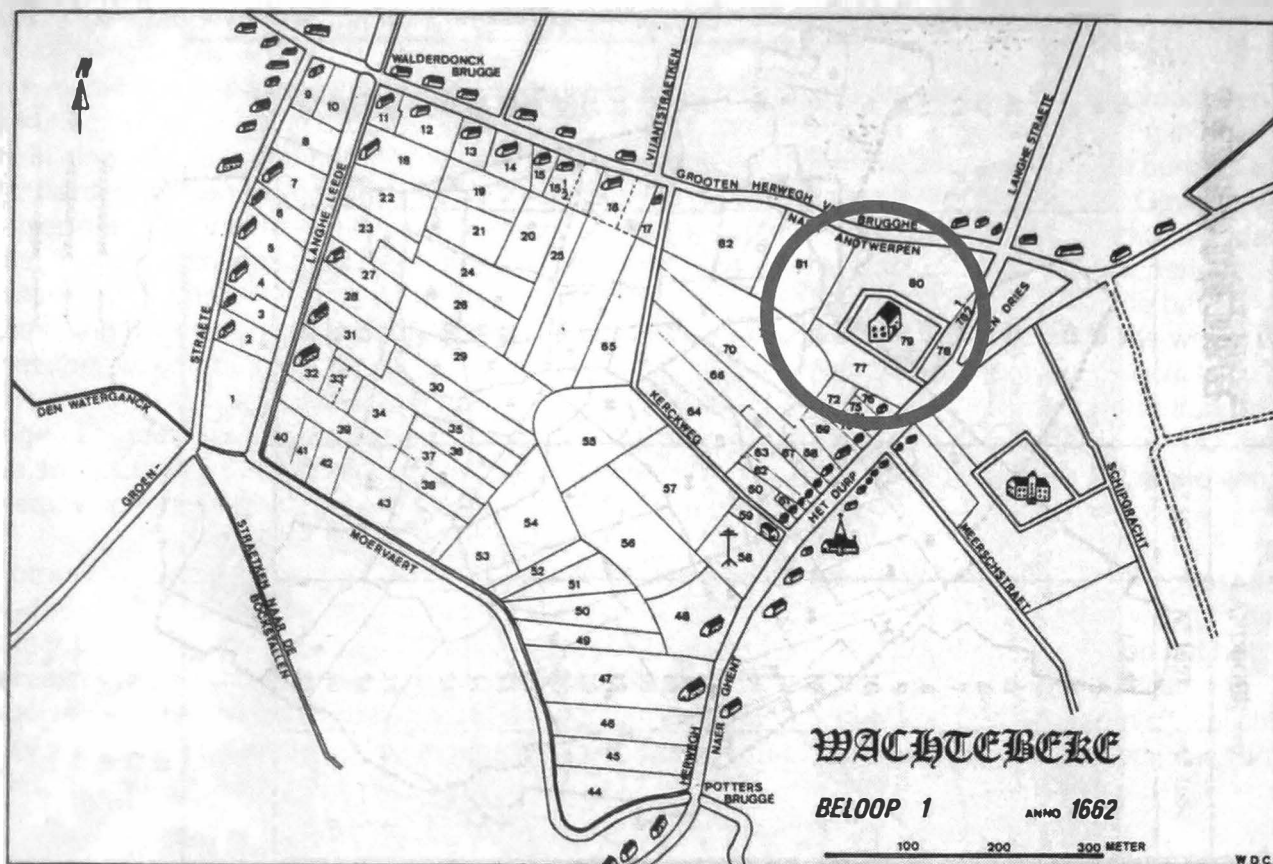

Fig.5: Het 1ste beloop (Bron: De Coninck 1989, 14)

Meer precies is het onderzoeksgebied gelegen op de percelen 77, 78, 79 en 80. Al deze percelen waren eigendom van de familie De Stoppeleere. Een aantal omschrijvingen geeft ons een beeld van de ontwikkeling van het goed van deze familie. In 1612 is er een eerste vermelding van dit goed en deze gaat als volgt: "*francois de stoppelare...zijn hoveken ghenaeemt maelstede, metten wallen, bogaerden, lochtynghe ende diverse partyen van lande daeranne ghelegen...groot 3562r*". Het gaat hier dus om een omwalde hoeve, die waarschijnlijk ook reeds omgracht was, met enkele omliggende percelen land met daarop boomgaarden en tuinen. Over de vorm van de omwalling noch over het uitzicht van de hoeve wordt iets gezegd. Duidelijk is wel dat het hier in deze fase nog niet ging om een kasteel. De grootte van het domein beslaat in deze fase 3562 roeden (vierkante roede: 14,8548 m²), wat neerkomt op zo'n 5,2912 ha¹³.

In 1637 is er een tweede vermelding van het domein: "*Mr de camp de stobbelaire...zyn huys van plaisantie*". Deze vermelding geeft aan dat het gebouw dat op het domein stond een functie kreeg als buitenverblijf voor de familie de Stoppeleere. Wel kan er ook hier weer niet echt gezegd worden dat er al een kasteelgebouw aanwezig was¹⁴.

De eerste vermelding van een kasteelgebouw op dit domein dateert uit 1662. Deze vermelding komt uit de beschrijving van de verschillende in Wachtebeke aanwezige percelen in het landboek "genaemd evenynckbouck" uit 1662-1663. Deze beschrijving vermeldt voor perceel 66-70-71-78 ½-80-81-82: land. Perceel 72 bestaat volgens de beschrijving uit een "bogaerdeken". Het perceel met nummer 77 is volgens de beschrijving een "bogaert ofte neerhof van casteel van maelstede". Perceel 78 wordt dan weer beschreven als "land beplant met boomen". En als laatste wordt het perceel 79 beschreven als "casteel met wallen ende een viercant bogaerdeken". Het domein is in deze periode in handen van ene Collonel Stoppeleere, een erfgenaam van de familie Stoppeleere.

Het is duidelijk dat in de periode 1637-1662 er een vergroting van de gebouwen heeft plaatsgevonden. Wanneer dit exact gebeurd is, is niet met zekerheid te zeggen. Er is nu sprake van

¹³ De Coninck 1989, 16

¹⁴ De Coninck 1989, 16

een omweld kasteel met neerhof en verschillende boomgaarden. De oppervlakte van het domein is eveneens sterk vergroot in deze periode, deze bedraagt in 1662 4812r of 7,1481ha¹⁵.

Na de familie De Stoppeleere werd het kasteel van Maelstede nog bewoon door andere families. In 1774 woonde L. Vandenberghe, "bailliu der stede ende ambachte van assenede" er en in 1878 werd Dr. Jules Persijn er geboren¹⁶. Nadien werd het het woonhuis van de familie Van De Calseyde en van ene mijnheer Rogghé¹⁷. Het kasteel is blijven bestaan tot in 1978, toen het afgebroken werd voor de aanleg van een parking¹⁸.

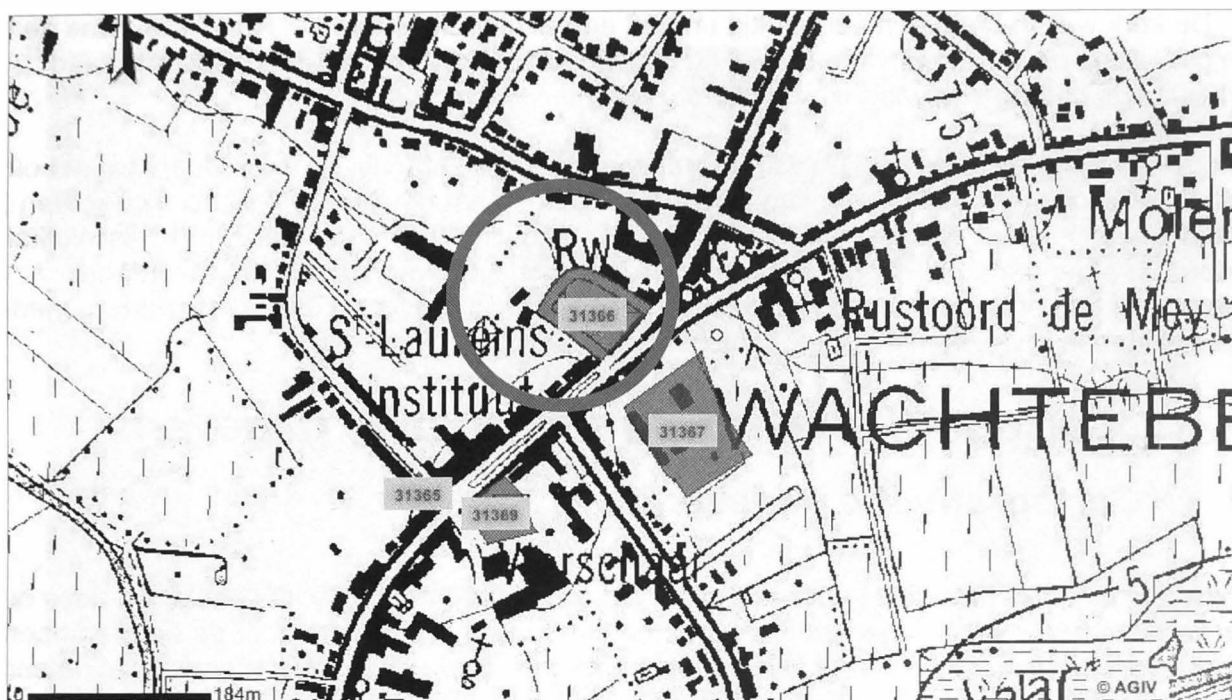

Fig. 6: CAI kaart van het plangebied (in rood omlijnd) met de archeologische vindplaatsen in de omgeving (naar www.cai.erfgoed.net)

Op de centraal archeologische inventaris staat het kasteel van Maelstede aangeduid met het nummer 31366. In de omgeving van deze locatie zijn er nog verschillende structuren terug te vinden. Zo is er ten eerste de locatie met nummer 31367, dewelke verwijst naar een ander kasteel binnen Wachtebeke, namelijk het kasteel van Spreeuwenburgh. Dit kasteel was gelegen op het tweede beloop binnen de landboeken uit 1662-1663. Dit kasteel hangt sterk samen met het kasteel van maelstede, een hint hiervoor vinden we terug op de kaart van François Horenbault. Op deze kaart staat naast het kasteel de naam Stoppeleere genoteerd. Het zou hier gaan om Philips De Stoppeleere, die getrouwd was met Margriete van den Sompele. Philips was naast eigenaar van het kasteel Spreeuwenburgh, eveneens eigenaar van het domein Maelstede. Het kasteel van Spreeuwenburgh is echter waarschijnlijk wat vroeger te dateren. De eerste vermeldingen ervan gaan reeds terug tot 1418. Ook verdwijnt het kasteel vroeger als het kasteel van Maelstede. Toen er in 1777 een register werd aangelegd van de geteelde gewassen om er belasting op te heffen, vond men geen sporen meer terug van het kasteel van Spreeuwenburgh¹⁹.

Mogelijk heeft het kasteel van Maelstede de functie overgenomen. In 1637 staat het kasteel van Maelstede nog vermeld als zijnde een buitenverblijf, terwijl uit een beschrijving van het kasteel van Spreeuwenburgh uit 1659 ("de motte metten bogaert en dry cleene sticxkens daeran west den saffelaerschen dam") blijkt dat hier nog steeds een kasteel stond. In 1662 staat er echter voor het hof van Maelstede een beschrijving als kasteel in de landboeken. Het verdwijnen van het kasteel van Spreeuwenburgh tussen 1659 en 1777 en de uitbreiding van het hof van Maelstede in de periode 1637-1662 geven deze verandering in functies-mogelijk aan²⁰.

¹⁵ De Coninck 1989, 16

¹⁶ De Coninck 1989, 16

¹⁷ Hesters 1994, 8 & Trangez 1997, 110-111

¹⁸ Trangez 1997, 110-111

¹⁹ De Coninck 1989, 19

²⁰ De Coninck 1989, 16, 19

Naast de twee kastelen zijn er nog twee structuren te bemerken in de nabijheid. Zo is er ten eerste de CAI-locatie 31369, die de Sint-Catharinakerk aanduidt. Deze kerk werd in de 12de eeuw gesticht, kort na 1199. Hieruit blijkt weer dat Wachtebeke aan het einde van de 12de eeuw ofwel werd gesticht ofwel zo sterk gegroeid was dat een aparte kerk nodig was. Er werd echter pas in de loop van de 13de eeuw een parochie gevormd te Wachtebeke, uit het toen veel oudere Assenede. Daarom was de kerk in het begin gewijd aan het heilige kruis, net zoals de kerk van Assenede. Pas later zou de kerk gewijd worden aan de heilige Catherina. Tot in de 16de eeuw bleef de kerk van Assenede fungeren als hoofd- of moederkerk. Hierdoor moest er jaarlijks recognitiegeld betaald worden aan de Wachtebeekse kerk²¹. De kerk was in het begin éénbeukig en had een achthoekige toren²². Rond 1580 was de kerk te klein geworden er werden er twee zijbeuken bijgebouwd, waardoor de kerk driebeukig werd²³. De kerk is tot op de dag van vandaag bewaard gebleven.

De laatste structuur, die in de nabijheid ligt is het zogenaamde gebouw 'de vierschaar'. Dit gebouw, met CAI-locatienummer 31365, werd vanaf 14 juli 1579, toen het het koninklijk octrooi kreeg van Fillips II, gebruikt als rechtszaal. Hier werd de rechtspraak van zowel Wachtebeke als Sint-Kruis-Winkel gehouden. De eigenaar van het gebouw was in deze periode de parochie. In 1777 wordt de parochieschool erin onder gebracht. Het gebouw is blijven bestaan tot de dag van vandaag, mede door de restauratie ervan in 1938 en de bescherming in 1943²⁴.

4.3 Cartografische en iconografische gegevens

4.3.1 Cartografische gegevens

Een andere belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van hoe de bebouwing evolueerde door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen, m.a.w. vanaf de 16de eeuw. Afwezigheid van bebouwing op de kaarten is overigens geen garantie dat er ook niets heeft gestaan op het moment van 'opname'. Vooral in de beginperiode tekenden cartografen vaak slechts de grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken als kerken, kloosters en kastelen in. Hieronder wordt in een selectie de ontwikkeling van de onderzoeklocatie weergegeven. Deze selectie bevat enkel kaarten die gedetailleerd genoeg zijn om een blik te kunnen werpen op het onderzoeksgebied. Een eerste kaart waarmee we inzicht kunnen verwerven in de ontwikkeling van het onderzoeksgebied is een kaart gemaakt door François Horenbault uit 1576.

Fig. 7: Kaart François Horenbault (onderzoeksgebied in rood aangeduid) (bron: <http://www.hk-devierschaar.be/>)

²¹ De Smet 1981

²² De Coninck 1989, 21

²³ De Smet 1981

²⁴ De Coninck 1989, 16

Deze kaart geeft aan dat er in het plangebied enkele structuren aanwezig waren. Er kan opgemerkt worden dat er reeds enkele rechthoekige percelen werden ingericht. Een duidelijke omwalde hoeve kan echter niet onderscheiden worden. Enkel enkele boerderijgebouwen lijken zichtbaar . Dit *zou* simpelweg kunnen betekenen dat de hoeve met walgracht nog niet werd aangelegd. De eerste vermelding hiervan dateert namelijk pas van 1612.

Een tweede kaart is de kaart opgesteld door de Joseph-Johann-Franz (Graaf) de Ferraris (1726-1814). Deze stelde in 1769 voor om een gedetailleerde kaart op te stellen van de Oostenrijkse Nederlanden om de bestaande leemtes van reeds opgestelde kaarten aan te vullen²⁵.

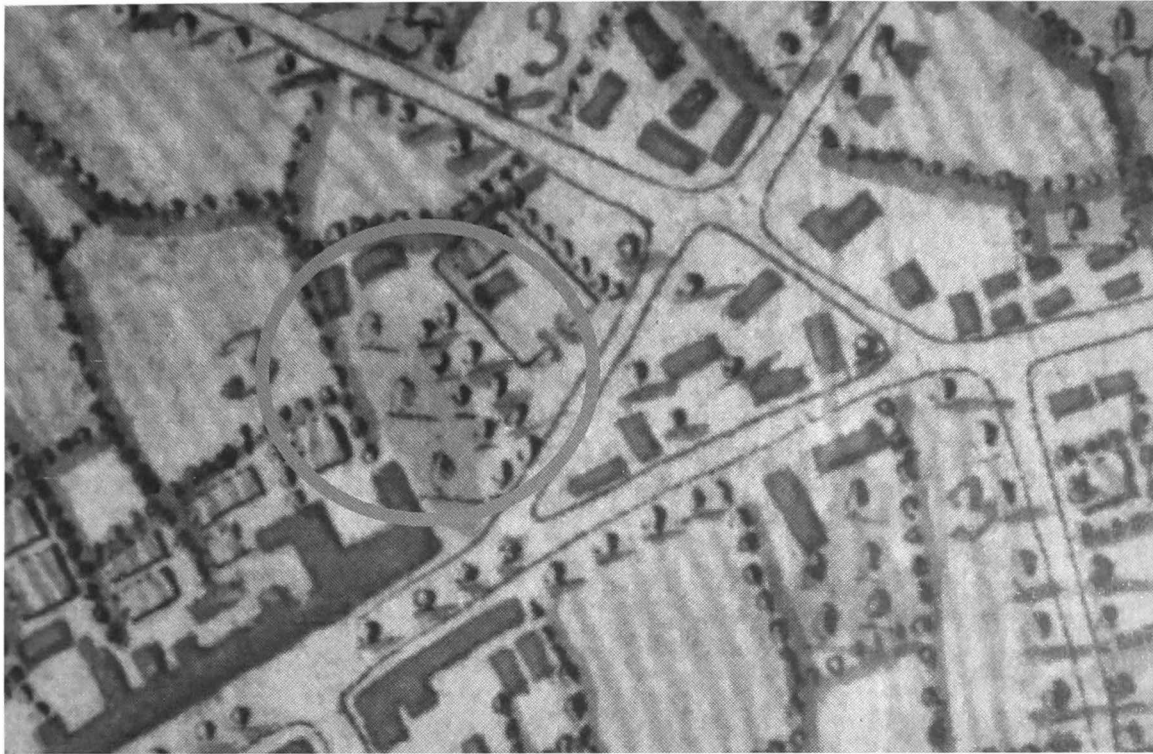

Fig. 8: Kaart van Ferraris (Bron: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html)

Op deze kaart is er een gebouw te zien, omringd door een rechthoekige gracht. Deze gracht wordt aan de zijde van de tegenwoordige straat Smishoek onderbroken door een soort ingangspartij. Net buiten de noordwestelijke hoek van de gracht zijn er nog 2 gebouwen waar te nemen. Door de abstracte voorstelling van al deze gebouwen kunnen er op basis van deze kaart geen conclusies worden getrokken in verband met het uitzicht of de karakteristieken ervan.

Om de exacte locatie van de zichtbare gebouwen te achterhalen is het nodig de Ferrariskaart te georefereren en te plotten op een moderne luchtfoto. Deze plot is hieronder weergegeven.

²⁵ http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html

Fig. 9: Plot kaart Ferraris op moderne luchtfoto (bron: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html)

Aan de hand van deze plot kan de exacte positie niet echt bepaald worden. De kaart is immers niet volledig correct getekend. Deze kaart geeft hooguit een beeld van hoeveel gebouwen er aanwezig waren op het domein. Ook de aanwezigheid van een poortgebouw of iets dergelijks is zeer interessant.

Een tweede kaart die gebruikt werd om een evolutie te kunnen weergeven is de kaart der buurtwegen. Deze werd omstreeks 1844 opgesteld en geeft een zeer accuraat beeld van onze streken tijdens deze periode²⁶.

Fig. 10: Kaart der buurtwegen (Bron: <http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php>)

Een plot van deze kaart op een hedendaagse luchtfoto geeft hier wel goed de locatie weer van de bestaande gebouwen. De gebouwen zijn gelegen onder de parking op het Dr. Jules Persynplein. De ZO-NW en de ZW-NO gerichte grachten zijn nog steeds terug te vinden in het hedendaagse stratenpatroon. Het poortgebouw lijkt verdwenen te zijn op deze kaart. Een klein streepje, gelegen

²⁶<http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php>

vlakbij het hoofdgebouw over de ZO-NW gerichte gracht zou de nieuwe ingang kunnen zijn. Waarschijnlijk gaat het hier om een klein brugje.

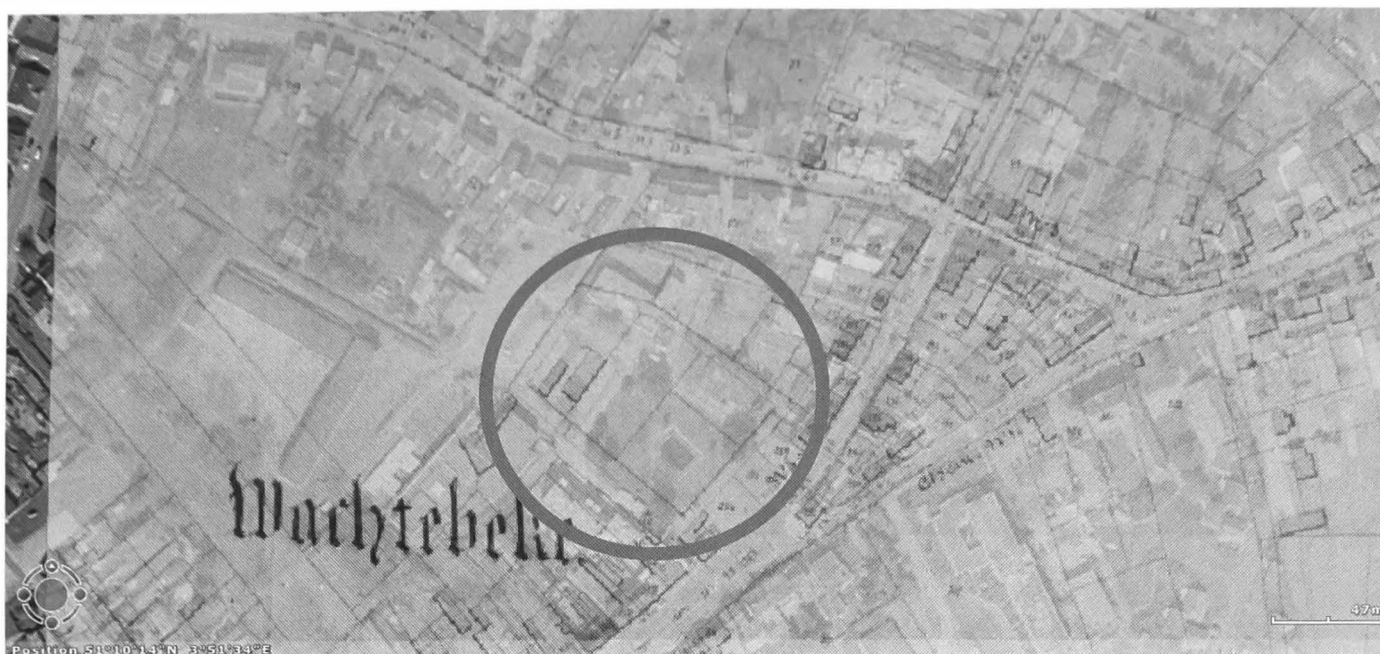

Fig. 11: Plot atlas der buurtwegen op moderne luchtfoto (bron: <http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php>)

Een laatste kaart is deze opgesteld door Philippe-Christian Popp tussen 1842 en 1879. Hij wilde alle kadasterplannen van heel België beschikbaar maken voor iedereen voor een bescheiden prijs. Toen hij stierf in 1879 werd zijn werk verder gezet door zijn weduwe, Caroline-Clémence Bousart (1808-1891)²⁷.

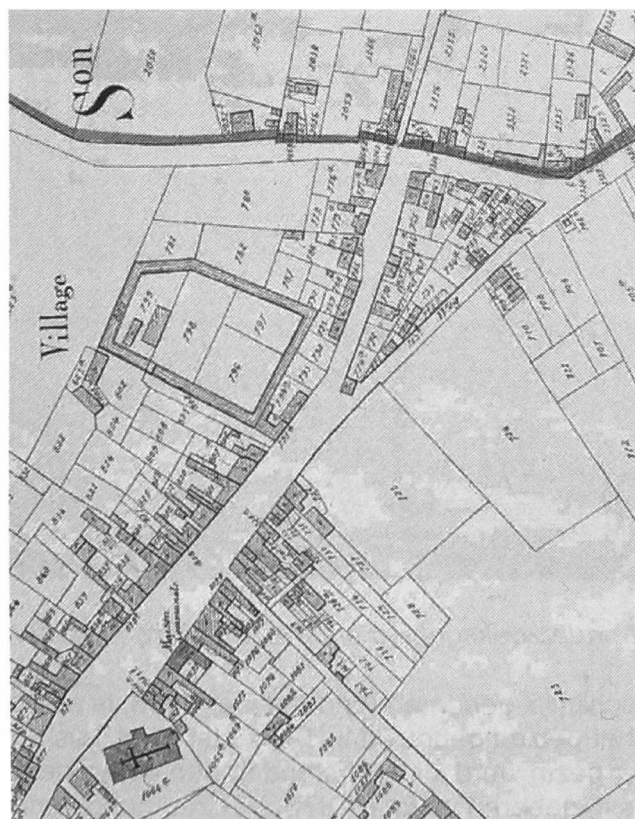

Fig.12: Popp-kaart (bron: http://www.kbr.be/collections/cart_plan/collections/collections_nl.html#cadastre)

²⁷ http://www.kbr.be/collections/cart_plan/collections/collections_nl.html#cadastre

Op deze kaart is net hetzelfde beeld te zien als op de kaart der buurtwegen. Ook het plotten van deze kaart op een moderne luchtfoto geeft dus geen extra informatie.

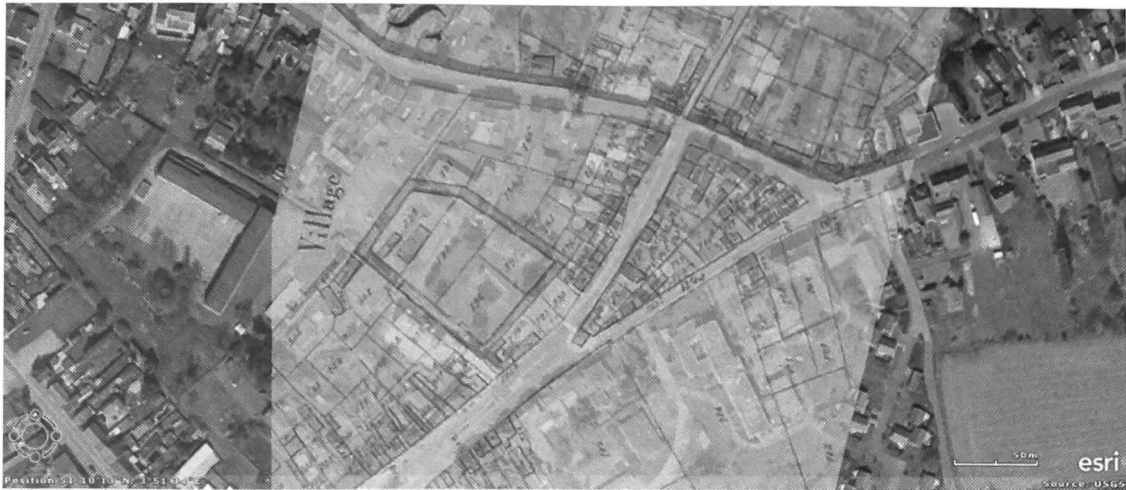

Fig.13: Popp-kaart geplot op moderne luchtfoto (Bron: http://www.kbr.be/collections/cart_plan/collections/collections_nl.html#cadastre)

4.3.2 **Iconografische gegevens**

Fig.14: Het onderzoeksgebied anno ±1965 (Bron: Hesters 1994, 8)

Op bovenstaande foto, waarschijnlijk genomen rond het jaar 1965, is een groot, rechthoekig gebouw te zien. Dit gebouw werd op het gebied gebouwd in 1904. Het is dit 'kasteel' dat werd afgebroken in 1978. Voordat dit gebouw hier gezet werd in 1904 stond er een omwalde hoeve op deze plek. Het is in deze hoeve dat Dr. Juels Persyn geboren werd in 1878. Het zou goed kunnen dat deze hoeve moet gezien worden als het eerdere kasteel van Maelstede²⁸.

²⁸ Trangez 1997, 110

4.4 **Verwachtingen**

Zoals hierboven vermeld is de kans om structuren, die kunnen gerelateerd worden aan het hof van Maelstede, zeer groot. Zo kunnen resten van het hoofdgebouw en enkele bijgebouwen aangetroffen worden. Resten van de vroegere rechthoekige gracht kunnen ook aangetroffen worden, alsook resten van de wal.

Ook andere structuren (waterputten, beerputten, etc..) kunnen aangetroffen worden. Deze kleinere structuren staan immers meestal niet op kaarten, maar zijn een zeer grote bron van informatie.

Naast structuren die kunnen gerelateerd worden aan het hof van maelstede kunnen ook vroegere structuren aangesneden worden. Er is immers een zeer goede bewaringskans voor oudere structuren onder de wal van het kasteel. Doordat deze wal werd opgeworpen heeft hij eventuele oudere sporen afgedekt en zo bewaard. Na het niveleren van deze wal is de kans dus vrij groot dat de iets dieper gelegen sporen (onder de wal) bewaard zijn gebleven.

5 Resultaten

5.1 Stratigrafie

Globaal genomen was in de werkput de volgende stratigrafie aanwezig: direct onder een 70 cm dik, heterogeen ophoogpakket, bestaande uit donkerbruingrijs, matig fijn zand met puin als bijmenging, bevond zich een ongeveer 40 cm dikke moerige laag, die bestond uit bruingrijs, matig fijn en enigszins venig zand. In dit pakket waren plantenresten als bijmenging aanwezig. De top ervan was verstoord en bevatte gele vlekken en wat baksteen- en houtskoolfragmentjes. Deze begraven, moerige A-horizont (A_{hb}-horizont) is waarschijnlijk het resultaat van een veraardingsproces van oorspronkelijk venige afzettingen, mogelijk als mede gevolg van menselijke bewerking. In één boring, die in 1995 werd gezet op ongeveer 200 meter ten oosten van het plangebied, bestond de bovenste 80 cm van het profiel uit bruin fijn zand, dat herwerkt was en doorsneden met veen, klei en met zand opgevulde geulen²⁹. Dit alles wijst op een vernatting van het dekzandlandschap vanaf het Atlanticum (8700-5700 BP³⁰), ook in het plangebied.

Onder het moerig pakket ging het profiel over in het moedermateriaal, dat bestond uit licht(grijs)geel, matig fijn, matig lemig zand. Het ging hierbij om zanden van niveo-eolische oorsprong. In de top van het zand kon een podzolprofiel worden waargenomen in de vorm van een oranjebruine, zwak ontwikkelde ijzer-B horizont. De overgang met het bovenliggende pakket was geleidelijk, hetgeen mede het gevolg was van bioturbatie.

In de westelijke helft van de werkput was het natuurlijke bodemprofiel grotendeels verstoord door het aanwezige muurwerk en de aanwezige verstoringen (o.a. spoor 7, 10 en 13). Slechts een klein stukje van de oorspronkelijke stratigrafie bleek langs de zuidwand van de werkput nog bewaard te zijn gebleven tussen spoor 7 en spoor 13.

Samengevat kan worden gesteld dat in het plangebied niveo-eolische afzettingen aanwezig zijn, waarin zich een podzolprofiel heeft gevormd. Door een geleidelijke vernatting van het landschap onder invloed van de stijgende zeespiegel vanaf het Atlanticum ontstond aan de bovenkant van het profiel een humeuze en enigszins moerige A-horizont, die mede onder invloed van menselijke bewerking sterk veraard is. Later is het terrein opgehoogd tot op het huidige straatniveau. Het natuurlijke bodemprofiel in de oostelijke helft van plangebied is sterk verstoord door menselijke ingrepen vanaf de zestiende eeuw.

²⁹ Boring kb14d41w-B445.

³⁰ BP = Before Present, voor 1950.

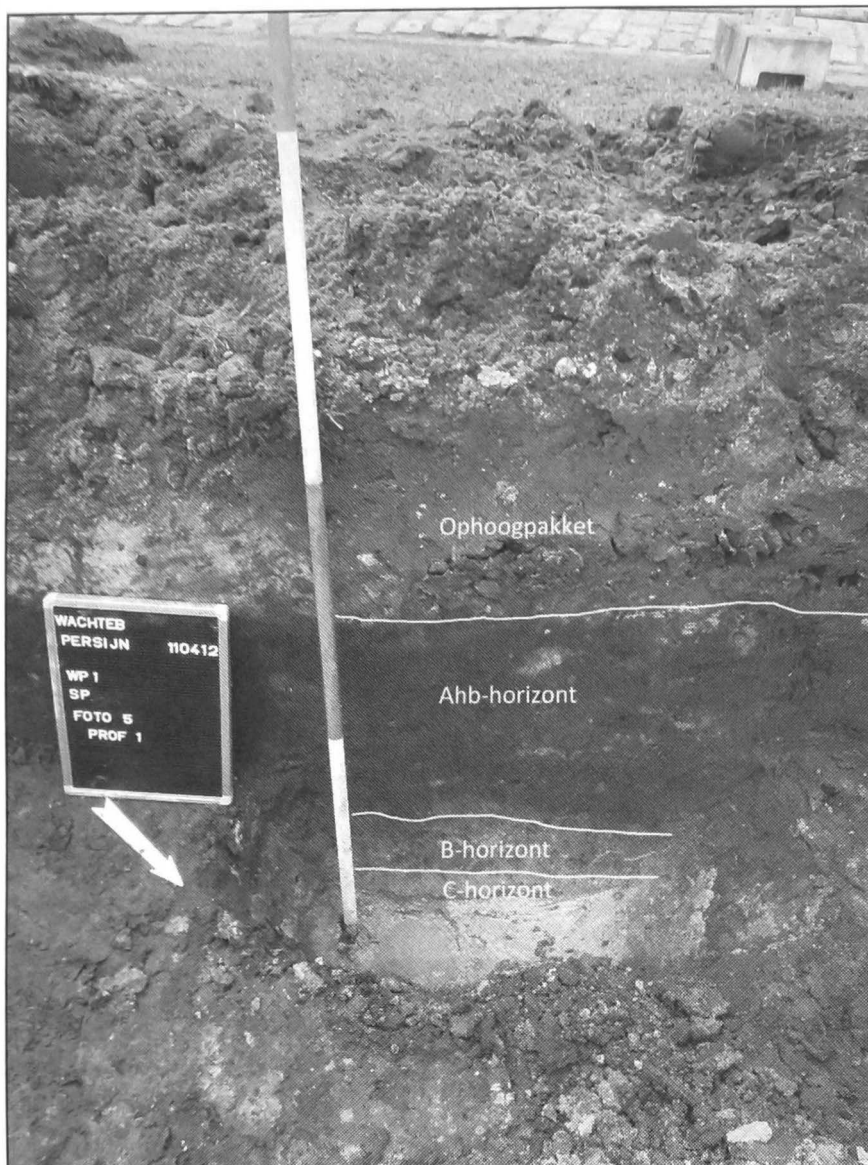

Fig. 15: werkput 1, zuidprofiel.

5.2 Sporen

In totaal werd er ca. 47m² onderzocht verdeeld over één werkput. In deze werkput werden 13 sporen onderscheiden.

Het eerste spoor betreft een rioolbuis die in de 20e eeuw geplaatst is. Deze is gelegen in het uiterste oosten van de proefsleuf. Sporen 2 en 3 waren 2 vol- tot laatmiddeleeuwse muurtjes die vermoedelijk met elkaar in verband staan (gebaseerd op gelijkaardige vorm, ligging en opbouw). De afstand tussen beiden bedraagt 3,33m. De bakstenen waaruit de muurtjes zijn opgetrokken zijn vermoedelijk afkomstig van herbruik: er bevonden zich redelijk wat halve en gebroken bakstenen binnen de muur. De afmetingen van de volledige bakstenen bedragen 28 x 14 x 7 cm (zie fig. 16 en 17). Ook reconstructie van de gebroken bakstenen leidt tot deze afmetingen. Andere formaten werden niet vastgesteld. Deze stenen werden droog op elkaar gestapeld, er was enkel spaarzaam gebruik van een zandlaagje tussen de stenen te herkennen.

In het profiel is te zien hoe de uitbraaksleuf van deze muur tot ruwweg 30 cm onder het huidige maaiveld bewaard is. De muren zelf zijn bewaard tot 5,60m TAW en 5,40m TAW (respectievelijk spoor 2 en 3).

Fig. 16: Spoor 2

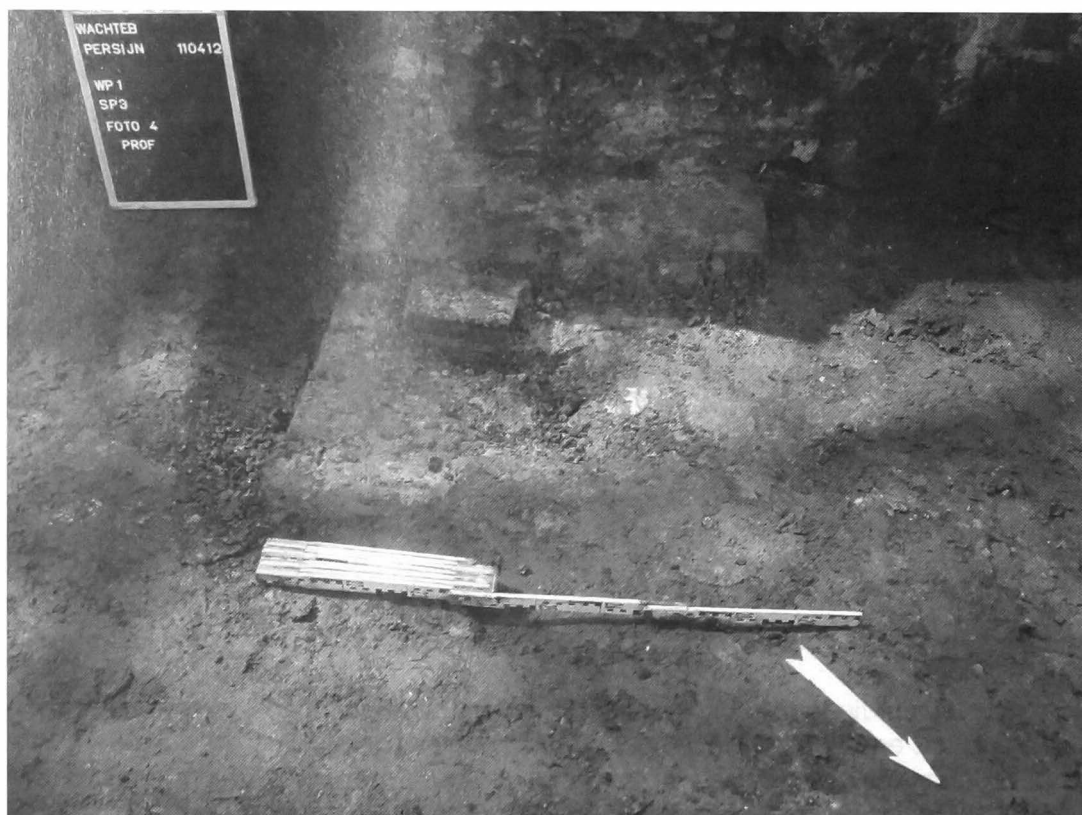

Fig. 17: Spoor 3

Spoor 4 was een muur die eveneens de rand was van de proefsleuf. Deze was te volgen over een lengte van 7,40m. De kleinere bakstenen (22x8x6 cm) en de aanwezigheid van kalkmortel laat ons vermoeden dat deze muur recenter is, vermoed kan worden dat dit een restant is van het 17^e eeuwse kasteel. Ook de insteek van de muur bleek duidelijk zichtbaar in het vlak en werd aangeduid met spoor 11(zie fig. 18).

Fig. 18: Sporen 4 en 11

Spoor 5 (afbeelding 20) is een bakstenen structuur van 2,37m lang en ongekende breedte. De structuur bevatte bakstenen van 20x8x6 cm die met cement waren gemetst. Grenzend aan spoor 4, was er het kleine bakje (spoor 6). Deze bakstenen constructie had een afmeting van 68 x 68 cm en het tegelvloertje was nog duidelijk aanwezig (zie fig. 19).

Fig. 19: spoor 6

Grenzend aan spoor 5 trof men spoor 7 aan, een muur van 2,45m lang en eveneens de grens van de proefsleuf. De kleine bakstenen (14 cm lang) hingen vast aan elkaar via mortel. Spoor 8 betrof eveneens een muurtje (27x12x6 cm) waarvan slechts een deel kon worden blootgelegd. Dit muurtje, dat verder liep naar het zuidoosten, bevond zich bovenop een bakstenen

vloer (spoor 9, zelfde formaten als spoor 8, voor zover zichtbaar) (zie fig. 19). Deze vloer stopte in het noordenwesten, maar liep verder naar het zuidwesten en zuidoosten.

Fig. 20 Zicht op spoor 5 (links) en spoor 6 (rechts)

Fig. 21: sporen 8 en 9

Spoor 10 was eveneens een muurtje met een lengte van 160cm een breedte van 80 cm. Een formaat van baksteen was onmogelijk te zien aangezien de muur constant onder water lag. Sporen 8-10 lagen veel dieper dan de overige sporen. Terwijl de overige sporen op een diepte van 5,35m TAW lagen, lagen sporen 8-10 op een diepte van 4,70m TAW. Vermoed wordt dat deze sporen samenhangen met sporen 2 en 3

Spoor 12 was veraard leem dat zich ten oosten van de proefsleuf bevond en doorliep tot aan het midden (spoor 5). Spoor 13 tenslotte was een puinlaag.

5.3 **Vondsten**

In totaal werden er 30 scherven aangetroffen tijdens het onderzoek. Drie hiervan kan men onder de noemer aanlegvondsten plaatsen, en kunnen derhalve niet veel meer informatie bieden. Het gaat hierbij om een fragment van een oor in grijs aardewerk, een mogelijke steel in rood aardewerk en een rand van een teil in rood aardewerk die in de 16^e eeuw kan gedateerd worden. De overige vondsten komen allemaal uit spoor 10. Van deze 27 scherven behoren er 22 tot het rood aardewerk en vijf tot het steengoed. Al het aardewerk vertoonde glazuur. Dit aardewerkensemble bevatte onder andere een randfragment van een vetvanger, een tweetal grappen, een randfragment van een bord en een deksel. Het steengoed dat aangetroffen is, behoort waarschijnlijk allemaal toe tot één kruikje uit Raeren.

Het aardewerkensemble uit spoor 10 kan gedateerd worden rond de tweede helft van de 16e eeuw. Dit zorgt voor een *terminus ante quem* van de onderliggende muurresten 8, 9 en 10.

5.4 *Interpretatie*

Sporen 2, 3, 8 en 9 werden, zoals eerder al vermeld, opgebouwd uit grote bakstenen met afmetingen van 28 x 14 x 6 cm, wat doet denken aan de zogenaamde *kloostermoppen* of *moeffen*. Behalve deze bakstenen werd er verder geen constructiemateriaal aangetroffen. De stenen werden in droog verband op elkaar gestapeld, nergens binnen deze structuren werden er sporen van het gebruik van kalkmortel aangetroffen. Bakstenen van hetzelfde formaat werden teruggevonden op vele enkele andere sites. Zo waren er teruggevonden te Leper, die worden gedateerd in de 13e eeuw (Boezingepoort en de Lakenhallen³¹). Dichter bij het onderzoeksgebied zijn ook verschillende laatmiddeleeuwse bouwwerken te Gent opgebouwd in hetzelfde formaat. Daar werden ze gebruikt voor monastieke bouwwerken, maar ook voor gebouwen in het centrum van de stad. In één van de gebouwen was het mogelijk de bakstenen te dateren in de 14e eeuw³². Het formaat van de bakstenen laat echter niet toe om de structuren te Wachtebeke precies te dateren, aangezien de afmetingen van het bouwmateriaal geen afdoende bewijs zijn voor hun ouderdom. Gelet op de nabijheid van Gent kunnen de baksteenformaten uit deze stad met de nodige voorzichtigheid als leidraad dienen³³. Ook de nabijheid van Assenede, waar het kasteel bakstenen met een lengte van 25 à 26 cm heeft en wordt gedateerd in de 15e-16e eeuw, kan een indicatie geven.

Hoewel er geen gekende chronologie bestaat van bakstenen in en rond Wachtebeke, bestaat er redelijke consensus over een datering van de gevonden baksteenformaten tussen de 13e en de 16e eeuw. Vaak worden verschillende formaten door elkaar gebruikt werden naargelang de noden van de structuur³⁴.

Een mogelijke hypothese is dat de bakstenen afkomstig zijn uit Stekene. In 1315 werd de Stekenevaart aangelegd om betere verbindingswegen te bewerkstelligen tussen Stekene en Gent. Deze betere verbindingswegen waren noodzakelijk voor de bevoorrading van bouwplaatsen in Gent te vergemakkelijken. Veel handelaars vestigden zich in Stekene, richtten daar een bedrijf op en exporteerden bouwmaterialen naar Gent. De Stekense steen was zeer gegeerd door zijn uitstekende kwaliteit³⁵. Een opgraving in de Dorpstraat te Stekene heeft een veldoven aan het licht gebracht die opgebouwd was uit bakstenen en misbaksels met dezelfde afmetingen als deze uit Wachtebeke³⁶. De Stekenevaart loopt over in de Moervaart en zo in de Sassevaart tot in Gent. Opvallend hierbij is dat de Moervaart net voorbij Wachtebeke loopt waardoor de mogelijkheid op gebruik van Stekense baksteen door handel en transport plausibel is.

Een plot van de gevonden structuren op de Atlas van de Buurtwegen lijkt geen duidelijkheid te scheppen op de interpretatie van de aangetroffen sporen. Aangezien de Atlas van de Buurtwegen geen landmeetkundige precisie kent en het georefereren van deze kaart geen exacte wetenschap is, denken we dat de Atlas een tweetal meter naar het zuiden en een tweetal meter naar het oosten verschoven moet worden. Dat zou betekenen dat spoor 4 overeenkomt met het hoofdgebouw zoals het op de Atlas staat.

³¹ Dewilde, M., , 2008, p. 238

³² Laleman, M.C. & Stoops, G., 2008, p. 176

³³ Mondelinge stelling door Lehouck A. (gemeentelijk archeoloog Koksijde)

³⁴ Vanneste, T., Janssens, D., et al, 2011, p. 46

³⁵ Laleman, M.C., & Stoops, G., 2008, 178-179

³⁶ Vanneste, T., Janssens, D., et al, 2011, p. 40-50

6 **Besluit en waardering**

Algemeen kan geconcludeerd worden dat het bureauonderzoek aangaf dat in de noordwesthoek van het Persynplein een grote kans was op bebouwing vanaf de 17de eeuw. Het gaat om minstens twee gebouwen die vermoedelijk dienden als woning en/of utiliteitsgebouw (stal, schuur,...) voor de exploitatie van een erf met een iets grotere omvang dan het huidige plein.

Het archeologisch onderzoek bevestigt het bureauonderzoek. Tijdens het onderzoek zijn inderdaad muurresten gevonden die wijzen op bewoning. Verschillende sporen en vondsten duiden er op dat op het terrein reeds bewoning aanwezig moet zijn geweest in de 16^e en misschien zelfs 15^e of 14^e eeuw. In die periode lagen percelen als het bestudeerde omwalde erf netjes naast de weg die van de kerk naar de dries leidde, zoals op de kaart van 1576 (figuur 7) te zien is. Reeds in de 18^e eeuw is het onderzochte erf de enige overgebleven omwalde structuur.

Doel van de opdracht was het vaststellen en waarderen van eventueel aanwezige bewoningssporen. Hieronder zullen de, in de Bijzondere Voorschriften, geponeerde onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. *Zijn er archeologische sporen aanwezig?*

In het totaal zijn er 13 sporen aangetroffen. Sporen 2 tot 10 zijn allen muurtjes. Spoor 1 is een rioolbuis, 11 de insteek van een muurtje, 12 de bodem en 13 een puinlaag.

2. *Wat is de aard en de datering van de sporen?*

De sporen waren allen van antropogene aard. De datering ligt vermoedelijk in de 14- 15^e eeuw, afgaande op het aardewerk en de bakstenen. Andere muren zoals sporen nummers 4 en 5 zijn duidelijk jonger. Op basis van het baksteenformaat is een datering in de 17^e of 18^e eeuw plausibel. Spoor 6 is nog jonger (20ste eeuw?).

3. *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?*

De structuren zijn goed bewaard; grondsporen werden echter niet aangetroffen.

4. *In welke mate heeft de sloop van het kasteel en de aanleg van het plein de aanwezige archeologische waarden verstoord?*

Er is een verstoring waar te nemen tot zo'n 30 cm onder het maaiveld. Alle dieper gelegen sporen werden echter niet aangeraakt en werden bijgevolg volledig in situ bewaard.

5. *Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief? In welke mate is een behoud in situ mogelijk?*

Tijdens de aanleg van de riolering (diepte van 1,5 meter) zullen de muren binnen de sleuf uitgebroken worden. Enkel sporen 8, 9 en 10 die zich op 1,60 meter onder maaiveld lijken zich buiten de geplande ingreep te bevinden, waarbij we opmerken dat 10 cm een krappe veiligheidsmarge is en dat bovenop deze sporen ophogingspakketten met dateerbaar materiaal zijn aangetroffen.

De impact op eventuele archeologische resten op de rest van het Persynplein is niet aanwezig als de grondwerken niet dieper dan 30 cm gaan.

6. *Is een vervolgonderzoek relevant en zo ja, welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?*

Op basis van het cartografisch onderzoek kan geconcludeerd worden dat de grootste concentratie aan archeologisch onderzoek zich in het noordwesten van het plein bevindt. Tijdens het proefsleuvenonderzoek echter kwamen verschillende muurresten aan het licht die zeker 16^e eeuws of ouder zijn. Deze sporen strekken zich uit over de hele sleuf waardoor de aanwezige waardevolle zone niet begrensd kon worden.

BAAC adviseert om de graafwerken in de riolering archeologisch op te laten volgen. In de sleuf is het erg waarschijnlijk dat bewoningssporen uit de 16^e eeuw of ouder aan het licht komen.

Indien graafwerken op het Persynplein dieper gaan dan 30 cm is het raadzaam ook deze graafwerken te begeleiden. Het onderzoek toonde aan dat vanaf die diepte archeologische resten bewaard zijn.

7 **Bibliografie**

BLOCKMANS W & HOPPENBROUWERS P. 2002: *Eeuwen des ondersheids. Een geschiedenis van middeleeuws Europa*, Amsterdam

DE CONINCK W. 1989: *Langs Wachtebeekse wegen*, Jaarboek Heemkundige Kring Oud-Wachtebeke 23, Heemkundige Kring Wachtebeke, Wachtebeke

DE MAESSCHALCK L. 1999: *Over moeren, turfvaarten en rebelse Gentenaars . Wachtebeke in de middeleeuwen*, Jaarboek Heemkundige Kring Oud-Wachtebeke 32, Heemkundige Kring Wachtebeke, Wachtebeke

DE SMET E. 1981: *Op bezoek in Wachtebeke* [online], http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~noemeetjesland/meetjesland/ons_meetjesland/1981_1/bezoek_Wachtebeke.htm (geraadpleegd op 8 maart 2012)

DEWILDE, M., 2008, Bouwen met baksteen in middeleeuws leper; In: Coomans, T. & van Royen, H. (eds.) 2008, *Medieval brick architecture in Flanders and Northern Europe: The question of Cistercian origin*, pp. 233-238

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2011a: Kaart Wachtebeke - Kaart van Ferraris (Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden) (1771-1778) [online], http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html, (geraadpleegd op 2 november 2011).

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2011b: Kaart Wachtebeke- Kadastrale kaarten van België, POPP, Philippe-Christian (1805-1879), http://dgtl.kbr.be:1801/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=14019.xml&dvs=1331278965964~55&locale=nl_NL&search_terms=wachtebeke&adjacency=N&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=1&usePid1=true&usePid2=true (geraadpleegd op 7 maart 2012)

HESTERS P. 1994: *Wachtebeke door de fotolens*, Jaarboek Heemkundige kring Oud-Wachtebeke 28, Heemkundige kring Oud-Wachtebeke, Wachtebeke

LALEMAN, M.C. & STOOPS, G., 2008, Baksteengebruik in Vlaamse steden: Gent in de middeleeuwen; In: Coomans, T. & van Royen, H. (eds.) 2008, *Medieval brick architecture in Flanders and Northern Europe: The question of Cistercian origin*, pp. 163-183

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN 2011a: Atlas der Buurtwegen <http://www.gisoost.be/ATLASBW/> [online], (geraadpleegd op 7 maart 2012).

TRANGEZ G. 1997: *Jubileumboek 1967-1997 van de Heemkundige kring "Oud Wachtebeke"*, Jaarboek Heemkundige Kring Wachtebeke 30, Heemkundige Kring Wachtebeke, Wachtebeke

VAN BOCXSTAELE J. 1978: *Wachtebeke in de tijd der grote ontginningen*, Handelingen der maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent nieuwe reeks 32, Maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde, Gent

VAN NESTE, T., JANSSENS, D., PLYSON, A., 2011, Archeologisch onderzoek te Stekene-Dorpstraat, p. 40-48.

8 Bijlagen

1. Sporenlijst

beschrijving	lengte	breedte	opmerkingen	Diepte	Nummer
1 rioolbuis	2m	60cm	recent		1
1 bakstenen muurtje	onbepaald	83cm	baksteen 28 X 16/14x7xX		2
1 bakstenen muurtje	onbepaald	90cm	baksteen 28 X 14x8/14x7xX	min 46m	3
1 bakstenen muurtje	7,40m	onbepaald	baksteen 22 X 8 x 6	kalkmortel	4
1 bakstenen bak	2,37m	onbepaald	baksteen 20 X 8		5
vierkante bakstenen bak met					
1 vloer	68cm	68cm	baksteen 20 X 8		6
1 bakstenen muurtje	2,45m	onbepaald	baksteen 14 X ??		7
1 bakstenen muurtje	onbepaald	onbepaald	baksteen 27 X 12 X 6,5		8
1 bakstenen vloertje	onbepaald	onbepaald	onder spoor 8		9
1 bakstenen muurtje	1,60m	onbepaald	onder spoor 13		10
1 insteek spoor 4	80cm	86 cm	grenzend aan spoor 4		11
1 veraard veen	7m	2m			12
1 puinlaag, ophoging	5m	2m	boven spoor 10		13

2. Sporenlijst

Vondst	PS	Vlak	Spoor	Categorie	Context	Datum	In doos?
1	1	1	10	AW	Aanleg proefsleuf	11/04/2012	Ja
2	1	1		AW	Aanleg proefsleuf	11/04/2012	Ja
3	1	1		AW	Aanleg proefsleuf	11/04/2012	Ja

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker Vice-voorzitter - Redactie	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck Secretaris	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@skynet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
Hilair Van Rompu Barman	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 360 04 61 hilairlvanrompu@skynet.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be

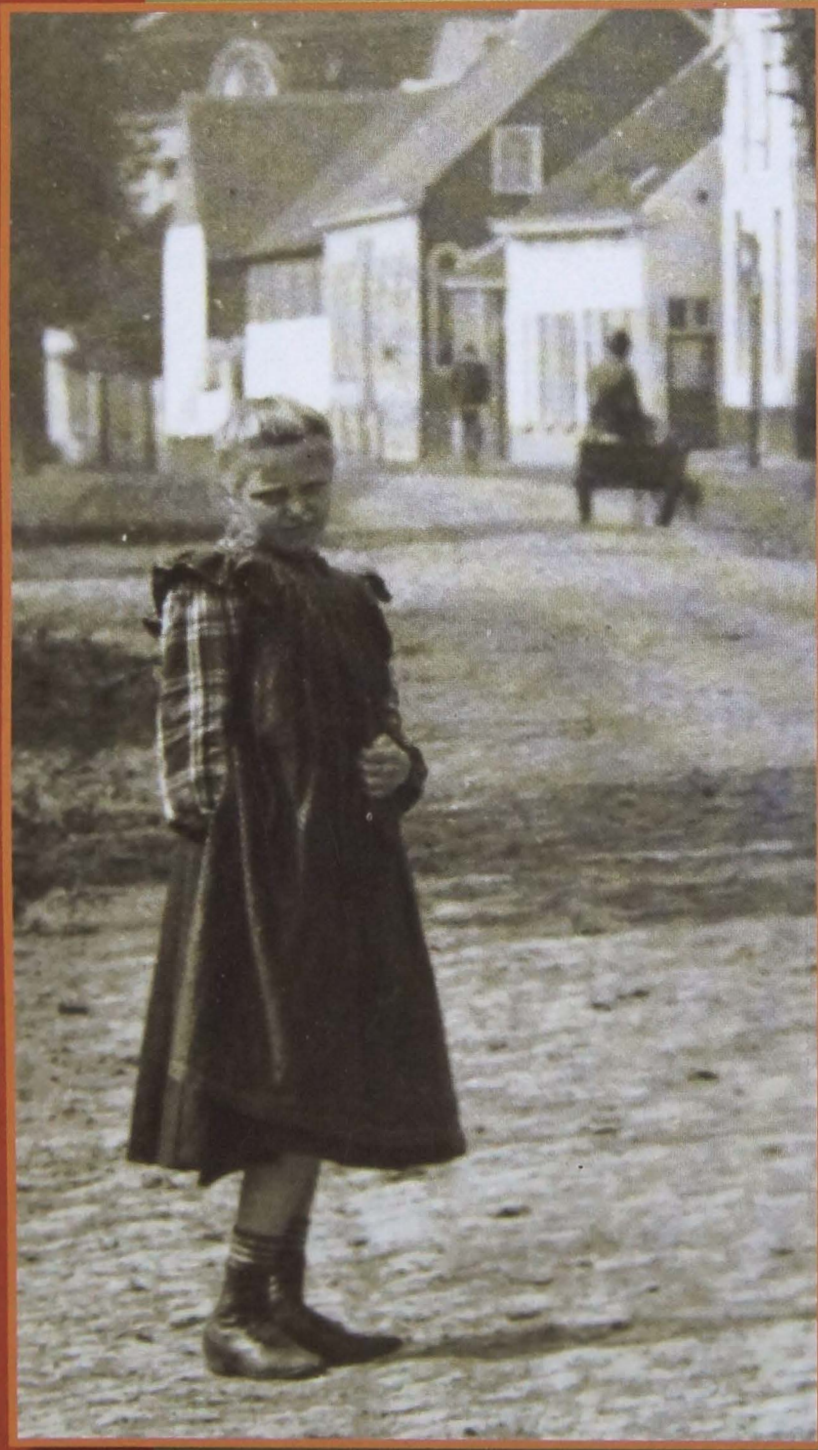
Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust » en in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter <i>Guy Hoebeke</i>	p. 1
Nieuws van de Redactie <i>Wies Creve</i>	p. 4
De familie Creve <i>Wies Creve</i>	p. 6
Bijnamen, in het ‘Wabeeks’ altijd ‘lapnamen’ genoemd... <i>Wies Creve</i>	p.7
Onverantwoord lang buiten, gelukkig reeds lang binnen! <i>Gilbert De Waele</i>	p.12
Radiostilte <i>Wies Creve</i>	p. 14

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

GIFTEN

E.H. Piet Leroux

Op 17 december 2012 kregen we een e-mail van de heer **Guy De Brant** van de H.K. d'Euzie van Stekene dat ze materiaal ontvangen hadden dat betrekking had op Wachtebeke. Toen ging er iets mis met de e-mails, maar op zondag 17 februari waren we in het Oud Station van Stekene waar de H.K. d'Euzie beschikt over alle lokalen van het gebouw. Er liep o.a. een tentoonstelling over wielrenners en er was ook een lokaal waar aan restauratie van schilderijen gewerkt werd. Indertijd waren drie schilderijen, die in de kerk hingen, verhuisd naar de zolder van het gemeentehuis. Ze waren opgerold en er hadden andere zaken op gelegen, met als gevolg dat de schilderijen plooiën en scheuren vertoonden. Een medelid van d'Euzie bood vrijwillig aan gratis de restauraties op zich te nemen. Het voorlopige resultaat mag gezien worden. De heemkundige kring van Stekene kent heel wat medewerkende leden. Zo houdt dhr Jacky Thiron (een Zelzatenaar) zich bezig met het op computer zetten van oude landboeken van Stekene, met als uiteindelijk doel publicatie ervan door de Provincie. Tevens is er een lid landmeter, die een onschatbare inbreng heeft in voornoemd project, doordat hij beschikt over apparatuur om scherpe foto's van de landboeken van de gemeente te maken. Zouden er in Wachtebeke nu echt geen mensen zijn, die ook iets dergelijks kunnen?

Hierna volgt de lijst van de giften:

1. Drie zwart-wit foto's op spaanderplaat gekleefd, 17 x 23,5 cm:
 - 1° de Vierschaar
 - 2° de Moervaart (in een richting)
 - 3° de Moervaart (in de andere richting)
2. Kleurfoto portret van een dame, genomen door Marc Termote – Kaprijke.
Dit zou de moeder kunnen zijn van E.H. Piet Leroux (†), gewezen onderpastoor van

- Wachtebeke Sint-Catharina parochie.
3. Kleurfoto van een grote groep mensen genomen door Marc Termote – Moerstraat 105 – 9070 Kaprijke (Bentille) – 091/79 93 45
16,7 x 23 cm in passe-partout en in omslag
 4. Kleurfoto met E.H. Leroux 12,5 x 17,3 cm met glas en harde rug
 5. Drie ingekaderde pentekeningen door architect H. Van den Hende. Zichtbaar deel 23 x 30,5 cm
 - 1° Overledebrug 01/10/1978
 - 2° Overslag 22/10/1978
 - 3° de Vierschaar 29/10/1978
 6. Twee pentekeningen achter glas met harde rug en passe-partout door A. Geirnaert. 18 x 24 cm:
 - 1° Wachtebeke: de Sint-Catharinakerk Juli '63
 - 2° Wachtebeke: de Overledebrug Juli
 7. Ingekaderd schilderij van het tabernakel met omgeving van de Sint-Catharinakerk, door Jos De Caluwé. Uit het bezit van E.H. Piet Leroux (handtekening op achterkant). 40,5 x 50 cm.
 8. Twee tinnen borden met doormeter 26,5 cm:
 - 1° Afbeelding van Sint-Catharina met volgende tekst: DANK 1962-1979 E.H. LEROUX DE PAROCHIALE SCHOOL LANGELEDE
 - 2° WIJ DANKEN U E.H. PROOST 1948-1978 KWB WACHTEBEKE. Op de rug kleeft een etiket met de tekst: Geschenken Gedi – Brielmolenstraat 27 – Lokeren (Eksaarde) – Tel 091/46 36 31
 9. Twee kiezerslijsten;
 - 1° Lijsten der Rijks- en Gemeenteraadskiezers geldig van 1 Mei 1962 tot 30 April 1964
 - 2° Lijsten der Rijks- en Gemeenteraadskiezers geldig van 1 Mei 1969 tot 30 April 1971
 10. Gebundelde parochiebladen (enkel bovenste helft eerste blad) "De Stem uit het Vaderhuis":
 - 1° 17 april 1960 – 7 Februari 1965 Parochie Weekblad Wachtebeke
 - 2° 14 Februari 1965 – 1 juni 1969 PWW
 - 3° 8 juni 1969 - 27 december 1973 PWW
 - 4° 3 januari 1974 - 5 april 1979 PWW
 - 5° 22 maart 1979 - 31 december 1981 PWW

Er zijn dus voldoende aanwijzingen om met zekerheid te stellen dat alles afkomstig is uit de nalatenschap van E.H. Leroux. Hoe dit bij de H.K. d'Euzie terechtgekomen is, was niet te achterhalen. We danken onze collega's van ganser harte voor de schenking.

Clement Van Acker

Ons medelid, dhr Clement Van Acker, verhuisde van de Pastoor Herpelinckstraat in **Sint-Kruis-Winkel** naar Zaffelare. Wegens plaatsgebrek in zijn nieuwe woonst, moest er heel wat achtergelaten worden of beter nog weggegeven worden. Zo ook een maquette van de **ouderlijke hoeve** van mevrouw Van Acker, geboren **Jeanne Ryckaert**. Die was gelegen tussen **Winkel** en **Rostijne**. Daar M. Van Acker nog heel wat alaam had, werden we vergezeld van onze museumverantwoordelijke en specialist terzake, **Roger Creve**. De ouderlijke hoeve stamde van vóór 1928 en werd vernietigd tijdens WO II. Herbouwd na 1945 volgens de oorspronkelijke inplanting, werd ze t.g.v. onteigeningen voor Sidmar in 1965 afgebroken. Gelukkig had M. Van Acker, die we in 1966 in Sidmar leerden kennen en die gouden handen heeft, een **na-tuurgetrouwe maquette** gemaakt van het hof van zijn vrouw.

Als er iets behoort tot ons erfgoed is het wel een oude hoeve. We besloten dan ook onmiddellijk dat de maquette een ereplaats in ons museum moest krijgen. Met die niet zo eenvoudige taak belastte Roger zich. Afsproken werd dat we een interview zouden afnemen van mevrouw Van Acker om te weten hoe het er in haar hof aan toe ging. Van harte bedankt voor de gulle medewerking, ook aan dochter **Ria Van Acker**.

UITSTRALING VAN ONZE H.K.

In ons jaarboek 2002 publiceerden we het artikel "Een door de traditionele geschiedschrijving vergeten feit uit WO I. De elektrische draadversperring aan de Belgisch-Nederlandse grens" van de hand van prof. Alex Vanneste van de Universiteit Antwerpen.

Op zaterdag 23 maart jl. ontvingen we volgend verzoek van de professor, die over hetzelfde onderwerp een nieuw boek voorbereidt:

Beste heer Hoebeke,
Hartelijk dank voor het toesturen van het Jaarboek 2002. In dat verband had ik nog een

verzoek. Hebt u nog de foto's van uw illustraties, met name de nummers 1 tot en met 4? Eventueel de adressen of e-mailadressen van de eigenaars van de foto's om toelating te vragen/krijgen ze te gebruiken in mijn boek?

Het ging over de eerste vier foto's gepubliceerd in ons begeleidend artikel "Wereldoorlog I: De elektrische draad te Wachtebeke en omstreken". De foto's kopiëren uit ons jaarboek kon niet omdat dit te weinig detail zou geven bij het afdrukken in het te verschijnen boek. Er moest dus getracht worden de oorspronkelijke foto's bij de eigenaars op te sporen. Ondertussen was er al tien jaar verlopen, dus was succes niet verzekerd.

Foto 1 kwam van Guy Trangez.

Foto 2 van M. Mechelinck uit Ertvelde

Foto 3 uit de verzameling van M. Achiel De Windt uit Zelzate

Foto 4 idem als 3.

Behalve **Guy Trangez** kenden we de andere heren niet. Hun postkaarten waren waarschijnlijk door toedoen van Guy bij ons terecht gekomen. Zouden die twee heren nog te vinden zijn? Het telefoonboek gaf één Marc Mechelinck in Ertvelde en het bleek nog de juiste te zijn ook. M. Mechelinck was zeer welwillend en zou zelf rechtstreeks alles regelen met professor Vanneste. M. Achiel De Windt was een ander paar mouwen. Het telefoonboek gaf enkel drie A. De Windt. De Witte Gids op internet gaf een Annie, een Albert en een A. De Windt. Gezocht in een kiezerslijst van 1978: niets te vinden (Later bleek dat gezochte onder zijn echte eerste naam Domien geboekt stond. Zijn moeder hoorde die naam niet gaarne en schakelde over op zijn tweede naam "Achiel".)

Nog één mogelijkheid bleef over: zoeken op Google onder "achiel de windt zelzate". Blijde verrassing: één vermelding:

12 SEPTEMBER 2012 - Reklameblad

reklameblad.salusa.indiegrou.be/.../HET-REKLAMEBLAD-12-...

Bestandsformaat: PDF/Adobe Acrobat -
Snelle weergave

12 sep. 2012 – P. De Colvenaerplein 7 - 9060

Zelzate - Tel. 09-345 50 17 Het Reklameblad van *Zelzate* en Omstreken is een uitgave *Achiel De Windt* ...

Na tweemaal het ganse reclameblad doorlopen te hebben vonden we M. **Achiel De Windt** en hij was de leverancier van de foto's 3 en 4! Afspraak op maandag 25 maart. Van een verrassing gesproken: M. De Windt was bijna honderd jaar (°1913-11-30) maar nog bijzonder kwiek en geestelijk zeer actief en goed georganiseerd. Zonder problemen (we hadden veel gemeenschappelijke herinneringen aan Zelzatenaren) kregen we de toestemming de foto's 1, 3 en 4 te lenen om ze thuis in te scannen en naar de professor door te sturen, die ze mocht publiceren. De volgende voormiddag waren de foto's terug bij de eigenaar. Hartelijke dank.

STICHTING COMITÉ OVERSLAG

ZONDAGMIDDAG 28 APRIL 2013
"BUURTHUIS SNOOPY" 13.30 u.
SCHOOLSTRAAT 3, WACHTEBEKE-OVERSLAG (BE)

D'n ijzeren draad van '14-'18
DOORHEEN HET WAASLAND

EEN LEZING DOOR PROFESSOR DR. ALEX VANNESTE, EM. GEW. HOOGLEERAAR
AAN DE UNIVERSITEIT VAN ANTWERPEN EN EREVOORZITTER VAN DE RAAD VAN BESTUUR

EEN INTERESSANTE EN HUMORVOLLE LEZING OVER DE DODENDRAAD, DOOR DE DUITSERS
INGEZET LANGS DE GEHELE NEDERLANDS-BELGISCHE GRENZ, 2000 VOLT TUSSEN VAALS EN CADZAND I
MET HISTORISCHE FOTO'S EN FILMBEELDEN, CARTOGRAFISCHE PROJECTIES EN MATERIALEN
DOOR EEN KENNER-BU-UITSTEK VAN ONZE VADERLANDSE GESCHIEDENS

VOORAF: DE DOCUMENTAIRE-FILM "EEN LEVEN ZONDER DOEL"
VAN DE MAKERS VAN DE DOCUMENTAIRE "OVERSLAG, GRENZELOZE TWEEELING" UIT 2011

PROGRAMMA 13.30 u. DOCUMENTAIRE "EEN LEVEN ZONDER DOEL"
13.50 u. LEZING "DE IJZEREN DRAAD DOORHEEN HET WAASLAND"
15.00 u. PAUZE
15.30 u. LEZING 2^e DEEL MET VRAGENRONDE
16.30 u. SLOT

INKOM € 2,- INCLUSIEF CONSUMPTIE
INLICHTINGEN JOHN VAN ECK
ZUIDDORPSEWEG 1 OVERSLAG (Ned)
TELEF. +31 115 607511

EEN UNIEKE PRESENTATIE - MAXIMUM AANTAL ZITPLAATSEN: 150

Nog is het niet gedaan. Het artikel van professor Vanneste in ons jaarboek bevatte niets over het gebied ten westen van de Schelde. De professor heeft intussentijd niet stil geze-

ten en ook opzoekingen gedaan over onze streken. Hij kwam één en ander voorstellen op zondag 28 april in **Overslag**, zaal Snoopy. Het was een initiatief van dhr. **John van Eck**. Professor Vanneste verraste ons met een boeiende en lange lezing, waarin hij enkel officieel bewezen feiten aanhaalde. Het enige spijtige was dat er vanuit Wachtebeke weinig belangstelling was.

Was dit te wijten aan een gebrek aan reclame in onze gemeente? In alle geval de professor verdiende beter dan de halfvolle zaal. Op onze vraag wanneer zijn nieuw boek zou verschijnen, was het antwoord dat hij nog een uitgever zocht.

Dat onze publicaties nauwkeurig gelezen worden blijkt uit volgende drie voorbeelden. Op bovenvermelde lezing werden we aangeklampt door een medelid-leraar (dhr **Leroux**), die ons wist te vertellen dat er fouten stonden in het verslag over de proefopgraving op het Persynplein. Groot was onze ontsteltenis tot ons lid meedeelde dat het om d-t fouten ging. Op onze vraag of er ook wetenschappelijke fouten gevonden waren, was het antwoord ontkennend. Gelukkig.

Een ander geval van de oplettenheid van de lezers (dhr **Maurice Kindt**) was de zogezegde verwarring tussen Wullems en Willems i.v.m. Valerie Willems (jaarboek 2012). Alles daarover vindt u verder in dit nummer. De oplossing kwam er door het hardnekkige werk van **Guido Van Kerckhove**, bijgestaan door **Wies**, die op zijn eentje bijna gans dit tijdschrift voor zijn rekening neemt.

Het derde geval betreft onze drie artikels over de beerhandel in ons jaarboek van 1977. Vorige zondag 26 mei was er Heemdag van het Verbond voor Heemkunde van Oost-Vlaanderen. Plaats van samenkomst: **Berlare**. Toen we ons inschreven kregen we van de voorzitter van de H.O.K. Berlare, dhr Cyriel De Bruyne, de volgende e-mail (uittreksel):

Ik hoop dan van, vooraleer u naar huis terugkeert, met u eens ons "beermuseum" Riekend Rustpunt te kunnen bezoeken waar uw artikels over de beerhandel een inhoudelijke bijdrage toe hebben geleverd.

Het doet altijd deugd dat iets wat men gepubliceerd heeft door derden gebruikt wordt. De heemdag was een succes met het optreden van de Koninklijke Fanfare Sint-Pietersvrienden van Uitbergen (deelgemeente van Berlare) en de geografische en historische toelichting over Berlare door voorzitter Cyriel De Bruyne. Verrassend was de uiteenzetting door dhrn Theo Roels en Rudi De Wolf over het ontstaan van de fanfares in Vlaanderen. Het begon met de laatste belegering van Wenen door de Turken in 1683. Ze moesten halsoverkop vluchten met achterlating van bijna alles wat ze bij hadden. Daaruit ontstonden de Weense kofie en het gebruik van muziekinstrumenten

(o.a. allerlei soorten trommels) voor de Europese legers. Dat ontwikkelde zich tot militaire muziekkorpsen en die gaven geleidelijk het ontstaan aan burgerlijke muziekverenigingen. 's Namiddags was er bezoek aan de bijzondere Sint-Martinuskerk en aan het kasteel, omgeven door een groot, verwilderd, maar juist daarom zo boeiend park. Een bezoek aan het "beermuseum" zat er die dag niet in, maar één dezer dagen is het zover en dan krijgt u het vervolg te lezen in het septembernummer.

In de hoop volgende keer nog iets te vertellen te hebben, sluiten we dit Woord, met een wens voor zonniger tijden.

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

BEDANKINGEN...

Ons medelid Jozef Kinget heeft onze Kring bij zijn afscheid, alleen als lid van ons bestuur dan, wel een speciaal cadeau bezorgd. Jef heeft zich ermee bemoeid, toen hij nog over meer tijd dan nu beschikte, om quasi alle straten van Wachtebeke in beeld te brengen. Het resultaat is er dan ook naar: meer dan 800 (achthonderd!) foto's van huizen in alle straten en wijken van de gemeente, zoals ze er toen uitzagen. Wat impliceert dat we dus over beelden kunnen beschikken van gebouwen die er nu niet meer zijn, of die grondig of enigszins veranderd of verbouwd zijn. Het is niet makkelijk hier een grens te trekken. Laten we aannemen dat alle foto's vóór het jaar 2010 genomen zijn. Deze schat is nu reeds in onze computer opgeslagen. Van harte bedankt, Jef! (AC)

We kregen ook een wel erg oud fototoestel ten geschenke van mevrouw Marie-Jeanne Bracke. Nog een echte "Kodak", zoals de mensen vroeger algemeen zegden. Hij kan een geschikte plaats innemen tussen de reeks

andere toestellen die in onze "etalage" in de gang prijken. Voor ons, die beginnen te leren leven met de digitale fotografie (die ons dikwijls verwondert als we onze kleinkinderen ermee bezig zien) is dit een terugblik op ons vroeger "modern" leven. Hartelijk dank! (AC)

Ons medelid Vera Hampton moeten we nu wel even apart danken, zonder haar echtgenoot André Seyssens erbij te halen. Want de verzameling oorlogskranten die ze ons op 2 juni bezorgde, herinnert ons in feite aan haar onvergetelijke vader, "den Engelsman" Edward Hampton, die recent, op 3 december 2012 is overleden. Als Brits soldaat is hij hier in 1944 aanbeland. Hij is trouw teruggekeerd naar de liefde die hij hier gevonden heeft, maar had blijkbaar nog een intense interesse voor alles wat hij van dichtbij in Wereldoorlog II had meegemaakt. Op zijn herdenkingsprentje staat onder zijn foto dat zij, die we liefhebben, nooit van ons weggaan. Ik zou er de oude Engelse tekst willen aan toevoegen: "Old soldiers never die"... (AC)

ONS JAARBOEK NR. 45 / 2012

Wij verwijzen onze aandachtige lezers even naar bladzijde 71 van ons Jaarboek nr. 45 van 2012. Daar staat dat onze zetter en drukker wel een “kanjer van een fout” gemaakt heeft toen hij als naam van de overleden Valerie daar “WULLEMS” liet afdrukken, in plaats van WILLEMS. Een fotokopie van het rouwprentje is trouwens op de volgende bladzijde 72 te bekijken. Welnu, achteraf blijkt het blazoen van de zogenaamd schuldige typografen wel niet zo geschonden te zijn... Ene heer Maurice Kindt uit Zeeland liet aan onze voorzitter Guy Hoebeke een kopie van de geboorteakte van Valerie toekomen.

Daar staat letterlijk: *“Heden den negentien-den van de maand Juni des jaars een duizend acht honderd zes en tachtig, verscheen voor mij Wethouder, Ambtenaar van den Burgerlijken stand van de gemeente Hontenisse, provincie Zeeland, Augustus Wullems, oud twee en dertig jaren, dewelke mij heeft verklaard, dat op den zeventienden van de maand Juni [.....] is geboren een kind van de vrouwelijke kunne [.....] aan welk kind hij verklaart te geven de voornamen van Valerie Marie.”*

Op het document staan ook vermeld: de naam van de moeder, Celanie Rogiers, en de namen van de getuigen, Petrus Judocus van Braband en Aloysius Alexis van Braband. Onderaan volgen de handtekeningen van beide getuigen onder de eigenhandig neergeschreven handtekeningen van de vader en van de wethouder: “A. Wullems - P.A. Adriaensen”.

Bijna vanzelfsprekend heeft onze voorzitter hierbij verder onderzoek gevraagd aan onze onvermoeibare stamboombeklimmer Guido Van Kerckhove. Die vond de doopseldatum van Augustus Willems (ditmaal zó) te Wachtebeke terug op 1 oktober 1853. De brave man was dus wel degelijk precies 32 jaar oud. Hij was de zoon van Seraphinus

Willems uit Wachtebeke en Juliana de Paepe uit Zuiddorpe. Dit koppel heeft niet minder dan 9 kinderen gehad, van welke er een aantal zeer jong, soms slechts enkele maanden of zelfs slechts enkele dagen oud, overleden zijn. Deze kinderen werden alle als “Willems” ingeschreven, behalve één: Carolus Ludovicus, ° 28.08.1852 en pas 3 maanden later reeds overleden... Die werd als... WULLEMS tussen alle andere WILLEMSEN genoteerd. Ze werden alle te Wachtebeke geboren.

Onze onverdroten Guido vond te Wachtebeke ook nog een doopsel van een Amalia WULLEMS, die een dochter was van ene Carolus Franciscus uit Eeklo en Maria Theresia Verheusel uit Wachtebeke. Datum: 1 oktober 1813! Een van de getuigen hierbij was ene Joanna Theresia WULLEMS.

We kunnen dit geheel dus wel volgen, maar we zijn er nog niet helemaal uit. Er rest ons wel de heer Maurice Kindt te danken, die deze hele malle molen Willemsen-Wullemsen heeft doen draaien. Ons besluit kan alleen zijn dat Valerie, om wie het hier allemaal draait, zelf, in het handschrift dat wij volgden bij het overnemen van haar teksten, nooit haar naam anders dan WILLEMS heeft geschreven. En dus kunnen wij alleen maar besluiten dat er in de 19^e eeuw nog niet zo nauwlettend met de correcte schrijfwijze van een naam werd omgesprongen.

De voorbeelden hiervan zijn ook talrijk te vinden in de thans nog bestaande families: de namen van neven en nichten, ja zelfs van broers en zussen, werden soms op verschillende wijze genoteerd.

Daarbij mogen we niet vergeten dat de “burgerlijke stand” pas onder Napoleon I werd ingevoerd. Die was in het hierboven vermelde jaar 1813 nog altijd onze bewindvoerder! En de door hem strak gehouden noteringen met betrekking tot de bevolking lagen nog helemaal niet verankerd in de oude – meestal parochiale – gewoonten... (AC)

De familie Creve

Wies Creve

FAMILIE CREVE - FOTO UIT 1934

Het jaartal leiden wij af uit het feit dat peuters uit 1930 (ikzelf o.a.) en 1931 (onze oudvoorzitter Cesar David) reeds voor de fotograaf poseerden, maar niet de neven en nichten uit 1932 (Hubert Van den Hende, en mijn eigen broer Stefaan, die in 1938 overleed). Maar natuurlijk: de “jongste” van de drie nonnekes-zusters is wat men noemt “geprofest” in 1884, en vierde dus haar gouden kloosterjubileum in... 1934! Heel wat jongere lezers zullen niet meer weten wat “geprofest” betekent... met deze plechtigheid werden de aspirant-nonnekes definitief in de kloostergemeenschap opgenomen en op datzelfde moment legden zij hun “eeuwige” geloften van armoede, gehoorzaamheid en kuisheid af!

Over de fotograaf gesproken, dat was Charles Gijssel uit Moerbeke-Waas. De broer van de bij ons in die tijd overbekende fotograaf Flor Gijssel uit Zelzate. In Wachtebeke hadden wij toentertijd geen fotograaf, toch niet een beroeps! “Meesterken” Acke deed hier ter plaatse wel aan een soort liefdadigheids-

werk, en “trok” op verzoek de pasfoto's voor onze medeburgers. Onder zijn zwarte doek deed hij zijn uiterste best, soms met een voor sommigen niet te bevredigend resultaat. Bij opmerkingen van de betrokkene, gaf de meester hem een antwoord dat in Wachtebeke bijna legendarisch is geworden: “Lelijke mensen kan ik niet schoon trekken!”.

Deze foto werd genomen in de hovingen van het klooster der “Dames van het Christelijk Onderwijs” te Gent (ik kan me echt niet meer herinneren waar dat gelegen was) en men bracht hierbij de familie Creve en aanverwanten bijeen om het gouden jubileum te herdenken van drie kloosterzusters Creve, nl. Rosalie Creve, Zuster Antoinette (Wachtebeke 1856-Antwerpen 1939 – geprofest 1882), Anna-Catharina Creve, Zuster Pauline (Wachtebeke 1853-Sherborne [Engeland] 1935 – geprofest 1883), Constan-tia Creve, Zuster Gonzague (Wachtebeke 1862-Gent 1938 – geprofest 1884). Zij waren de zusters ‘naar den bloede’ van Leo Creve (1854-1932), Leonie Creve (1858-1942), Aloïs-Felix Creve (1864-1961) en Seraphina Creve (1866-1947).

Op de eerste rij zien wij de jongste kinderen van de stam: staande, Cesar David; op de grond: Alfons Creve, Aloïs Creve jr. (ondergetekende), Irène Celie, Cecile Celie, Cecile De Clercq, Mariette Celie, André Van den Hende, Michel David.

Zittend: Bertha Van Pottelbergh (weduwe Leon De Schepper), Louise De Schepper, August De Schepper (echtg. Leonie Creve), Seraphina Creve, Leonie Creve, Zr Rosalie Creve, Zr Constantia Creve, Zr Anna-Catharina Creve, Aloïs Creve, Coralie De Blieck (echtgenote van Victor Creve, broer van Aloïs), Irma Creve, Marie Creve, Adrienne Cheyns (echtg. Maurits Creve – deze laatste, jongste zoon van Aloïs sr. en vader van jr., niet op de foto).

Staande op de 1^e rij: Yvette De Moerloose, Suzanne Celie, Gilberte Callebaut (dochter van Bertha Creve, weduwe van Guy Callebaut), Marie Celie, Esther David, Leonie Verplancke (echtg. Victor Creve), Coralie Creve, Irma Ryckaert (dochter van Maria-Josephina-Ghislena Creve, zuster van de nonnekens), Celine Bouchot (echtg. Kamiel Creve die te Borgerhout woonde), Bertha Creve, Gusta Creve, Madeleine Poppe (echtgenote René Creve), Louise Creve, Bertha Creve, Madeleine David, X Tacq, X Tacq (van deze beide zussen zijn de voornamen ons onbekend; hun moeder Augusta Creve, was gehuwd geweest met Jozef Tacq, die in

nooit opgehelderde omstandigheden overleed te Coquilhatstad, Belgisch Congo toen, in januari 1930. De exacte datum is altijd onbekend gebleven).

Staande op de laatste rij: René David, Alfons Celie, Albert De Clercq (echtg. Coralie Creve), Aloïs Ryckaert, Gustaaf Creve, Maurice De Bruyne (echtg. Louise Creve), Albert Creve, Paul De Moerloose (echtg. Louise De Schepper), Victor Creve, Henri Van den Hende (echtg. Bertha Creve), Gustaaf Celie (echtg. Irma Creve), Victor David (echtg. Marie Creve), Robert David, Arsène Tacq.

Irma, Marie, Victor, Coralie, Bertha en Maurits Creve waren allen kinderen van Aloïs Creve sr. De Celie's, David's, De Clercq's en Van den Hende's die hier vermeld worden, zijn dus alle óf zijn schoonkinderen óf zijn kleinkinderen.

Voor de meesten die nogal vanzelfsprekend met deze tak van de Creve's niet zo bekend zijn, blijft het alleen een interessant zoekplaatje. Men kan er ook nog een bedenking bij maken: hoe hecht waren de familiebanden toen nog, laten we zeggen een goeie driekwart eeuw geleden... en wat blijft daarvan nu nog over? Alleszins toch iets: mijn nicht Irène Celie, die als zittend kind op deze foto voorkomt, heeft mij niet minder dan tien namen doorgespeeld, die ikzelf niet meer kon thuisbrengen.

Bedankt Irène!

BIJNAMEN,

in het 'Wabeeks' altijd 'LAPNAMEN' genoemd...

Wies Creve

De geschiedenis van 'den ulaan', die we reeds in een van onze vorige tijdschriftjes even in de herinnering hebben gebracht, leidt ons bijna noodgedwongen tot de behandeling van de menigvuldige bijnamen die hier in onze dorpsgemeenschappen de ronde deden, en als algemeen goed door iedereen gebruikt èn begrepen werden.

Onze leden die ons tijdschriftje nr. 2 van het jaar 2003 nog altijd in handen hebben, zullen daarin een korte bijdrage vinden van onze betreunde voorzitter van toen, Cesar David, onder de titel "Lapnamen". Ikzelf merkte daarbij op dat men enigszins voorzichtig moet zijn bij het spreken over dit onderwerp, omdat bepaalde mensen die hierbij bedoeld worden soms wel heel gevoelig reageren –

kribbig soms – als hun eigen familie in de kijker geplaatst wordt. Deze gevoeligheid is nu toch wel in zoverre afgenomen, dat het gebruik van deze in het algemeen toch wel pittoreske en folkloristische namen heden ten dage echt wel bijna volledig in onbruik is geraakt.

Voor wij hierover praten, willen wij er vooraf even op wijzen dat het altijd zó is geweest, dat bepaalde personen met een ‘lapnaam’, een ‘bijnaam’, wat men bijna een ‘verklarende’ naam zou kunnen noemen, werden aangeduid. Napoleon Bonaparte, de succesrijke generaal en later de roemrijke keizer, werd enigszins liefdevol, en zeker niet neerbuigend, door zijn aanhangers ‘le petit caporal’ genoemd. Koning Albert (de éérste!) had ook zulke omkranste omschrijvingen: de ‘koning-ridder’, de ‘koning-soldaat’, en nog wel andere.

Hier in onze gemeente, werden dus ook heel wat mensen aangeduid met een ‘speciale’ naam die uitsluitend naar hén verwees. Ik noem er hier enkele, die ik terughaal uit mijn geheugen.

‘Den buzzesnijder’, was iemand die mannelijke varkens en runderen castreerde. ‘Den biestekker’ was een onderpastoor die op alles wel stekelige opmerkingen had. In contrast met zijn veel vroegere voorganger, die ‘den rosten onderpaster’ werd genoemd (omdat hij inderdaad ros van haar was), of ook nog ‘de vliegende dame’: hij koerste namelijk vliemensvlug rond op zijn fiets, terwijl zijn soutane (de ‘rok’) die de priesters toen nog altijd moesten dragen, als een zeil achter zijn zadel fladderde – een actief man dus. Op de Langelede sprak men over een zekere Pappleppe, over ‘den Kei’, over Fakke Géljelle. In het centrum had men het over het Zweeterken, over Pijkenheere, over de Sterrekijker, over De Gaulle (dat was een boomlange man) en over Mietjen Triptrap (het mens trippelde werkelijk met haar korte beentjes aan een fantastisch ritme overal heen) – soms werd ze ook wel Mietjen Tertemol genoemd. Het subliemste voorbeeld dat ik ooit heb gekend was de bijnaam

‘Fandolie’. Vanwaar dit onzinnig lettergehaspel? Simpel als je ’t weet: de man in kwestie werd soms de ‘olifant in burgerkleren’ genoemd, en later kortweg ‘den olifant’. Maar eenmaal moet hij dat woord opgevangen hebben toen ze het over hem hadden... daarom werd het onverstaanbaar gemaakt en ‘Fandolie’ was het resultaat!

Soms wilde men uit een bepaalde familie één welbepaalde persoon aanduiden, en dan had men het bijvoorbeeld over ‘den Treuter Fermont’ of ‘den zwarten Slock’. Iedereen wist dan wie bedoeld werd. In hoeverre kennen wij vandaag misschien nog ‘Vetter Pui’, ‘Beeter Sause’, ‘Mie Deure’, ‘Pol de Stoter’, ‘Leo Teel’, ‘Eeffra Sabeele’, ‘Gerard Petot’, ‘Robert Nante’ (de zoon van Madeleine Nante, niemand minder dan Robert Van de Velde zaliger, de stichter van onze Heemkundige Kring), ‘Lijne Friet’, ‘de Witte en de Zwarte Lijne’, ‘Juul Gazette’, ‘René Cens’ (iemand die in de kerk het ‘stoeltjesgeld’ kwam afhalen), ‘Triene Pol’, ‘Pivo de Scharter’, ‘de Roste Leej’?...

Twee illustere voorbeelden die meer uitleg vergen: Staf Ceriez, die woonde links van wat later het ‘Pruisenhof’ is gaan heten, werd sedert het oorlogseinde in 1945 nooit meer anders dan ‘Gutt’ genoemd. Hij had het gepresteerd in de ‘bevrijdingsstoet’ – na de aftocht van de Duitsers – te figureren als minister van Financiën Gutt, die niet zeer geliefd was omdat hij alle liggende gelden had doen registreren om de landelijke financiële toestand weer in de juiste orde te krijgen. Staf trad op in zwarte jas, bolhoed op het hoofd, en getooid op beide revers van zijn ‘pitaleir’ met tressen oude muntstukken van 25 en 10 centiemen...

De bekendste naam van Wachtebeke zal toch wel ‘Steeffen Sette’ geweest zijn. Zij heette naar ik meen eigenlijk Stephanie De Caluwé. Ik heb haar nooit gekend, maar haar man des te beter, omdat die bijna telkens, meer dan negentig jaar oud, tegelijk met mij zijn haar liet knippen bij Gust De Vylder. Steeffen hield een roemrucht cafeetje open,

precies op de plaats waar nu de telefooncentrale staat op de weg naar Zelzate, het laatste huis van de Walderdonk zou men kunnen zeggen. Men beweert – ik durf er geen eed op doen – dat dit etablissement wel al een rendez-vous-huis ‘avant la lettre’ was. Sommigen, onder wie mijn eigen vader, hielden mordicus vol dat zelfs Leopold III daar nog halte gehouden heeft, met of zonder gezelschap, dat kon men er niet bij vertellen. Wat zeker is: toen onze toenmalige burgemeester Prosper Van Pottelberghe, zelf eigenlijk brouwer van beroep, op visite ging in de streek van Bordeaux met het oog op aankoop van wijn, wisten de wijnkasteelheren van daar zijn dorp alleen maar te situeren toen hij hen vertelde dat ‘Steeffen Sette’ daar woonde... Ze kenden haar allemaal!...

Het wordt echter mooier – en interessanter – wanneer wij de familiebijnamen gaan bekijken. Maar laten we het eerst over de nu ‘officiële’ familienamen hebben. Honderd jaar geleden waren er nog heel wat ongeletterden. Zij konden lezen noch schrijven en wisten dus eigenlijk niet hoe hun eigen achternaam precies gespeld werd. Toen zij zich dus bij de ‘Burgerlijke Stand’ aanmeldden, bijna altijd voor een geboorte, huwelijk of sterfgeval, konden zij aan de ambtenaar van dienst alleen maar *zeggen* hoe zij heetten; zij konden met de beste wil van de wereld niet controleren of de vlijtige scribent hun naam wel vastlegde zoals het eigenlijk moest zijn en zoals wij dat nu zo precies stipuleren!

Daarbij weze opgemerkt dat de ene schrijfwijze zeker niet beter of slechter is dan de andere. Wij moeten daaraan toevoegen dat de ‘Burgerlijke Stand’ pas na de Franse Revolutie, onder Napoleon Bonaparte, werd ingericht. Vóór die tijd werden de namen genoteerd in de parochieregisters door de pastoors. En dus werd ook daar de juiste schrijfwijze niet altijd gerespecteerd – wij willen het hier niet hebben over wat sommige pastoors aan snibbige sneren er bij bepaalde inschrijvingen toevoegden! Geletterden zagen nauwkeurig toe op de juistheid van wat werd neergepend; alle ‘niet-gestudeerden’ waren

aan de willekeur van de klerk van dienst overgeleverd.

Vandaar de soms verscheiden schrijfwijzen van oorspronkelijk dezelfde namen. Aerens t.o. Haerens, Aper t.o. Apere en Apers, Audenaarde t.o. Audenaerd en Audenaert, Blanckaert t.o. Blancquaert, Buysse t.o. Buyse, Claes t.o. Claeys, Coene t.o. De Coene, De Bruyne t.o. Debruyn, De Clercq t.o. De Clerck, De Nijs t.o. De Nys (in dezelfde familie hier te Wachtebeke!), De Smedt t.o. De Smet, De Vilder t.o. De Vylder, De Wolf t.o. De Wulf, Dhondt t.o. Dhont en D’Hont, Dierick t.o. Dierickx en Diericx, Geers t.o. Geerts, Hendricks t.o. Heyndericx, Inghels t.o. Engels, Lefever t.o. Lefèvre en Lefebvre, Ongena t.o. Ongenae, Rombaut t.o. Rombout, Segers op verschillende manieren, Teirlinck en Tacq en Temmerman idem, Van Doorslaer t.o. Van Doorselaer en Vandoorselaere, Van Peteghem t.o. Van Petegem. We kunnen deze lijst nog bijna eindeloos aanvullen...

En we zullen dan maar zwijgen over de even eindeloze reeks namen die, hoewel met dezelfde letters gespeld, toch in verschillende vormen voorkomen. Daarmee bedoelen we vooral het aaneen- of vaneenschrijven. Van Huffel en Vanhuffel bijvoorbeeld, of Van der Cruysen, en Vandercruysen. Een prachtig voorbeeld is hier De la Ruelle, Dela Ruelle, Delaruelle en De Laruelle.

Het is inderdaad niet altijd makkelijk. Hoe schrijft men bijvoorbeeld Du Cheyne? Ja, hier ter plaatse zoals ik het hier doe. Maar het kan ook Ducheyne, Duchène, Decheyne en Dechenne zijn! In hetzelfde gezin werd, nog niet zó lang geleden, de naam Seynaeve ook Synaeve, Synave en Senaeve gespeld!

Wees dus voorzichtig als je zegt: nee, die mensen zijn geen familie van mij, want mijn naam wordt zonder ‘h’ geschreven en die van hen mèt!

Er zijn van die bijnamen, die aan iedereen met dezelfde familienaam blijven kleven.

Ieder van ons kent zowel op Overslag als in het centrum de 'Kabons' en de 'Sterre's'. Op Overslag moeten wij over de 'Kabon's' geen uitleg geven. Over de 'Sterre's' evenmin trouwens. Van die laatsten is mij altijd een sappige anekdote bijgebleven. Jozef Van Megroot en zijn zoon Etienne uit de Stationsstraat waren door bijna niemand als zo gekend; iederéén echter kende Tjef Sterre. Zij waren nog fier op hun bijnaam bovendien. Toen de zoon Etienne een Franstalige aan de telefoonlijn kreeg, identificeerde hij zijn eigen firma als 'Joseph Etoile et Fils'!

Voor we nog verder afdwalen, moet nog aangestipt dat heel wat familienamen in de volksmond vervormd werden, meestal gemakshalve. Vooral langere namen moesten het ontgelden. Men sprak over 'meester Mol', Lotten 'Vos', Staf 'Pau', Victor 'Bambost', Poliet 'Plancke', over Nest 'Casseye', Remi 'Pottelberghe', als daar eigenlijk telkens ofwel een 'De' of een 'Van' moesten vóór staan. 'Rawelle' voor De la Ruelle, en Gust 'Wip' voor De Wispelaere, waren dan voor een buitenstaander al moeilijker thuis te brengen. Hoewel dit allemaal van vroeger dateert, zit de neiging er soms toch nog in.

Men heeft nog lang gesproken over 'Neete Kooi', wanneer men René, zoon van de koster, bedoelde. Maar nu nog wordt soms verwezen naar iemand, niet bij zijn naam, maar met zijn beroep of situatie. 'Mo van 't Cultuurcentrum', Jan, 'allez ge weet wel hé, van de KBC', 'Georgette van de Rembrandt' indertijd (nu van wat anders), of 'Nest de mandenmaker', 'Valère de coiffeur'. Iedereen kan er een serie voorbeelden aan toevoegen en iedereen noemt bij gesprekken, als een bepaalde naam hem niet te binnen schiet, de persoon in kwestie dan wel met een omschrijving, die vroeger – nu niet meer – meestal aanleiding gaf tot een blijvende 'lapnaam'. Ik betrap er mijzelf op: als ik in mijn toevallig gezelschap over Cyriel De Bruyne spreek, dan noem ik hem duidelijkheidshalve bijna stevast 'de kolonel'. En nu maar hopen dat zijn kinderen voortaan niet

door iedereen 'Tania of Peter van de kolonel' genoemd worden!

Dit gezegd zijnde, draaien we even af naar de 'lapnamen' die aan een hele familie gegeven werden, waardoor alle leden ervan met dezelfde omschrijving werden aangeduid.

Het meest bekende voorbeeld dat ik hiervan heb gekend, zijn de 'Schoens'. Die woonden, vier broers, tot 1936 in de Vierschaar (die werd pas in 1937, onder impuls van pastoor Charles Camerman, in haar huidige staat gerestaureerd). Genoemde legendarische pastoor noteert in de Liber Memorialis der parochie, dat die 'Schoens' eigenlijk Ongena heetten, en dat ze reeds ongeveer veertig jaar de Vierschaar bewoonden. Hij veronderstelt daarbij dat ze eigenlijk schoenlappers waren. De vier broers heetten dus wel allen in de volksmond 'Schoen', maar zij hadden daarbij ieder nog een speciale voornaam, die ook hun doopnaam niet was. Hier volgen ze: Vetter, Smous, Ons Heere en Kisse. Kisse Schoen is als laatste gestorven; ikzelf heb hem nog goed gekend. Hij had een reusachtige hond, een trekhond eigenlijk die voor een hondenkar werd gespannen, en die ervoor zorgde dat wij telkens met benepen hartje de Vierschaar voorbijliepen als wij naar de 'kakschool' (bewaarschool) kwamen.

Aan geen kanten wil ik hier op volledigheid bogen. Heel wat Wachtebekenaren kunnen ongetwijfeld komen aandraven met nóg andere 'lapnamen', die ten minste even belangwekkend of raadselachtig zijn als de voorbeelden die hierboven werden aangehaald. Ik wil er me toch niet vanaf maken zonder nog twee 'speciale' typisch Wachtebeekse gevallen te behandelen. De Vervae't's en de De Caluwé's.

De Vervae't's. Allen die hier ter plaatse die bekende naam dragen, danken hun bestaan hoogstwaarschijnlijk aan dezelfde stamvader. Maar de 'takken' die aan deze zelfde 'boom' groeiden, kregen in de loop der tijden elk een eigen benaming, om ze van elkaar te onderscheiden. Zo had men 'Slachter' Vervae't, de

'Pruis' Vervaet, 'Neuf' Vervaet, 'De Roker' Vervaet. 'Slachter' en 'Roker', stielnamen dus, kan men makkelijk verklaren, voor 'Neuf' lukt mij dat niet. 'Pruis' werd al ettelijke keren uitgelegd, zowel door familieleden zelf als door medewerkers aan de uitgaven van de Heemkundige Kring. (Het zou namelijk gaan om de aankoop van een Pruisisch legerpaard, dat werd aangekocht door een Vervaet, 'voerman' van stiel). Vier generaties lang werden deze Vervaet's, ook altijd maar met alle vervoer bezig, niet anders dan 'de Pruis' genoemd. Wanneer men daar op café ging, zakte men niet binnen bij Vervaet, maar bij 'de Pruis', bij 'Pruizes'. Mooi bleef verder daarbij, dat zonen alleen maar op school en bij hun Plechtige Communie 'Vervaet' werden genoemd. Anders had men het stevast over 'Roger de Pruis' of 'Valère de Pruis'. Mooi blijft daarbij, dat de laatste mannelijke telg van die tak te Wachtebeke, Jan, zijn taverne-brasserie het 'Pruisenhof' heeft genoemd. Het ging ongeveer analoog bij Louis Vervaet. Voor die de ijzer- en gleierwerkzaam startte, die nu nog, op de Smishoek, 'Staelens-Vervaet' heet, was hij eigenlijk slager – 'slachter' – van beroep. Gelijk wie in zijn winkel iets nodig had, ging dat kopen bij 'Slachter Vervaet'. Mooier nog, zijn dochter, die de zaak verder zette, werd 'Madeleine van Slachters'. Bij de jongere generaties wordt dit waarschijnlijk wel héél onduidelijk, gezien deze overbekende dame, intussen op hoge ouderdom overleden, eigenlijk Madeleine Vervaet heette.

Een totaal apart geval, hier te Wachtebeke, vormen de 'De Caluwé's'.

Of de toestand hier nu correct wordt weergegeven kan ik niet 'onder ede' bevestigen. Feit blijft, dat de verschillende takken aan de De Caluwé-stamboom elk met een aparte bijnaam werden aangeduid, waardoor de dorpelingen wisten met welke Jozef, welke Arthur, welke Juul of Albert ze te maken hadden. Ik som de verschillende epitheta op: 'Sette', 'Pek', 'den Boer', 'Rinus', 'Katte', 'Loete', 'den Bok'. Niet minder dan zeven! En het kan zijn dat enkele mij nog ontsnap-

pen. Het is duidelijk dat bijna allen uit deze uitgebreide 'volksstam' goed op de hoogte waren van het koosnaampje dat hun 'branche' toegedicht werd. Sommigen schonken daar helemaal geen aandacht aan, anderen aanvaardden met de glimlach en antwoorden zelfs aan de telefoon: 't Is hier met Raymond Katte!'. Enkelen voelden zich toch wel ongemakkelijk. Maar gaven geen krimp. Ik heb het meegemaakt te Eeklo. Drie verdienstelijke mensen uit Wachtebeke werden daar vereremerkt. Eén met brons, één met zilver (onze eerste voorzitter Maurice Van Heirsele), en één met... goud! Niemand minder dan Jules De Caluwé (schilder van beroep: de binnendecoraties in de Sint-Catharinakerk zijn van zijn hand, er hangen een paar doeken van hem in ons Heemkundig lokaal; hij woonde naast de kerk, daar waar nu ons jaarboek en ons tijdschrift gedrukt wordt). Hij werd – en dat was hier dus echt geen schande – zó algemeen 'Juul den Bok' genoemd, dat eigenlijk bijna niemand wist dat hij 'De Caluwé' heette. En (nu wijlen) volksvertegenwoordiger Eeckman uit Eeklo, die de medailles op de fiere borsten moest spelden, nog minder. Hij kondigde dus met hoge en plechtige stem aan dat de enige 'goudverdiener'... 'Jules De Bock' uit Wachtebeke was!. Wij – met ons drieën uit Wachtebeke – kregen allen een rode kop. Niet Juul. Zonder verpinken stapte hij naar voor, en nam glunderend zijn ereteken in ontvangst. Hij had de reputatie 'geen gemakkelijke' te zijn, maar eigenlijk moeten wij voor zoveel 'heemkundig begrip' toch wel ons petje afnemen.

Heb ik met deze bijdrage iemand pijn gedaan? Ik hoop van niet. Indien het toch zo zou zijn, laat het me weten, maar neem het me niet kwalijk. Is er integendeel iemand die er veel meer over weet dan ik, dat hij (zij) spreke, dat zij (hij) losbarste in allerlei nieuwe of aanvullende weetjes en anekdotes die hierbij zouden passen.

Dank bij voorbaat!

ONVERANTWOORD LANG BUITEN GELUKKIG REEDS LANG BINNEN!

Gilbert De Waele

Inleiding

In het "Woord van de voorzitter" in De Vierschaar 2012-03 werd onder "Open kerken" vermeld dat dhr. Gilbert De Waele, lid van onze kring, het prachtige lindenhouten beeld "Christus aan het kruis" achteraan in de kerk, gerestaureerd heeft. M. De Waele, geboren te Zaffelare, is gepensioneerd onderwijzer van de Langeledeschool en heeft zich jaren gewijd tijdens zijn vrije tijd aan het restaureren en opkuisen van antieke voorwerpen en meubelen. Het was dan ook niet te verwonderen dat hij ons wat meer details bracht over voormelde restauratie. Hij had een korte tekst bij met meer gegevens, maar wist er nog zoveel bij te vertellen, dat we hem vroegen alles op papier te zetten. De bedoeling was dat latere generaties gelovigen dit stukje geschiedenis van het kerkpatrimonium nog onder ogen zouden krijgen. Hierna dan meester De Waele's verhaal.

Guy Hoebeke.

Toen ik enkele maanden met pensioen was, ging ik bij pastoor **E.H. Jozef Rijckaert** om te zeggen dat ik me al zo dikwijls geërgerd had (en wellicht nog velen met mij) aan het kruisbeeld achteraan in de kerk (2de pilaar rechts) en dat ik daar iets wou aan doen, t.t.z. herstellen en opkuisen.

Wellicht weet niemand precies hoe lang dit kunstwerk, onderhevig aan weer en wind, heeft buiten gehangen. Niemand zal er dan ook aan twijfelen dat die Christus letterlijk totaal uitgemergeld en o.a. ook gekenmerkt was door een opengeweken spleet over de ganse lichaamslengte. Vele doornen uit zijn kroon ontbraken, andere waren vermold of gedeeltelijk afgebroken; ook de drie houten Christusnagels, waarmee Hij aan het kruis genageld werd, waren dringend aan vervanging toe.

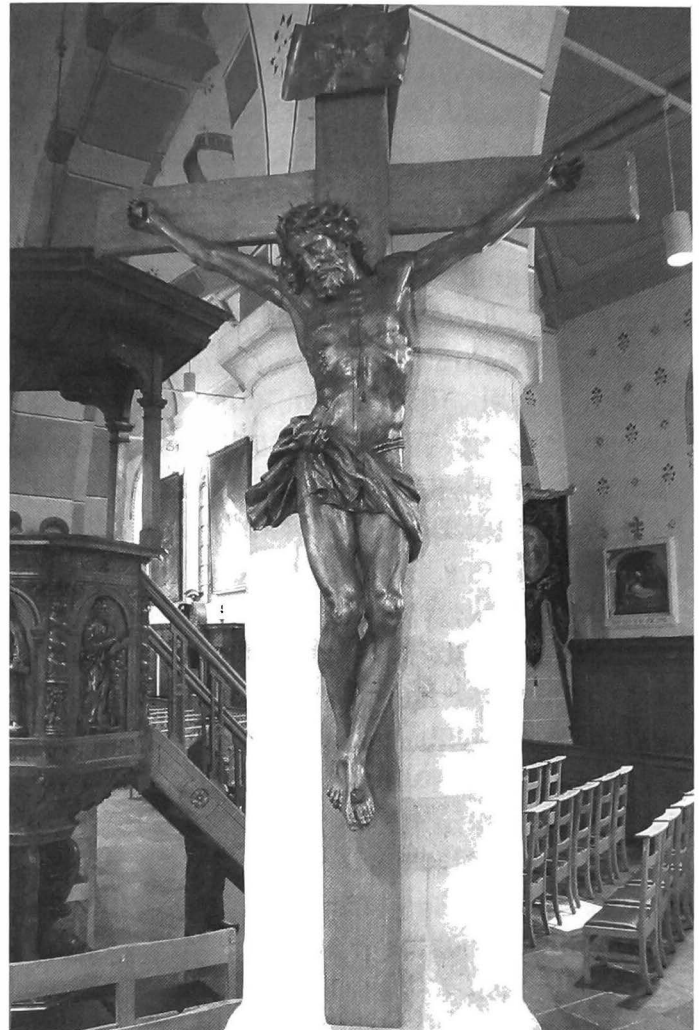

Foto door dhr. Jacques Van den Berghe

Ik had de indruk – en dat was niet meer dan normaal – dat pastoor Rijckaert even geschrokken was: "Heeft die man wel de nodige kennis en ervaring? Moet en kan ik daar nu alleen over beslissen?" Het bleef nog enige tijd stil ... en ik voelde en hoorde hem werkelijk nadenken ... en toen zei hij: "Wel Gilbert, ik neem u op uw woord, maar luister goed: over enkele jaren zal onze Sint-Catharinakerk volledig gerestaureerd en herschilderd worden en dan zal jouw voorstel zeker goed van pas komen. Ik zal niet vergeten wat je vandaag beloofd hebt en 'k hoop dat je jouw woord zult houden. We zullen dit nu reeds vieren met een flesje wijn!" Pastoor Rijckaert veerde recht en bracht het nodige aan. We schoven beiden in de richting van de fles godendrank. Tijdens het ledigen van een

paar glaasjes hadden we nog een goeie babbel en schudden we een tijdje later elkaar de hand, uitkijkend naar een volgend rendez-vous.

Weken, maanden, ja meer dan drie jaar later, was het zo ver: onze Catharinakerk zou grondig gerestaureerd, opgekuist en herschilderd worden. Pastoor Rijckaert was het inderdaad niet vergeten en ik werd op een bepaalde voormiddag, rond 10 uur, uitgenodigd om in de kerk aanwezig te zijn. Toen ik op het afgesproken tijdstip de kerk binnenkwam, zag ik onmiddellijk dat er nog enkele heren rondliepen die ik – om het op z'n Vlaams te zeggen – noch van haar noch van pluimen kende. Het duurde maar eventjes of iedereen verzamelde in de middenbeuk van de kerk ter hoogte van de preekstoel. Ik voelde automatisch dat ik daar ook een plaats moest innemen en alsof alles gerepeteerd was, sprak pastoor Rijckaert de volgende woorden:

“Wel heren dat is – wijzend naar mijn persoon – de heer Gilbert De Waele, gepensioneerd onderwijzer, die vrijwillig voorgesteld heeft om gratis de gekruisigde Christusfiguur, hangende op de tweede pilaar rechts achteraan, grondig te restaureren en op te kuisen.”

Één van die bepaalde heren, ze waren met zeven, richtte de vraag tot mij:

“Goed en wel, mijnheer De Waele, maar kan je ons eventjes uitleggen wat je zoal gaat aanvangen met die Christus en het kruisbeeld, want vergeet niet, we hebben hier allemaal wel een grote verantwoordelijkheid ten opzichte van dit groot en waardevol kunstwerk uit de 17de eeuw. Inderdaad dit werk wordt toegeschreven aan Artus Quellinus De Jongere (Quellin 1625-1700). Wat er ook gedaan wordt, het moet in de eerste plaats op de juiste vakkundige wijze met liefde en veel kennis opgesmukt worden.”

Toen was het mijn beurt om uit te leggen hoe ik het zou aanpakken om dit kunstwerk te restaureren waar nodig was en verder zou afwerken om het dan voor vele jaren op te hangen in onze kerk. Toen ik uitgepraat was, nam dezelfde heer terug het

woord:

“Mijnheer pastoor, ik meen te mogen spreken in naam van alle heren hier aanwezig. Die man heeft zeker het juiste inzicht en talent om die Christus aan het kruisbeeld vakkundig te restaureren en op te kuisen. Laat hem maar doen, ik heb in hem 100% vertrouwen na hetgeen we van hem gehoord hebben. Het is tevens de beste keuze voor u, mijnheer pastoor en de Kerkfabriek, daar hij dit vrijwillig en gratis wil opknappen.” Hierna werd er nog rondgekeken in onze kerk en kwam ik ondertussen met enkele heren in persoonlijk contact. Zo vernam ik al gauw dat er o.a. een architect, twee conservatoren van een of ander museum en twee afgevaardigden van Monumentenzorg waren.

Indertijd, bij het beloven van de restauratie en het volledige opkuisen van Christus aan het kruis, flitste de gedachte door mijn hoofd hiervoor de ruimte van mijn garage te gebruiken, maar naargelang de tijd vorderde werd ik er mij meer en meer van bewust dat dit praktisch onmogelijk was. Daarom zocht ik naar een meer geschikte en betere locatie. Ik ging naar het klooster, belde bij de Zusters aan en legde hen uit dat ik een probleem had. **Moeder Lydia** en **zuster Lieve** werden er het meest bij betrokken en al gauw kreeg ik de belofte de zolder in het gebouw te mogen gebruiken, waar het gereedschap en het werkmateriaal, alsook het atelier gevestigd is. Dit was de plaats bij uitstek en ik zal er de zusters altijd dankbaar voor zijn. Op de zolder heb ik de zwarte bordverf van de kruisbalken verwijderd, ze gedesseld (dit is een oude techniek, die uitgevoerd wordt met een speciale kapper) om ze daarna te boenen en uiteindelijk een mooi, rustiek resultaat te bekomen, waarvoor ik trouwens uit verschillende hoeken, o.a. door de verantwoordelijke van Monumentenzorg, gefeliciteerd werd. Op dit vlak was mijn werk af.

Op Goede Vrijdag 4 april 1993 werd tijdens een viering in de kerk een kleine processie gehouden, waarbij dit kunstwerk rondgedragen werd om daarna vooraan in de middenbeuk ter aanbidding neergelegd te worden. De dag daarop heeft de heer **Stefaan**

Van den Hende, samen met mij, het geres-
taureerde kruisbeeld op de voorlaatste pilaar
bevestigd. Daar kunnen de gelovigen de

Christusfiguur iedere dag komen groeten.
**De spreuk “Eind goed, al goed” werd hier-
mee nogmaals bevestigd.**

Radiostilte

Wies Creve

Radiostilte. Dit begrip kennen we nu nog: als de zender geen radiosignalen kan uitzenden, of als het toestel dat je gebruikt onklaar is, dan hoor je ook niets. Er heerst radiostilte. We kunnen ons niet meer voorstellen dat onze grootouders die in de 19^e eeuw geboren werden, een tijd hebben gekend waar absolute radiostilte heerste. Gewoon omdat er geen radio was! Het is pas in de laatste jaren van die eeuw geweest dat Maxwell en Hertz de elektromagnetische golven hebben ontdekt en ontwikkeld. De naam Marconi (1874-1937) klinkt iedereen van ons vandaag nog vertrouwd in de oren, al was het maar omdat we het woord “marconist” kennen. Deze edelman heeft er lang over gedaan om te ontdekken dat hij geen draad nodig had om telegrafische signalen over te brengen, maar dat hij dat ook door de ruimte kon doen. In 1895 had hij een zender ontwikkeld die op een antenne deze signalen kon opvangen. Reeds in 1909 ontving hij de Nobelprijs.

Pas in 1921 kwam de eerste transatlantische radioverbinding tot stand. Vanaf die jaren stortten vele adepten van die moderne evolutie zich halsoverkop op het experimenteren met de primitieve elementen die men toen in de handel kon krijgen. Ik herinner mij levendig de “kristaldetector” die mijn vader in die jaren had samengeknutseld. Hij had die later, getrouwd en wel, in de dertiger jaren toen wij in de Kerkstraat woonden, op zolder weggeborgen, omdat hij toen reeds een meer moderne versie had aangekocht, die werkte met elektronenbuizen. Als knaap heb ik op die zolder uren besteed om met die fijne puntnaald het kristal af te tasten, de “écouteur”, een koptelefoon dus, vast tegen

de twee oorschelpen geklemd. Met veel geluk kon ik nu en dan een flard muziek of spraak volgen, nooit voor lang.

Bijna de hele buurt was intussen eigenaar geworden van een “nieuw” elektronenbuisapparaat. Het merk dat meest in trek was kende iedereen als SBR, maar ook Philips kwam in de circulatie. Dat de lezer zich nu maar niet inbeeldt dat dit alles zo vlot verliep. De uitzendingen kwamen dikwijls heel gestoord of helemaal niet over. Onder impuls van onze nooit om een uitvinding verlegen buurman Gustaaf Synave (de ontwerper van bv. duivenconstateur Plasschaert) werden allerlei experimenten uitgetoet met de gekst mogelijke modellen van antennes. Ik zie de twee hoge masten nog staan in de tuin van onze buur Laurent Coppens, oud-strijder van Wereldoorlog I, toen hulpsecretaris bij het gemeentebestuur. Ze werden aan de top verbonden door een ijzerdraad van zeker 15 meter lengte, die als antenne fungeerde. Die antenne zat zonder twijfel een paar meter hoger dan de onze. Dat zou ongetwijfeld een veel betere ontvangst verzekeren. En toen ook dat niet bleek te kloppen, werden nog twee draden aangebracht, beide van de top van de ene mast naar de voet van de andere. Zonder veel succes! Gust raadde mijn vader aan iets anders te proberen. Bij Vervae-Ducarmon werd een plaat licht zink aangekocht, die Gust in repen versneed waarvan hij een holle bol van ongeveer 50 centimeter doorsnede construeerde. Ik zie die “sfeer” nog, purperrood geverfd. De antennendraad werd doorgeknipt en de bol in het midden opgehangen. Inderdaad, beter resultaat! Radio Toulouse en zelfs de zender Beromünster

kwamen meestal duidelijk door. Met het gevolg dat zowat een week later een identieke bol op grote hoogte bij buurman Laurent hing te bengelen... Aan de overzijde van de straat, bij Gust zelf, zagen we een meer verfijnde versie: daar waren drie zinken kegelvormige artefacten op zijn draad horizontaal aangebracht. De perfectie, dacht men. Gaf Gust zijn geheim niet helemaal prijs?

Ook in allerlei publicaties van de dertiger jaren kon men heel wat lezen over het nieuwe mirakel van de radioverbindingen. Toen men ook las dat de nieuwe totalitaire regimes van toen graag van het medium gebruik maakten om het grote publiek met de radiogolven te overspoelen, zocht men steeds betere wegen om mee te zijn met de evolutie. Men las bijvoorbeeld dat in Duitsland de "volkszender" bijna in elk gezin werd opgesteld. Op die wijze kon Goebbels de geliefde leider overal te lande laten horen. Ook bij ons werd naar die loeiende toespraken geluisterd, vaak met een bang hart, met angst om wat komen zou. Men voelde het!

Tegelijk, en mede daardoor, werd steeds meer uitgekeken naar nog meer uitgekende toestellen, die zelfs aan een simpele, niet verder versierde draad als antenne genoeg hadden. De Duitse toestellen Blaupunkt en Telefunken kwamen de eerste merken verdringen. Ik herinner me nog dat onze eerste voorzitter van de Heemkundige Kring, "elektricien" Maurice Van Heirsele, het eerstgenoemde Duitse merk alleen als "Point Bleu" wilde noemen. Was dat uit vaderlandsliefde en gedreven door een weerstand tegen alles wat Duits was, ingegeven door WO I?

Wat er van zij, mijn vader zou en moest een Duits toestel hebben. Algemeen werd gezegd, terecht of ten onrechte, dat dit de beste waren. Maurice had die niet in huis, maar kon die wel afhalen in Gent, bij een groothandel waarmee hij geregeld zaken deed. Het werd een Telefunken: de "Point Bleu" was op dat ogenblik niet voorradig... Ik zie het zware en grote apparaat nog bij ons, in de

zitkamer, aankomen. Wat vooral in het oog sprong, was het helgroene rond lampje in het midden van het voorpaneel, dat inderdaad precies als een oog soms helder straalde – dan was het geluid op zijn best – of soms meer of minder dichtkneep – dat betekende dat de zender niet zuiver genoeg "genomen" werd! En hard lawaai maken, kon dat ding! Het was dan november 1939.

Een deel van ons huis werd ingenomen door onze kleine drukkerij van toen. Alweer met hulp van Gust werd een luidspreker bij mijn pa en letterzetter Jeroom in het atelier geplaatst, verbonden met een verlengkabel aan de nieuwe Telefunken. Zo konden ze ook muziek horen – maar dat was het voornaamste niet: op die manier kwamen ook de nieuwsberichten door. Het enige nadeel was dat ma in huis ook maar alle lawaai moest dulden, als de mannen iets gewichtigs verwachtten...

Brak dan in mei '40 de oorlog uit! Zeer korte tijd nadien werd door de Duitse bezetter een verordening uitgevaardigd dat het ten strengste verboden was zenders van de geallieerden te beluisteren. In de praktijk kwam dat neer op: wie betrapt werd bij het horen van "de Engelse radio" kon ten minste zware gevangenisstraffen verwachten, indien niet, zoals sommigen zeiden: "de dood met de kogel"!

Met ons nagelnieuw toestel konden wij heel gemakkelijk en heel duidelijk, niettegenstaande door de bezetter storende geluiden werden uitgezonden op de betreffende golflengte, met een Duitse radio, de "Engelse post" nemen op de korte golf... Niet bij iedereen was dat mogelijk. En, hoe bestaat een "goede Belg", ook al is hij een Vlaming? Hij gaat tegen de verboden in! Met als gevolg dat wij praktisch elke avond vanaf acht uur bijna de halve buurt in huis kregen. Kwart na acht: Radio Oranje. Halfnegen: Radio België, met Jan Moedwil aan de microfoon. Hij besloot zijn praatje telkens met dezelfde "slogan": "En zonder erop te boffen, we krijgen ze wel, de Moffen!".

Hoe verder het verloop van de vijandelijkheden evolueerde, hoe slechter het er voor de bezetter begon uit te zien. De Slag om Engeland was verloren, in Afrika liep het ook zo goed niet af voor Rommel, en de clou kwam bij de jaarwisseling 1942/1943: Stalingrad! En dus werden alle controles door de bezetters strakker en strenger uitgevoerd. Jammer genoeg soms met hulp van enkelen die er meenden goed aan te doen de meesters van het ogenblik in te lichten over dorpsgenoten die het waagden de vigerende reglementen te overtreden. De Feldgendarmarie uit Zelzate had héél veel werk!

Op een avond was onderpastoor Leo Bredael ook bij ons luisterpubliek. Dat moet rond of misschien vóór de “periode Stalingrad” geweest zijn, want de alom gekende “roste onderpastoor” is op 12 maart 1943 van hier vertrokken om pastoor te worden te Waasmunster. Terwijl wij met onze burensamen met meneer Bredael rond de radio geschaard waren, werd de regelknop voor het geluid wel tamelijk ver opengedraaid: iedereen moest toch goed kunnen horen wat er vanuit Londen gezegd werd. Dat bleek een bijna fatale manier van doen te zijn geweest. Plots, als een wind stoof de priester langs de achterdeur naar buiten, de straat op. Hij had niet voor niets nog een tweede bijnaam: “de vliegende dame” – wegens zijn wapperende soutane als hij per fiets door de straten snelde.

Ietwat ontdaan kwam hij ons weer vervoe-gen. Hij beweerde dat hij een gebukte man, van wie hij de schaduw zelfs zei te herkennen, bij zijn komst op straat ijlings was weggevlucht. Maar wat hij daarbij had gemerkt: het geluid van onze sterke Telefunken, die in huis aan het afgesloten einde van de gang was opgesteld, kon men aan de ingangdeur heel makkelijk opvangen!... Panniek! Wat nu?

Voor deze éne keer had Gust Synave wel een oplossing in het hoofd die hij zelf niet

kon uitvoeren. Hij stelde voor “Paulus” Bakker van Zelzate, een goed bekend en even goed aangeschreven specialist als het om radio ging, te vragen om ons toch nog zo nieuw toestel om te vormen op een zodanige wijze dat de luidspreker in huis kon uitgeschakeld worden – terwijl de radio gewoon bleef doorspelen. Het was zagezegd – aan Paulus werd het zo toch uitgelegd – de bedoeling mijn moeder te sparen van onnodig lawaai in de leefkamer, terwijl men toch rustig verder kon luisteren in de drukkerij. Ik weet niet of Paulus, die niet van gisteren was, deze toch wel doorzichtige list niet heeft doorgehad. Hoe dan ook, hij voerde de gevraagde aanpassing uit. Een drukknop werd achteraan aangebracht: het geluid viel uit in huis, maar werd doorgegeven aan de luidspreker in de drukkerij!...

Niet voor lang echter. 's Avonds werd die verbindingdraad ook uitgetrokken. In plaats daarvan werd, bij ingedrukte stilteknop, eerst mijn oude koptelefoon aan de radio aangekoppeld; na een paar dagen nog een tweede, en een derde! Gust kon wel de uitgang die daarvoor aan het toestel zat bijna miraculeus vermenigvuldigen. Alles bleef dus doodstil. Alleen via de aangesloten koptelefoons kon men horen wat gezegd werd. Eén groot nadeel: er werd bijna gevochten voor de “écouteurs”, zeker als er wat bijzonder nieuws te verwachten viel.

Behalve mijn vader en ikzelf, hadden wij zoals reeds gezegd, een aantal bijna vaste gasten: Gust Synave natuurlijk, meester Robert Casneuf, naaste buurman Laurent Coppens, Frans De Jonghe, Achiël Bracke, soms ook wel onze letterzetter Jeroom Van Assche, overbuurman Adriaan de facteur en nu en dan ook René Coppens, de vader van ons sinds lang getrouw medelid Jeroom Coppens. Een nadeel, zei ik.

Maar een veel groter voordeel: de hele oorlogstijd lang zijn we nooit “gepakt” kunnen worden wegens het luisteren naar een verboden zender!

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker Vice-voorzitter - Redactie	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck Secretaris	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@skynet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
Hilair Van Rompu Barman	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 360 04 61 hilairlvanrompu@skynet.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust » en in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».

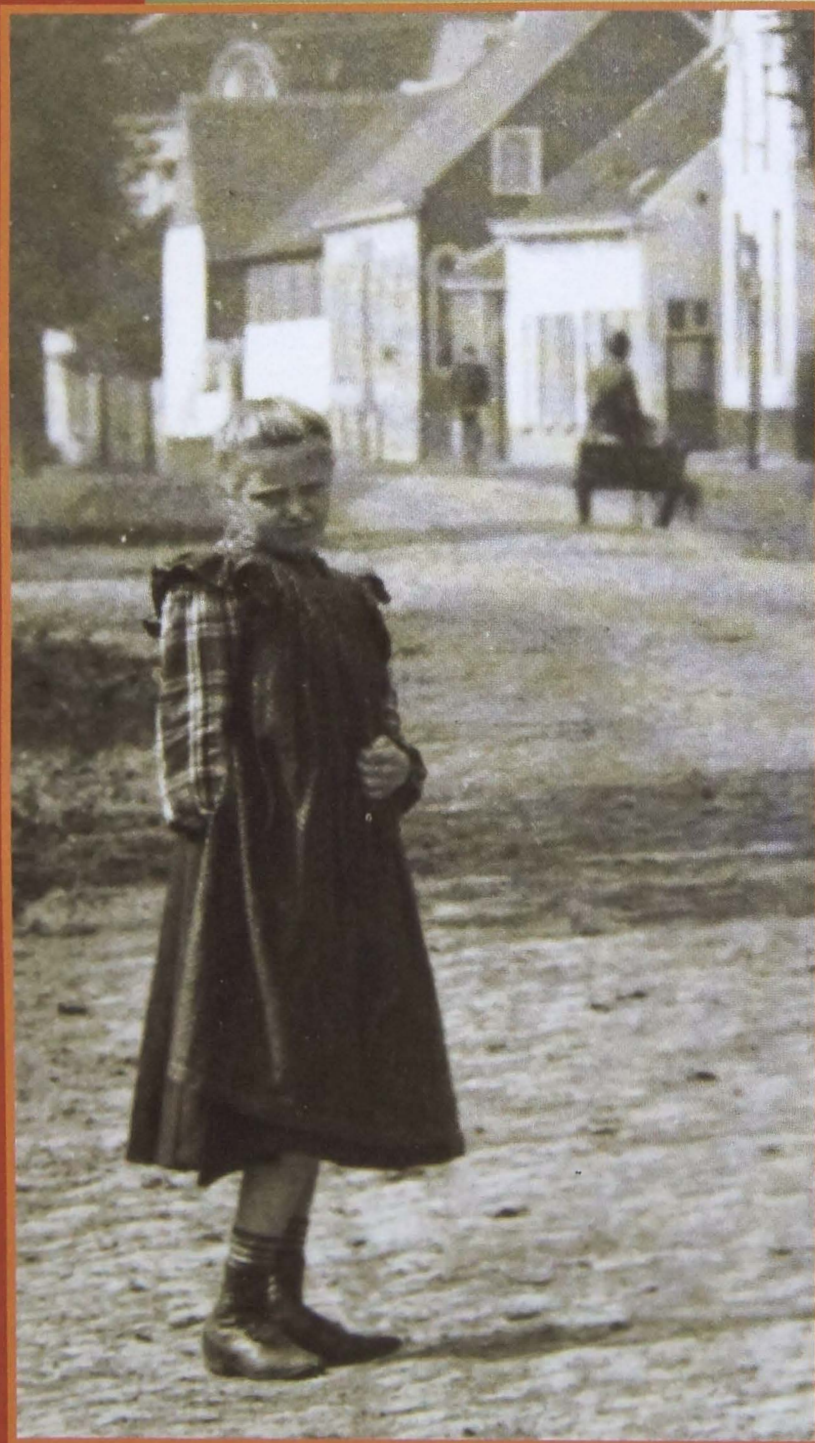
Verantwoordelijke uitgever : Jacques De Smet.

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn eigen bijdragen

VIJFMAANDELIJKS KRING

DE VIERSCHAAR

Inhoudstafel

Woord van de voorzitter	p. 1
<i>Guy Hoebeke</i>	
Nieuws van de Redactie	p. 3
<i>Wies Creve</i>	
Oorlogsherinneringen van Marcel Geldof	p. 4
<i>Wies Creve</i>	
Een werck seer schoon gemeten	p.6
<i>Rijksarchief</i>	
Keizersput	p.7
<i>Wies Creve</i>	
De Koers	p. 9
<i>Paul Hesters</i>	
Burgerwacht, een misplaatste aprilgrap	p.14
<i>Wies Creve</i>	
Opsporing verzocht	p.15
<i>Guy Hoebeke</i>	

WOORD VAN DE VOORZITTER

Guy Hoebeke

Vlag met logo

Wie de laatste twee maanden Den Dhust bezocht, heeft hopelijk de prachtige vlag bewonderd met daarop Sinte-Catharina en ook ons nieuwe logo van de hand van **Tom De Vlieghe**. De grote vlag is het werk van **Yvonne**.

Ze had de stof liggen, kreeg de figuur van onze patroonheilige via echtgenoot Hubert van het gemeentebestuur en zette zich aan het werk. Het resultaat was onder meer te zien aan de zijkant van de kapel van het OCMW en ook aan de achteruitgang van onze lokalen. De eerste zondag van elke maand ligt ze ook op de glazen toonkasten in de gang. Het was ook haar idee ons logo op de vlag aan te brengen en dat werd vakkundig gedaan door de bekende uitgeverij-copycenter in de Leegstraat te Zelzate. In het "Woord van de redactie" wordt Yvonne terecht bewierookt door Wies en we sluiten ons daarbij aan. Al jarenlang zet ze zich met hart en ziel in voor onze kring, onvermoeibaar en onaflatend. Bedankt Yvonne.

Overdracht van de "couffre" en Axel 800 jaar

Het hoogtepunt van de voorbije vier maanden was ongetwijfeld de Keuredag op 8 juni 11., waarbij de koffer (couffre) met documenten betreffende de Vier Ambachten overgebracht werd van Wachtebeke naar Axel.

Dit tweejaarlijkse gebeuren, waarbij de koffer beurtelings naar een Nederlands ambacht (Axel en Hulst) en naar een Vlaams ambacht (Assenede en Boekhoute) gebracht wordt, lag onze voorganger, **Cesar David**, zeer nauw aan het hart. Hij was bezeten van historische evocaties en het decorum, de pracht en de praal die ermee gepaard gingen. De laatste keer dat hij de overdracht van de koffer meemaakte was op zondag 14 augustus 2011. Toen werd de koffer overgebracht vanuit Kloosterzande (ambacht Hulst) naar Wachtebeke (ambacht Assenede).

Cesar was vergezeld van zoon **Alain**, voorbestemd om hem op te volgen. Cesar was, samen met drs Adri de Kraker van Axel, één van de spilfiguren bij de organisatie. Hij werkte mee in zijn functie van lid van het feestcomité van Wachtebeke en betrok er zijdelings de heemkundige kring bij door onze lokalen te laten gebruiken voor het aantrekken van de middeleeuwse gewaden en voor het verstrekken van een hapje en een drankje en door de deelname van enkele leden van ons bestuur aan de optocht en de rechtszitting.

Na twee jaar in Wachtebeke in de Vierschaar vertoefd te hebben (niet vastgeketend!) moest de koffer nu verhuizen naar Axel (ambacht Axel). Cesar was er niet meer, maar de rol voor het feestcomité werd overgenomen door schepen **Evie Wuytack**, die zich voorbeeldig van haar taak kweet. Onze gemeente werd bij de hoogwaardigheidsbekleders statig vertegenwoordigd door **Alain**, die zijn vader opvolgde als baljuw.

De deelname van onze kring bestond uit ons bestuurslid **Jacques** en onze medewerkers **Luc Roels** en **Hugo de la Ruelle**, die fungeerden als hogere ambtenaren. De hoofdvoegel werd echter afgeschoten door ons bestuurslid **André De Vliegheer**, die in de pers beschreven werd als burgemeester, zodat Wachtebeke op dat ogenblik twee burgervaders had: een unieke toestand.

Deze keuredag paste voortreffelijk in de viering **Axel 800 jaar**. Veel inwoners, ook de kinderen, droegen middeleeuwse kledij waardoor de overdracht van de koffer en het daaropvolgend rechtsgeding als authentiek door het publiek meegeleefd werden. Het verslag haalden we ook van internet:

Bij de Axelse molen vond de officiële overdracht van de couffre plaats, werd de inhoud gecontroleerd en werden er nieuwe documenten aan toegevoegd. Naar oud gebruik werd er tijdens de Keuredag recht gesproken; Soldaat Boudewijn Verstraeten van Neusen werd er van verdacht dat hij tijdens de vorige keuredag met zijn klompen op de couffre heeft gestaan. Hij liet zich tijdens het proces vertegenwoordigen door soldaat Jan de Theije. De verdediging werd op zich genomen door Ko Stoffels. Gelukkig, vrijpraak. Het waren valse beschuldigingen en het Ambacht van Assenede moest een boete betalen van 6 pond. Het tweede proces dat werd gevoerd was tegen Willem de Wippere en Simon de Simpele voor de poging tot het doorsteken van de dijk van de Axelsche Vaart, waardoor de landen van Zaamslag, Triniteit, Othene en Axel onder water dreigden te lopen. Gelukkig werd dit net op tijd voorkomen. Simon de Simpele werd verbannen uit de Vier Ambachten, omdat hij slechts een bijrol vervulde en simpel van geest was. De straf voor De Wippere zag er wat minder goed uit. Hij werd veroordeeld door ophanging ter plaatse. Toen de beul het vonnis uitvoerde brak de galg af en zette Willem het op een lopen.

Afsluitend genoten (!) we van een Breugelmaaltijd in openlucht op de Kaaiwal in Axel. De plaats met de tafels (planken op schragen) was goed gekozen en het vlees (kip, ribbetjes en worst) met de reusachtige hompen brood pasten ook goed in de Breugeliaanse sfeer. De (betalende) gasten werden echter maar één keer bediend en er was slechts één drankje voorzien. Op het schilderij "De boerenbruiloft" van Breugel is er wel rijkelijk wat meer eten te zien op de draagbaren die naar de tafels gedragen worden. Hopelijk dringt deze boodschap door, zodat "Axel 900 jaar" in ware Breugelstijl kan afgesloten worden.

Gelukkig werden we getroost door een schouderklopje van drs de Kraker bij het voorbijgaan, wat extra glans verschaftte aan een schitterende dag.

Guy Hoebeke

¹ Zie op internet: [De couffre stond twee jaar in Kloosterzande ... \(Wachtebeke\) - Het ...](#) [www.nieuwsblad.be](#) › [Wachtebeke](#)

² Zie op internet: ['De Couffre' van de 'Vier Ambachten' verhuisde van Wachtebeke ...](#) [www.nieuws.be/.../De_Couffre_van_de_Vier_Ambachten_verhuisde_va...](#)

³ Zie voor een volledig overzicht op internet: Foto-album – Axel800 # Keuredag Axel 800 jaar programma # Keuredag Axel 2013 06 08 Aanklager – YouTube # Keuredag Axel 2013 06 08 Verdediging – YouTube # Keuredag Axel 2013 06 08 Het Vonnis - YouTube

⁴ Voor het rechtsgeding gaat volledige lof naar de auteur/regisseur ... drs Adri de Kraker.

⁵ <http://www.terneuzen.com/historie/nieuws/?id=156>

⁶ Foto uit internet: Kaaiwal en Keure: Axel 800 jaar.

Nieuws van de Redactie

Wies Creve

ALBERT DE CLERCQ van de Overslagdijk nr. 60 is ons allen nog zeer wel bekend van toen hij nog de verantwoordelijkheid droeg over het gemeentelijk “containerpark” en alles wat daarrond draaide. De meesten van ons weten ook wel dat hij een verwoed verzamelaar is. Weinigen weten dat hij daarbij ook wel eens aan onze Heemkundige Kring denkt: wij kunnen ook wel een en ander opduikelen dat wij van hem gekregen hebben. Nu is iets daarbij gekomen dat nog teruggevoerd kan worden tot een vergeten aspect van onze Wachtebeekse vakmangeschiedenis. Albert bezorgde ons een gebakken sierkan uit 1922, die vervaardigd werd door de pottengieterij **Schelstraete**, gevestigd in de Groenstraat.

Sommige ouderen onder ons herinneren zich nog het bestaan van dit bedrijf. Het werd gesticht door Camiel Schelstraete, die te Evergem geboren werd op 8 november 1876 en zich hier kwam vestigen, waarschijnlijk vlak na de eerste wereldoorlog, want zijn dochter Alice werd ook nog te Evergem-Doornzele geboren op 9 april 1916. Vader Camiel overleed hier in Wachtebeke op 12 juni 1937. Zijn dochter Alice, die de meesten onder ons zich nog goed kunnen voorstellen en die getrouwd was met Louis Bonne (we kennen nog hun zoon Jan), is hier op 26 oktober 2005 overleden.

Dat de zorgvuldig versierde pot door pottenbakker Schelstraete inderdaad vervaardigd werd, blijkt uit de bijna uitgewiste maar toch nog goed leesbare handtekening op de onderkant: “**Schelstraete**”.

De Heemkundige Kring dankt Albert De Clercq van harte en is zeker van de voortzetting van onze vruchtbare relaties!... (AC)

*

Onze ploeg die het café “Den Dhust” maandelijks met veel verve openhoudt en onderhoudt, mag ook wel eens in de bloemetjes gezet worden. Wat weinigen wellicht vermoeden: voor deze vrijwilligers is het soms

“hard labeur”! Sinds jaar en dag wordt het team door **Yvonne** geleid en in toom gehouden. Ze werd daarbij altijd bijgestaan door een paar mannen ook, en die zijn er nu nog altijd. **Hilair** en **André** zijn niet alleen de bedrijvige “bar-keepers”, ze moeten zich ook bemoeien met het aanslepen van dranken en het terugbrengen van het leeggoed. Het bijhouden van de kassa is ook aan hun zorgen toevertrouwd. De dames die de “service” en de afwas deden en nog altijd met de aangeboden gratie doen, zijn bijna niet meer te tellen. We noemen, op gevaar af er een te vergeten, **Margriet, Cecile, Arlette, Jacqueline, Viviane**. Voor een paar onder hen gaat het ook niet meer zo vlot, en nu we Yvonne sedert de ingreep die ze recent onderging moeten **verplichten** voor een tijdje de zaken toch niet meer zo drastisch aan te pakken, hebben we toch geluk dat **Juliette Van der Straeten** krachtige hulp en bijstand is komen bieden. Welkom in ons midden, Juliette, en oprecht bedankt! (AC)

*

Zoals reeds te horen was organiseert het Gemeentebestuur van Wachtebeke een soort van referendum om de voorkeur van zijn inwoners te leren kennen om een naam aan het **CULTUURCENTRUM** te geven. Er kan daarbij voor één van vier vooraf aangegeven benamingen gekozen worden. Als Heemkundige Kring vinden wij het wel jammer dat bij deze vier mogelijkheden geen verdere uitleg gegeven wordt.

Er wordt wel, bij het geven van een naam voor een nieuwe straat, telkens beroep gedaan op onze Kring om iets te zoeken dat historisch of cultureel kan verklaard worden, zoals trouwens ook het Provinciebestuur en diverse adviescommissies dat wensen. Welnu, reeds in 1998 heeft onze Kring, in samenspraak met de hele Adviesraad voor Cultuur, zijn sterke voorkeur uitgesproken voor de benaming “**MAELSTEDE**”. Dit kan misschien wat ongemakkelijk in de mond liggen,

maar we gaan ervan uit dat de geïnteresseerde vrouw en man nog steeds over “het Cultuurcentrum” zullen spreken.

Want : wanneer men “Van A tot Z” zou kiezen: dat is reeds zonder twijfel een passend uithangbord voor de bib! We gaan naar de “Safar”: ludiek inderdaad, elders al vaak voor andere doeleinden en verenigingen gebruikt, niet specifiek met Wachtebeke verbonden... en verre van cultureel! “Zonnewijzer” zou kunnen verkozen worden... omdat daar bij de opgravingen ergens een oud exemplaar zou gevonden zijn. Hierbij moet men dan wel de Latijnse spreuk

voor ogen houden die in vroegere tijden op vele zonnewijzers voorkwam, en die meldde dat hij alleen maar goed nieuws zou melden en dus... het minder goede gewoon zou verzwijgen!

Historisch gezien: de **Maelstede**, wat betekende de ontmoetingsplaats voor alle gemeentenaren, bestond zeker al in 1443, en dan wel – bijkomend argument! – bijna precies op de plaats waar nu het hele culturele gebeuren zich zou afspeelen. De unanieme stem van de Kring gaat naar **MAELSTEDE**.

(AC)

Oorlogsherinneringen van ons medelid Marcel Geldof († 2012)

Oorlogsherinneringen van ons medelid Marcel Geldof († 2012)

In de maand april 2005 zond ons medelid Marcel Geldof ons een paar bladzijden, waarin hij enkele herinneringen noteerde die hem waren bijgebleven. Zij verwezen zowel naar het begin als naar het naderende einde van Wereldoorlog II. Marcel was de zoon van Raymond Geldof, de man die hier al vaak werd vermeld als de spion en verzetsman die - in de Eerste Wereldoorlog! - een Duitse militair heeft neergeschoten en na een bewogen vlucht uit de handen van de bezetter is gebleven. Pas nu, nadat ik weerom mobiel geworden ben na jarenlange gedwongen afwezigheid uit het archief van onze Heemkundige Kring, is het manuscript van Marcel bij toeval weerom in mijn handen gevallen.

In 1940 verbleven de ouders en een paar broers van Marcel in wat toen Belgisch Congo was. Bij het uitbreken van de vijandelijkheden, op 10 mei 1940, werd het gezin dus voor jaren gescheiden. Marcel woonde al die tijd bij zijn grootouders, samen met zijn zus Maria en zijn andere broer Richard. Zijn grootvader Hyppolyte Verplancke hield samen met zijn echtgenote ("bomma Plancke") een winkeltje open rechtover de Sint-Catharinakerk te Wachtebeke, naast de bak-

kerij van hun zoon Richard, op de hoek van de Kerkstraat. Op die plaats woont ons medelid Marcel Verplancke nu nog altijd.

Onze lezers die in de twintiger en de dertiger jaren van de vorige eeuw geboren zijn, zullen in deze regels hier en daar wel iets herkennen dat zij zelf hebben meegemaakt of dat zij zeker al ettelijke malen hebben horen vertellen. Ik was zelf bijna 10 jaar oud toen de oorkog uitbrak, en reeds 14 toen de geallieerde bevrijders in Wachtebeke aankwamen. Om die reden acht ik het volkomen gerechtvaardigd dat ik hier en daar bij de tekst van Marcel een kleine aanvulling of correctie inlas - tussen vierkante haakjes en cursief - zodat zij voor de lezer herkenbaar blijven.

Wies Creve juni 2009.

Toen de Duitsers zo ongeveer op 18 of 19 mei 1940 Wachtebeke al dicht genaderd waren, lag een Belgische infanteriecompagnie op rust op de koer van de bewaarschool aan het klooster. Aan de poort stond een schildwacht, en in de Meersstraat, achter een haag, stond ook een uitkijkpost, een man die eventuele nadering van de vijand in het oog moest houden.

Bij de beschieting van Wachtebeke, in mei 1940, stond een Duits detachement opgesteld naast de kerk van Wachtebeke, vóór het huis

van Martha Chinitor. *[Dat huis stond op de plaats waar nu de oprit naar het schoolgebouw en "Kindervreugd" ligt. Het huis, waar nog vroeger ook burgemeester Désiré-Jozef Fermont heeft gewoond, is nu al jaren afgebroken. Op 20 mei, toen het Duitse leger in Wachtebeke aankwam, stond de Belgische artillerie opgesteld op de westelijke kant van het kanaal Gent-Terneuzen, en richtte zich vooral op de kerktoren van Wachtebeke, omdat de legerleiding ervan uitging dat daar Duitse uitkijkposten waren opgesteld. De Belgische infanterie zat verschanst in de dijken aan diezelfde overkant, om de Duitsers te beletten het kanaal over te steken.]* De luitenant die het detachement commandeerde, wou zich duidelijk nog even amuseren. Enkele mannen hadden een korte granaatwerper van een relatief zwaar kaliber opgesteld. De luitenant berekende perfect de afstand en de richting naar die dijken, en vuurde drie keer, met telkens een kleine afwijking naar links of naar rechts, zijn granaten naar de Belgische stellingen af. Na het derde schot verplaatsten de Duitse soldaten zich zo snel ze lopen konden met hun geschut tot aan de pastorie. Daar vuurden ze opnieuw drie keer, keerden opnieuw terug tot aan de kerk, en toen ze ook daar drie granaten hadden doorgezonden, renden ze door naar het dorp, waar ze de Belgen opnieuw onder vuur namen, nu ter hoogte van de plaats waar nu het café "Rembrandt" gevestigd is.

De mannen van de Belgische artillerie, ook niet van gisteren, konden meticuleus berekenen vanwaar de granaten waren vertrokken. Ze wilden de vijand treffen waar ze dachten dat hij stond opgesteld, en richtten zich achtereenvolgens op de kerk, dan iets meer naar rechts, en dan meer naar links. Hoe precies hun berekening ook was, toch mogen we blij zijn dat ze toch nog een kleine afwijking inhield: de toren van de kerk werd nooit geraakt. Toch zijn enkele huizen getroffen, en dat zal voor de bewoners wel een erge tegenslag betekend hebben: de gebouwen waren praktisch met de grond gelijk gemaakt. *[Naast het huis van Martha Chinitor, dus een paar tientallen meters van de kerk verwij-*

derd, werd de daar gelegen woning verwoest. In de Kerkstraat viel een zware artilleriegranaat op het café van Jan Tacq, dat totaal verwoest werd (op die brede ruimte liet dokter Martens nog tijdens de oorlog achteraf de drie huizen bouwen die we nu nog kennen: de nummers 20-22 en 24). In het dorp lag de woning waar nu het café "Rembrandt" staat, inderdaad helemaal tegen de grond.]

Bakker Richard Verplancke had een normale voorraad brood klaar voor iedereen die het kwam halen. Hijzelf kreeg geen toelating zijn huis te verlaten, maar klanten kreeg hij vanzelfsprekend ook niet! Tegen alle verordeningen in laadde hij dan maar zijn "tripporteur" *[bakfiets met laadbak op twee wielen en aangedreven met het achterdeel van een trapfiets, zodat het geheel op drie wielen werd voortbewogen]* vol met versgebakken brood en reed ermee tot op de Langelede. Hij was rap uitverkocht! Samen met mijn grootvader Hyppolyte zag ik alles gebeuren.

* * *

Bij de bevrijding *[voor Wachtebeke op 16 september 1944]* kwam een Engelse rupswagen het dorp binnen en stopte aan de kerk. De soldaten die er uitsprongen waren van Poolse nationaliteit, maar onder het bevel van een Engelse officier. Enkele vrouwen stonden vlug opgetogen rond deze militairen, maar konden geen zinnig woord met hen praten. Dat waren mevrouw De Buck *[moeder van "meester" Gustaaf De Buck]*, mevrouw De Pau *[moeder van Gustaaf en van Marie-Madeleine De Pau - beide dames waren weduwe]*, de gezusters Kamoen, mijn grootmoeder, tante Suzanne *[de moeder en de echtgenote van Richard Verplancke]*, ikzelf en enkele andere kinderen.

Meneer Despierre kwam hen verwelkomen. *[Die woonde dan tegenover de pastorie, huidige huisnummer 50. Al wie het zagezegd weten kon, wist dat hij, zonder te veel in het oog te lopen, de hele oorlog lang het verzet tegen de bezetter had gesteund.]* Hij sprak goed Frans (hij is zeker wel officier in het Vreemdelingenlegioen geweest) en toch ook wat

Engels. Hij liep naar huis om een fles wijn en trok met de bevrijders naar het gemeentehuis voor een "officiële" ontvangst. *[Hierbij moeten we weten dat op zulke momenten niemand het eigenlijke gezag in handen had. De macht lag bij wie ze greep.]* Meneer Despierre, die de kleuren van de Poolse vlag niet kende, kwam die vlug genoeg aan de weet. Hij beval enkele vrouwen voldoende

stof te verzamelen en te beginnen met naaien. Zo prijkten enige tijd nadien drie vlaggen op het balkon van het gemeentehuis: in het midden de Belgische driekleur, rechts ervan de Poolse vlag en links de Britse. De Engelse officier werd kwaad en wou zijn vlag rechts hebben. Er volgde een bitse woordenwisseling, maar tot groot genoegen van de Polen veranderde er niets.

Een werck seer schoon gemeten.

Nieuwe studie over landboeken in het graafschap Vlaanderen van de 16de tot 18de eeuw.

Vanaf de late 16de eeuw werden in de meeste dorpen in het graafschap Vlaanderen alle percelen gemeten en beschreven voor fiscale doeleinden. Dit resulteerde in honderden zogenaamde landboeken. Deze landboeken bevatten een schat aan informatie voor de studie van landbouwgeschiedenis, sociaal-economische geschiedenis, landschapsgeschiedenis en toponymie. In de meeste gevallen waren ze ook voorzien van kaartmateriaal. In een nieuwe studie getiteld *‘Een werck seer schoon gemeten. Studie van de archiefvorming en de terminologie van de landboekhouding in het graafschap Vlaanderen (16de-18de eeuw)* gaat auteur Pieter Beyls dieper in op de ontstaansgeschiedenis van deze documenten. In het eerste deel wordt de institutionele, fiscale en juridische context geschetst waarin deze documenten tot stand kwamen. Bijzondere aandacht wordt geschonken aan de plaats van het landboek in de lokale fiscale administratie. In het tweede deel behandelt Pieter Beyls de archiefvorming van de landboekhouding. Op basis van landboeken uit de regio's Aalst en Dendermonde worden de verschillende fases bij de opmaak van een landboek uit de doeken gedaan. In het laatste deel van dit boek wordt de specifieke terminologie toegelicht die vanaf de 16de tot de 18de eeuw werd gebruikt in de landboekhouding. Het werk van Pieter Beyls is de meest diepgravende studie

die over deze bron verscheen en een absolute must voor wie op lokaal vlak met landboeken en gelijkaardige fiscale documenten aan de slag wil gaan. Deze publicatie is het resultaat van een samenwerkingsverband tussen het Algemeen Rijksarchief, Rijksarchief Gent en het provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Het boek telt 248 pagina's en is rijkelijk geïllustreerd. Bestellen kan via rijksarchief.gent@arch.be (kostprijs: 15 euro + verzendingskosten)

* Collectie Kaarten en Plannen Rijksarchief Gent gedigitaliseerd en ontsloten

Recent werd in het Rijksarchief van Gent de omvangrijke collectie kaarten en plannen gedigitaliseerd en opnieuw ontsloten. Het betreft zo'n 3670 kaarten en plannen van de 14de tot 20ste eeuw. De historische oorsprong van deze collectie gaat terug tot de Franse periode. De kaarten van zowel overheids- als religieuze instellingen door de Franse revolutie afgeschafte kwamen in het Rijksarchief van Gent terecht. In de loop van de 19de en 20ste eeuw werd deze collectie aangevuld met kaarten en plannen uit de archieven van het bisdom Gent, de directie van het kadaster van Oost-Vlaanderen, adellijke families, gemeenten enzovoort. Dit resulteerde in een unieke verzameling handgetekende en gedrukte kaarten en plannen waarvan het historisch belang de grenzen van de provincie Oost-Vlaanderen overstijgt. Naar aanleiding

van dit digitaliseringsproject werd door Pieter De Reu een nieuwe inventaris gerealiseerd van deze collectie. Deze inventaris kan online worden geraadpleegd op de website van het Algemeen Rijksarchief (www.arch.be) via de zoekrobot 'Zoeken naar archieven'. In deze nieuwe inventaris worden de kaarten gedetailleerd omschreven en kan je zoeken op plaatsnamen en personen.

De collectie kaarten en plannen van het Rijksarchief van Gent is voortaan enkel digitaal raadpleegbaar. In alle leeszaal van het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën kan je evenwel de Gentse collectie kaarten en plannen bekijken. Van de kaarten en plannen kunnen hoogwaardige digitale reproducties worden besteld bij het Rijksarchief te Gent (contact en meer informatie via rijksarchief.gent@arch.be)

*** Inventarissen van archieven Raad van Vlaanderen en Staten van Vlaanderen online.**

De archieven van de Raad van Vlaanderen en Staten van Vlaanderen, bewaard op het Rijksarchief te Gent, zijn een belangrijke bron voor de gerechtelijke en bestuurlijke geschiedenis van het graafschap Vlaanderen. Voor vele lokale onderzoekers bevatten ze een schat aan gegevens. De monumentale inventarissen van beide archieven, gerealiseerd door Jan Buntinx en Michel Nuyttens werden recent op de website van het Algemeen Rijksarchief online geplaatst. Vanaf nu kan je via de zoekrobot op de website van het

Algemeen Rijksarchief (<http://search.arch.be/nl>) speuren in 34624 archiefbestanddelen van de Raad van Vlaanderen en 12326 archiefbestanddelen van de Staten van Vlaanderen.

*** Archiefambacht tussen geschiedenisbedrijf en erfgoedwinkel. Een balans bij het afscheid van vijf rijksarchivarissen.**

Op 22 mei 2013 vond in Gent de afscheidsviering plaats van vijf Vlaamse rijksarchivarissen. Er werd hulde gebracht aan Erik Houtman, Gustave Janssens, Michel Nuyttens, Maurice Vandermaesen en Herman Van Isterdael. Ter gelegenheid van deze viering en generatiewissel stelden Eddy Put en Chantal Vancoppenolle een bundel samen waarin wordt gereflecteerd over de identiteit van de archivaris in verleden, het heden en de toekomst. Deze denkoefening resulteerde in elf bijdragen van binnen- en buitenlandse specialisten in het veld over het archiefambacht en de relatie tussen archivarissen, historici en de brede erfgoedwereld. Deze bundel bevat ook de biografische portretten van de vijf rijksarchivarissen die recent of in de nabije toekomst van hun pensionering kunnen genieten. Het boek kreeg de uitdagende titel *'Archiefambacht tussen geschiedenisbedrijf en erfgoedwinkel. Een balans bij het afscheid van vijf rijksarchivarissen'* en werd uitgegeven in de reeks *Miscellanea Archivistica Studia* van het Algemeen Rijksarchief.

Bestellen kan via rijksarchief.gent@arch.be (kostprijs: 20 euro + verzendingskosten)

Keizersput

Wies Creve

[Volgend artikel werd overgenomen uit het dagblad "De Stem" van 31 December 1994. - AC]

Belgische amateurhistoricus Leo Seynaeve over Keizersput-verhalen in Overslag :

"ELK DORPJE WILDE ZIJN EIGEN VERHAAL"

De Keizersput in Overslag is genoemd naar Keizer Karel V. Of hij ooit van het bestaan van het plasje heeft geweten, is de vraag. Of Napoleons paard er jaren later echt uit heeft gedronken? "Folklore, pure folklore, ontstaan uit gevoelens van miskenning", zegt import-Zuiddorpenaar en amateur-historicus Leo Seynaeve.

Van onze verslaggeefster Florence Imandt

De verhalen over de Keizersput in Overslag kent iedereen die er in de buurt woont. De Keizersput: een mooie met riet omrande plas water langs de dijk tussen Zuiddorpe en Overslag met een doorsnee van een meter of vijftien. De verhalen: genoemd naar Keizer Karel die ooit in Overslag moet zijn geweest, en, ook leuk, het paard van Napoleon zou er te midden van het strijdgewoel zijn dorst hebben gelest.

Aan beide ontegenzeggelijk intrigerende verhalen moet helaas getwijfeld worden. “Keizer Karel is in 1558 gestorven”, zegt Leo Seynaeve. “Het gebied hier is pas eind zeventiende eeuw, drooggelegd, een eeuw na zijn overlijden. Tja, wat zou die man hier hebben moeten zoeken. Hij was heer en meester in zowat heel Europa, Frankrijk en Engeland uitgezonderd. Keizer van het grote Roomse Rijk. Voor Napoleon geldt eigenlijk hetzelfde. Die zie ik eind achttiende eeuw niet met zijn legers door dit gebied trekken. Het was vrij onherbergzaam, moerassig, dunbevolkt en het stikte bovendien van de kanaaltjes en zo. Volop water om te drinken dus.”

Leo Seynaeve vertelt het op een manier waar menig geschiedenisleraar een puntje aan kan zuigen. Rap van tong, een tikje docerend, maar boeiend en aangenaam. Je gelooft ‘m op zijn woord en op zijn markante kop. Zo’n dertig jaar geleden kocht hij met zijn vrouw een oud boerderijtje van een vlaskweker, gelegen op de grens van Zuiddorpe en Overslag. Aanvankelijk als weekend-verblijf, want in Brussel deed hij zaken ‘in de petroleum’. Maar Zeeuws-Vlaanderen heeft zijn Belgisch hart inmiddels voorgoed gestolen. “Het is zo’n mooi gebied, helaas onbekend en miskend ook een beetje.”

ANEKDOTES

Het collectieve gevoel van miskenning van de Zeeuws-Vlamingen is volgens Seynaeve een belangrijke oorzaak van het ontstaan van smeulige anekdotes. “Elk dorpje wilde zijn eigen verhaal. Dan hadden ze iets om trots op te zijn. Er bestonden geen kranten en boeken waren zeldzaam. Nieuws ging van mond tot mond. De een verzint er wat bij, een an-

der dikt het nog wat meer aan.”

“Daar kwam bij dat Keizer Karel een heel populaire figuur was. Het gewone volk zag hem als een soort Tijl Uilenspiegel die al grapjes makend door zijn rijk trok. Volkomen bezijden de waarheid, maar weer wel begrijpelijk omdat zijn zoon Philips II als een engerd werd gezien. Die is tenslotte met de Tachtigjarige Oorlog en zo begonnen. Een godsdienststrijd die juist in Zeeuws-Vlaanderen fel heeft gewoed. De katholieken tegen de hervormden, de Spanjaarden tegen de Staatsen. Philip’s vader is na zijn dood verheerlijkt, vergoddelijkt. Zo ook ontstonden die verhalen. Nog een voorbeeldje: Karel zou in Biervliet op het graf van Willem Beukelszoon, de visser die het haringkaken in Nederland introduceerde, een haring hebben gegeten. Heeft Biervliet ook iets. Leuk hè?”

LOSSE POLS

Leo Seynaeve (68) is lid van het gidsencorps van de VVV en leidt jaarlijks vele bussen toeristen rond in Zeeuws-Vlaanderen. Zijn kennis van het gebied is het resultaat van een grote historische interesse en een studie geschiedenis en kunstgeschiedenis aan de universiteit van Gent, ‘tot aan het graduaat’, vergelijkbaar met het vroegere kandidaatsniveau in Nederland.

Of de volksverhalen een kern van waarheid bevatten, valt niet te bewijzen. Maar dat het klinkklare onzin is, evenmin. Akten bestaan er immers niet, dijkbeheer gebeurde in de middeleeuwen en ook daarna nog voornamelijk uit de losse pols.

Feit blijft dat de Overslagse plas sinds mensenheugenis De Keizersput heet. Het is een van de veertig welen die Zeeuws-Vlaanderen telt. Welen? “Een weel is een bres, een dijkdoorbraak”, legt Seynaeve gretig uit. “Het water maakte zelf door storm of weet ik wat een gat in een dijk. Achter die dijk begon dat water te draaien, als een kolk. Vandaar dat zo’n weel heel diep kan zijn. Om die welen werd weer een dijk gelegd, binnendijks of buitendijks. De Keizersput is een binnendijksse weel.”

De KOERS

Paul Hesters

Hoe jaloers waren wij niet, toen wij jong waren. wanneer de buurjongen of meisje met een fiets kon rijden? En wanneer zij een fiets kregen dan was het hek van de dam. Wij wilden ook fietsen. Maar ja dat moest geleerd worden. De kunst van het fietsen is niet bij alle Vlamingen meegegeven bij de geboorte. Dit was een soort stielkennis, gezien vanuit onze kinderogen. Meerijden op de fiets bij ma of pa dat was al een begin. Zelf leren rijden dat was andere koek. Op een geleend driewiel fietsje konden wij de trapbeweging onder de knie krijgen. Het vallen en opstaan was toen nog niet aan de orde. De eerste rit op een kinderfiets, dat was wat anders. Er werd een borstelsteel vastgemaakt achter het zadel. Dit was een soort reddingstok. Op die stok konden wij, of dachten wij, te kunnen betrouwen. Fier als een gieter namen wij plaats op het zadel terwijl ons moeder de fiets rechthield bij middel van die stok. De voeten op de trappers en dan, volgens wat wij reeds gezien hadden, gewoon trappen. Alles leek simpel maar dat bleek niet zo. Het geroep van ons moeder “*ge moet recht voor u kijken en trappen*” was niet uit de lucht. En wij die dachten dat het zo simpel was. Hoeveel keer ons moeder deze woorden gezegd heeft, of beter hoeveel keren ons moeder die woorden geroepen heeft, weet ik niet meer. Ge zoudt er om de duur zenuwachtig van worden. Van mij zelf weet ik dat niet zo goed meer, maar toen mijn broer leerde rijden heb ik hem in een “*doorelhaag*” (doornhaag) weten belanden.

Wij natuurlijk lachen en mijn broer ‘*bleiten*’. Wat dacht ge anders. Ons moeder kreeg het ook op haar heupen. Al haar kostelijke tijd steken in een opleiding om die vijf snaken te leren fietsen was niet niets. Het was de bedoeling dat, eenmaal wij goed aan het trappen waren, ons moeder de steunstok aan de fiets los liet zonder dat wij dat wisten. “*kijk ge rijdt al allene*” riep ons moeder. Dat was

zeker een hulp om alle richtlijnen te vergeten en ‘*pardoeft*’ tegen de stenen te gaan. Gans dat folkloregebeuren had plaats op de openbare weg. Een hof om te leren rijden hadden wij niet. Gelukkig waren de auto's toen zeer schaars en de paarden en andere fietsers konden alleen maar toekijken hoe wij klungelden. Uiteindelijk, na veel vallen en opstaan, konden wij ons al rijdend recht houden op die twee wielen.

Nu wij zelfstandig konden rijden was het enige probleem ‘wij hadden nog geen goede fiets’. Daar konden wij zelf niet veel aan doen. Bij ons in de straat was er een fietsenmaker. Hij was een oud-wielrenner. Regelmatig stonden wij te kijken voor het uitstalraam naar die mooi gekleurde fietsen. Het is bij kijken gebleven. Een nieuwe fiets heb ik nooit gekregen. Eén van mijn klasgenoten was Willy D’Hondt, de fietsenmaker was een nonkel van hem. Zo kon Willy uitpakken met een nieuwe fiets. Daar mochten wij dan eens op rijden. In het laatste jaar van de papschool werd van ons allen een foto genomen met een fiets in de hand. Die foto heb ik nog, en die fiets dat was een geleende nieuwe fiets van de fietsenmaker Jules Baetselier uit de Stationsstraat.

Toch waren wij bezeten van een fiets. Als wij mochten meerijden met ons vader achteraan op de fiets, met onze voeten in zijn velozakken, verlangden wij om zelf te fietsen.

In die tijd was het de gewoonte dat bij iedere kermis wielervedstrijden werden gereden. Daar was het één en ander te zien. Als het statiekermis was, het eerste weekend van augustus, waren wij niet van de straat weg te slaan. ‘s Morgens vroeg werden er piketten geslagen langs de straat waar de aankomst lag. Dit was in de meeste gevallen aan de fietswinkel van Jules Baetselier. Hij was immers de drijvende kracht achter dit sportge-

Huldiging van de winnaar met een plaatselijke schone, het boeket bloemen en de inrichters van de wielervedstrijd.

beuren aan de statie. Aan die piketten werden touwen vastgemaakt om de opdringerige toeschouwers van de weg te houden tijdens de koers en de aankomst. Op de rijbaan werd een witte kalkstreep getrokken. Dit was de aankomstlijn. Kort na de middag kwamen de eerste wielrenners aan in de Stationsstraat. Zij zochten, samen met hun verzorger of familie, een plaats waar zij zich konden kleden en daarna iet of wat wassen. Zo zagen wij regelmatig van die renners bij ons thuis. Een speciale fiets met een krom stuur, mooi opgekuist en met fijne banden. Daarbij hoorde ook een 'drinkpulle'. De mannen zelf hadden een koersbroek en trui met kleuren en teksten op. Daar waren wij bij en wij mochten ook even aan die fiets komen. Die coureurs hun benen blonken van vettigheid. Zij werden nog een keer extra ingesmeerd voor zij op de fiets sprongen richting vertrek en aankomstlijn. Het werd druk in de straat. Iedere renner had zijn aanhang en die was niet weg te slaan van de aankomstlijn. Sommigen namen

plaats langs de weg om hun favoriet aan te moedigen of nog wat drinken aan te reiken.

Wij mochten plaatsnemen op het 'plassier' voor onze woning. Nauwlettend werden wij in de gaten gehouden wegens het gevaar van de aanstormende renners. Wij moedigden dan ook de renner aan die zich bij ons had verkled. Dit kleurrijk spektakel draaide een aantal toeren op de bonkige straatstenen in en rondom de Stationsstraat. Regelmatig werd omgeroepen wie er vooruit zat. Als het een plaatselijke vedette was steeg het gejuich op uit de menigte. Wij hadden toch zo enkele renners die de plaatselijk eer konden verdedigen. Het waren, onder andere, Van Kerckhove uit de Bosstraat, Michel Celie van de Ramonshoek, Manne Wijngaert ook van de Ramonshoek en Lucien Audenaert. Zij reden in verschillende categorieën zoals de beginnelingen, liefhebbers of onafhankelijken. Er werden ook regelmatig premies uitgereikt voor wie in de volgende ronde het eerst aan

de aankomstlijn of op een andere plaats passeerde. Deze premies bedroegen een geldsom van 20 frank of zo iets. Deze premies werden geschonken door een caféuitbater of door een plaatselijke zelfstandige die er brood in zag zijn naam te laten vernoemen tijdens de koers.

werd regelmatig gedwarsboomd door ons vader of moeder. Met de woorden 'ge kunt daar niets gaan doen en het is veel te gevaarlijk' lagen de redenen voor de hand om op het 'plassier' te blijven. De aankomst werd gecontroleerd door een commissaris van de Belgische Wielerbond. Zijn noteringen waren

Speciaal krantje over de ronde van Frankrijk, dat door het dagblad Het Volk werd verkocht één uur na de aankomst van de rit.

Dat niet alles van een leien dak liep hebben wij kunnen meemaken. Zo waren er tijdens de koers regelmatig platte 'tuben' en valpartijen. Een keer hebben wij, recht over ons huis waar nu de gemeentewerf ligt, een renner in de gracht zien belanden. Hij werd zwaar gewond binnengedragen bij een buurman. Hij zag er echt niet goed uit. De Rode Kruis volgwagen bestond toen nog niet en de wegen lagen er ook slechter bij dan nu. Na een aantal ronden kondigde men de laatste ronde aan. Dan kon niemand ons nog tegenhouden: wij wilden naar de aankomstlijn. Zou iemand alleen aankomen of werd het een sprint? Dit wilden wij zien. Maar dat

heilig. Bij discussie was hij het die de knoop doorhakte en de volgorde van aankomst gaf. Die man was een zekere Albert D'hont. Hij heeft dit, volgens wat ik weet, jarenlang gedaan. Enkele tijd terug zag ik die man als bewoner in het verzorgingstehuis 'Moervaartheem'.

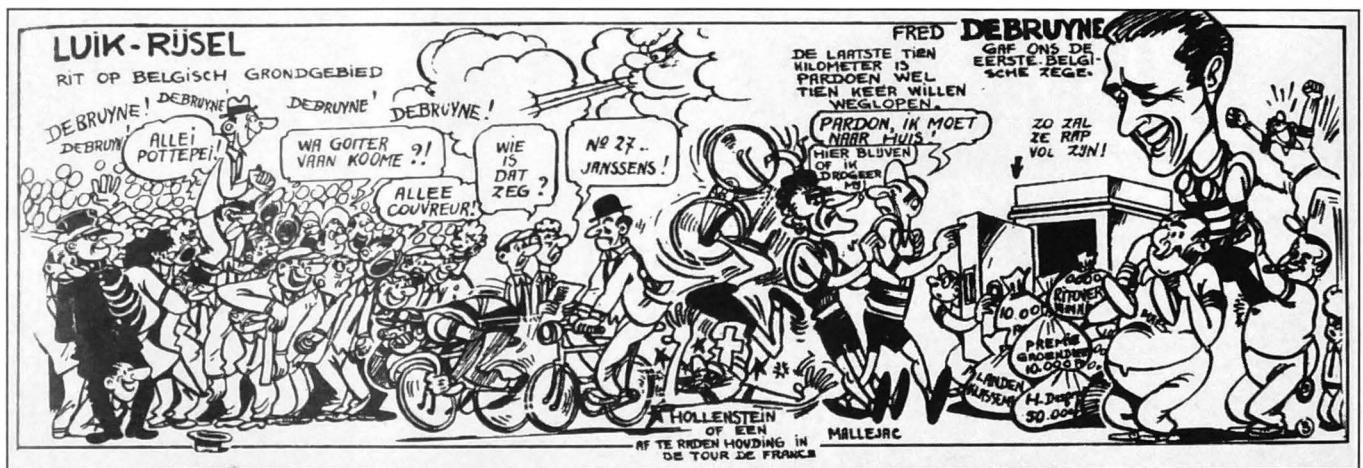
Eenmaal over de aankomstlijn werd de winnaar in de bloemen gezet en kreeg de tweede een beker. Daarbij werd de winnaar omringd door zijn fans en door het bestuur en inrichters van de wielervedstrijd. Daartussen werd een plaatselijke schone naar voren geschoven die de winnaar mocht kussen. Daarna volgde

nog een ereronde voor de winnaar. Onder de toeschouwers ontspon zich dan menig verhaal over de wedstrijd. En zoals het meestal gaat, staan de beste stuurlieden aan wal. Zij wisten het allemaal beter hoe hun poulain moest gereden hebben. Er was weer stof voor een gesprek dat soms uitdraaide op een gevecht.

Toen onze renner terug naar zijn kleedplaats kwam konden wij daar niet weg blijven. Zelf hebben wij nooit een overwinnaar in huis gehad. Doch wij moesten steeds vragen hoe het geweest was. Dit alles gebeurde terwijl hem een bassin warm water aangebracht werd om er zich wat te kunnen wassen of verfrissen. Dagenlang kwam er uit onze mond niets anders dan 'koersen hier en daar'. Wij trachtten met onze kinderfiets ook te koersen gelijk die grote mannen die wij ge-

uitstek.

Het was in het jaar dat de ronde van Frankrijk zijn honderdste editie zou beleven. Ik was nog geen 12 jaar oud toen wij met de ganse klas naar de ronde van Frankrijk mochten gaan kijken. De ronde was in 1954 vertrokken vanuit Amsterdam in Nederland. Het is nog steeds of het gisteren was gebeurd, zo liggen de beelden nog in mijn geheugen. Vooreerst was het voor mij de eerste lange uitstap met de fiets. Wij vertrokken vanaf de gemeenteschool op de Walderdonk naar Zaffelare en zo naar de Lozen Boer. De renners zouden passeren rond de middag. Om negen uur moesten wij onze fiets installeren op een boerenhofstede dicht bij het kruispunt van de Lozen Boer. Te voet gingen wij, gedisciplineerd, naar de grote baan. Wij ston-

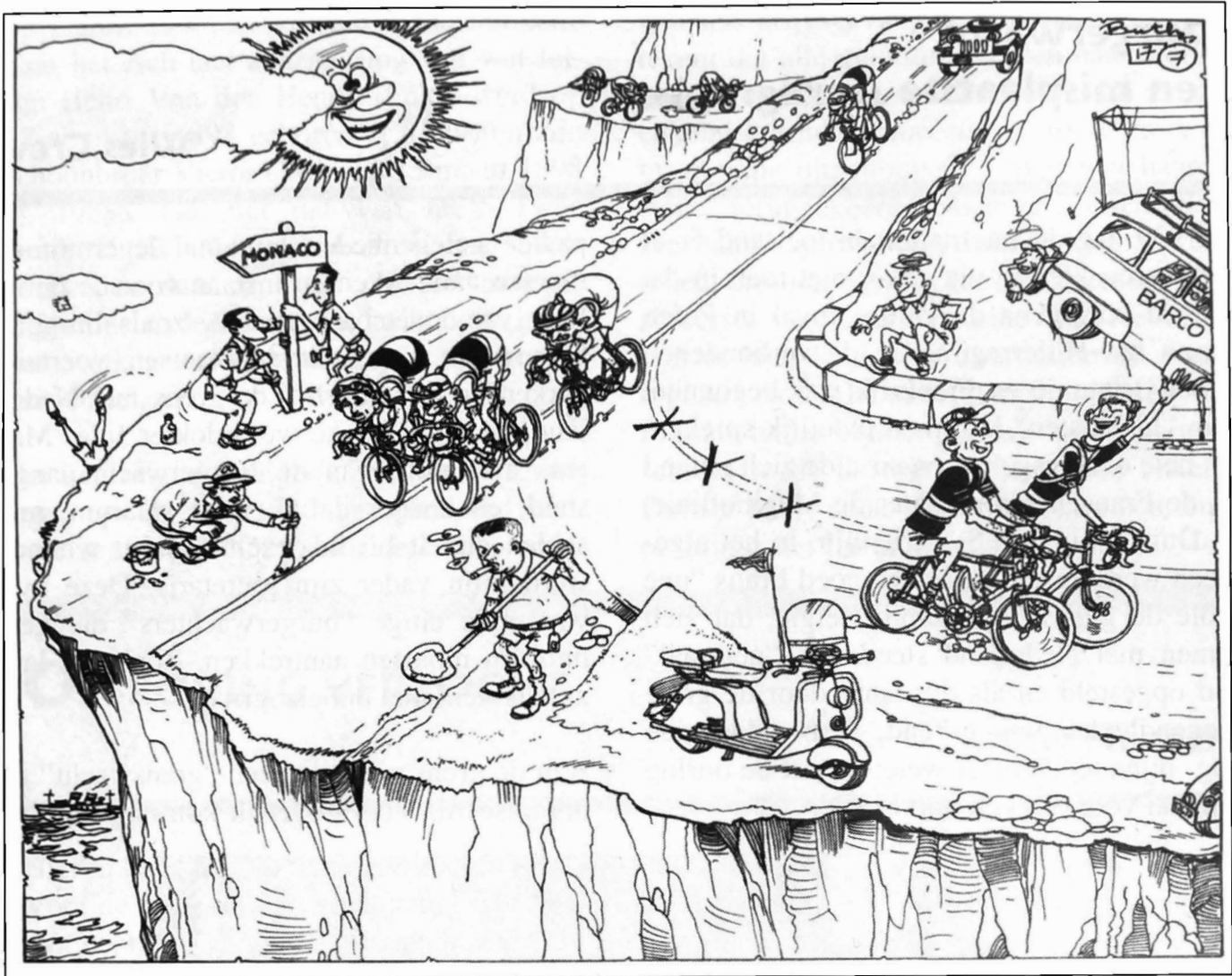
Relaas van het koersverloop getekend door Marc Sleen. De karikaturen van de renners en de omgeving waren een lust voor het oog. Hierboven de overwinning van Fred de Bruyne in Luik.

zien hadden. Het bleef bij onze gedachte. Wielrennersbloed zat er zeker niet in. Volgens de geruchten die toen de ronde deden waren wielrenners mislukkelingen die geen stiel kenden en niet wilden werken. Het was alsof wielrennen geen inspanning vroeg. Van dit werk kon men bij de lagere wielrennersklassen niet overleven.

Toch bleef het wielrennen iedere Vlaming, en zo ook ons, begeisteren. Men had immers een twintigtal plaatselijke koersen tijdens een seizoen. Waar wij zeker, en ook menig ander persoon, verzot op waren, was de Ronde van Frankrijk. Dit was het wielerevenement bij

den onder strenge controle van de onderwijzers. Niet te verwonderen, want het was een drukte van jewelste. Meer dan twee uur voordat de renners in zicht kwamen was er een reclamekaravaan te zien. Wij keken onze ogen uit, al die auto's en die drukte en de 'zwaantjens'!

Wij waren moeilijk in te nemen want er werden van alle soorten hebbedingetjes uitgeworpen. Het waren niet alleen kinderen maar ook grote mensen die zich verdrongen voor dit rijdend circus dat de ronde van Frankrijk toen al was. Veel hebben wij ons niet verveeld want de tijd ging veel te snel voorbij.

Door striptekenaar Buth werd een cartoon getekend over Thomas Pips in de Ronde van Frankrijk. Op deze cartoon werd de draak gestoken met de gebeurtenissen in de Tour. Er was ook een muis verborgen binnen de contouren van de tekening. Het vinden van die muis op de tekening was een must.

Uiteindelijk werd de aantocht van de renners aangekondigd. De gendarmen hadden het moeilijk om de opdringerige massa achter de gespannen koorden te houden. Het kleurig spektakel van truien en fietsen was dan ook in een oogwenk gepasseerd. Iedereen had zijn vermeende favoriet gezien of dacht het tenminste. De beste stuurlied stonden weer aan wal. Op de terugtocht naar de school wilden wij ook onze koerskunsten uitproberen. Het was gevaarlijk in het gewoel van fietsen en zeldzame auto's. Toch zijn wij zonder kleerscheuren terug in Wachtebeke aangekomen.

De bewondering en verwondering voor de Grote Ronde was in die tijd enorm. De mensen hadden niet veel anders om zich met gro-

te en overtuigende bewoordingen te mengen in dit sportspektakel. De krant 'Het Volk' bracht dagelijks een verslag uit van de rit. De mensen zaten aan hun radio gekluisterd en de eerste transistorradios gingen vlot over de toonbank. Het krantje van dagblad Het Volk was reeds een paar uur na de wedstrijd te verkrijgen bij de plaatselijke dagbladverkoper, Basiel Velleman, voor de prijs van 3 frank.

Later, toen ik leider was van de K.A.J., hebben wij dit krantje ook verkocht voor drie frank. Per krantje hadden wij 1 frank voor de kas van de vereniging. Dit krantje werd gebracht door een motorrijder. Op een bepaalde plaats wierp hij het pak krantjes, al rijdend, af en konden wij met de verkoop beginnen.

Paul Hesters

Burgerwacht Een misplaatste Aprilgrap!

Wies Creve

In 1939 zag de internationale toestand er al niet te rooskleurig uit, zeker niet toen in dat jaar de oorlog na de Duitse inval in Polen tussen het Hitlerregime en de verbondenen Groot-Britannië en Frankrijk was begonnen. Van “losbarsten” kon men moeilijk spreken: het hele oorlogsgebeuren speelde zich zittend af, de Fransen zaten achter de Maginotlinie, de Duitsers in hun Siegfriedlijn. In het algemeen werd deze toestand in goed Frans “une drôle de guerre” genoemd. België, dat zich samen met Nederland steeds als “neutraal” had opgesteld en als dusdanig door de grote mogendheden was erkend, verbeeldde zich nog bijna tegen beter weten in dat de oorlog ditmaal voor ons zou voorbijgaan.

paalde gelegenheden hun oud legeruniform moeten aantrekken en instaan voor de bewaking van kwetsbare punten, zoals bruggen, belangrijke wegen, opslagplaatsen, voertuigparken en... natuurlijk de grens met Nederland! In Wachtebeke werd dokter Jules Martens als hoofd van de Burgerwacht aangesteld, en zonder dat ik weet waarom, misschien omdat hij in dezelfde buurt woonde, werd mijn vader zijn secretaris. Deze twee waren de enige “burgerwachters” die geen uniform moesten aantrekken. Zoals we later zullen zien, niet onbelangrijk!

Aan de grens werd dus een “grenswacht” georganiseerd. Voor zover ik kon nagaan werd

Het beterde er in 1940 niet op. De regering was begonnen maatregelen te treffen: het zou toch wel eens kunnen mislopen! Mobilisaties van jongere miliciensklassen waren reeds lang aan de gang. Bovendien werd het nodig geacht de oudere “klassen” in te zetten voor de organisatie van wat men de “Burgerwacht” noemde. Die zouden bij be-

ook hier het principe van “nabuurchap” gehuldigd. Op Overslag werden inwoners van ter plaatse dicht bij het douanekantoor opgesteld, mannen uit het Dorp trokken de wacht op aan de Moervaart, op de Sluize waren dat mensen van de Langelede... Op deze foto zien we twee glimlachende schoonbroers poseren voor het “kot” van de “Grenswacht”,

op 1 april 1940. Ze vonden de hele situatie naar het zich laat aanzien nog wel wat lollig: Henri Van den Hende (links) werd op 27 augustus 1898 geboren († 1979) en zijn schoonbroer Victor Creve op 15 maart 1898 († 1988). Ge ziet dat van hier! Twee "oudjes" als soldaat, beiden 42 jaar! Wat zouden ze daar nu nog mee aanvragen!? Het enige nadeel was, dat ze hun gezin en hun werk gedurende hun diensturen moesten achterlaten...

Het liep minder lollig af. Eens het Belgisch leger op 28 mei 1940 gecapituleerd had, werden alle militairen door de Duitse over-

winnaar krijgsgevangen genomen. Wat betekent dat alle geüniformeerden naar Duitsland overgebracht werden. Wel zijn ze na enkele maanden, meestal gezond en wel maar bijna uitgehongerd, "naar hun haardstede" teruggekeerd. Maar ze hebben allen zeer lang nog over hun dromen kunnen vertellen, dromen over lekker eten meestal. Onze eerste voorzitter, Maurice Van Heirsele, kon er heel lang over doordrammen, want hij had ook tot die ongelukkige "ouderen" in militair tenue behoord. Zoals wat ik hoger schreef reeds liet vermoeden: geen enkele Duitser heeft eraan gedacht dokter Martens of mijn vader lastig te vallen...

OPSPORING VERZOCHT

Guy Hoebeke

Hierbij een klasfoto van de school in de "LANGELEDE".

Voor de foto wordt gevraagd: het schooljaar - welke klas - en wie staan er op.

Antwoord zo vlug mogelijk a.u.b. aan Guy Hoebeke.

Hierbij nog twee klasfoto's. De bovenste van de school in de "LANGELEDE" en de onderste van de school in de "Ramonshoek met Meester Tacq"
Voor de foto's wordt gevraagd: het schooljaar - welke klas - en wie staan er op.
Antwoord zo vlug mogelijk a.u.b. aan Guy Hoebeke.

Het bestuur van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw

Guy Hoebeke Voorzitter	Walderdonk 62 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 05 38 guy.hoebeke@telenet.be
Eddy Van Acker Vice-voorzitter - Redactie	Geraniumlaan 4 9185 Wachtebeke	Tel. 0470 86 25 73 eddy.van.acker@pandora.be
Luc. De Maesschalck Secretaris	Marcel Herpelinckstraat 28 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 07 23 brigitte.dm@skynet.be
Jacques De Smet Penningmeester	Molenhoek 4 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 08 55 jacques.desmet97@gmail.com
Wies Creve Redactie	Winkelwarande 76 9042 Sint-Kruis-Winkel	Tel. 09 345 72 27
Yvonne De Maesschalck-De Catering	Coene Rechtstro 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 03 62
Roger Creve Museum	B. Van Pottelberghestr. 10 9185 Wachtebeke	Tel. 09 345 06 12 creve.r@hotmail.be
Hilair Van Rompu Barman	Grote Markt 8/B5 9060 Zelzate	Tel. 09 360 04 61 hilair1vanrompu@skynet.be
André De Vliegheer Barman	Azalealaan 3 9185 Wachtebeke	Tel. 0486 36 32 77 andre.de.vliegheer@pandora.be

Lid worden kan door betaling van €12 per jaar aan één van onze bestuursleden of op rekening BE09 4482 5943 2157 van de Heemkundige Kring De Vierschaar vzw te Wachtebeke.

Voor deze bijdrage krijgt elk lid het jaarboek en 3 nummers van ons tijdschrift.

Elke 1e zondag van de maand van 10.00 tot 13.00 uur is iedereen welkom in onze praatherberg « Den Dhust », in ons documentatiecentrum en onze tentoonstellingsruimten, in het oude rusthuis « De Mey ».